

**Killustunud erametsad,
võimalused ja puudused**
Orissaare tammest sai europuu

HIND 3.50€

9 771406 665001

VÄHEM SEISUAEGA MADALAMA HOOLDUSKULU

Uutel John Deere E-seeria IT4 mootoritega metsamasinatel on 1,5 korda pikem hooldusintervall kasutate John Deere poolt tunnustatud hooldusmaterjale ja margiesindust. Omades SupperCaddy õlide filtreerimissüsteemi, pakub AS INTRAC Eesti ühtlasi õlide sisukorda monitoorides ja vajadusel hüdraulikasüsteeme puhastades seisukorrapõhist hooldust, mis annab täiendava hooldekulu kokkuhoiu. Hoolduspakette saab jaotada maksegraafikusse ja valides veel paketti pikendatud remondikaitse, maandate lisaks ootamatute remondikulude riski. Kokku madalam kulu, selgem tulevik ja rahulikum uni.

Teie edu on meie eesmärk.

JOHN DEERE

AS INTRAC Eesti
Tartu mnt 167 Harjumaa, tel. 603 5700, e-post info@intrac.ee, www.intrac.ee

2 Kes on Eesti erametsaomanik?
Juhtkiri

3 Metsandusuudised Eestist ja kaugemalt

6 ENN PÄRT
Konverents „95 aastat riiklikku metsakorraldust Eestis“
16. detsembril 1919. aastal loodi metsakorralduse büroo. Möödunud aasta lõpus tähistati riikliku metsakorralduse üheksakümne viiendat sünnipäeva konverentsiga.

8 VIIO AITSAM
Killustunud erametsad – mitte puudus, vaid võimalus
Erametsandus on taasiseseisvumise järel teinud mitu suurt arengujõnku. Praegustel väikemetsaomanikel on edaspidiseks koostööks väga mitmeid võimalusi.

16 PRIIT PÖLLUMÄE
Erametsanduse uurimine Eestis ja laias maailmas
Kui palju me tegelikult mõistame eramandi kujunemist ja erametsaomanikke, nende käitumist, vajadusi ja ootusi?

22 MERLE RIPS
Roman Šmeljov: „Mets ise ei

kasva, kui kaasa ei aita.”
Kasumit saab teenida siis, kui suurema osa töödest ise teed ja oma metsast varutu ära müüd, teab oma kogemustest Kuningaküla väikemetsaomanik Roman Šmeljov.

28 KRISTIINA VIIRON
Natura 2000 toetused erametsaomanikele nigelad
Metsaomanikele makstakse Natura toetust. Toetusavaldis koos metsala kaardiga tuleb igal aastal esitada uuesti.

34 KAIRI OJA
RMK kavandatud raiemahud on ambitsioonikad
RMK puiduturustusosakonna juhataja Ulvar Kaubi sõnul tahetakse aastaks 2020 jõuda tasandini, mil varutakse ja müüakse neli miljonit kuupmeetrit puitu aastas.

40 AIN ALVELA, KETLIN RAUK
Metsateede kasutamine eeldab naabri austamist
Metsateed tuleb pärast palkide väljavedu korrastada nii kiiresti kui võimalik.

46 TIIT MAATEN
Kas okaspuutaimede sissevedu Eestist lõunapoolt on mõistlik?

Erametsasektoris on viimastel aastatel imporditud kuusetaimi Leedust. Uurimus näitab, et nende kasutamine siin pole vist õige.

52 RAIVO KALLE
Põlispuudest meremärgid Mändjala ja Kaberneeme näitel
Looduslike objektide, sealhulgas puude järgi on rannakalurid aastasadu merel oma asukohta ja suunda osanud määrata.

58 Arvamus
HEIKI HEPNER
Paberipuidu hinnad langesid eelmisel aastal

60 Poster
JAAK NELJANDIK
Kaasiku talu lumuvad kased

62 ÜKS KÜSIMUS, ÜKS VASTUS
Millised riiklikud regulatsioonid võiksid hoogustada niinimetatud madalakvaliteedilise puidu raiumist ennekoike erametsadest?
Vastab metsandusekspert Ulvar Kaubi

63 Uudiskirjandus

64 Sünnipäev

47. aastakäik. Nr. 1/2015

Metsandusajakiri, ilmunud 1921. aastast

Toimetuse:

PEATOIMETAJA

HENDRIK RELVE

tel. 610 4105

mob. 56 35 9315

faks 610 4109

relvehendrik@hotmail.ee

KEELETÖIMETAJA

MERLE RIPS

merlerips@hotmail.ee

VÄLJAANDJA:

MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, 10122 Tallinn

www.loodusajakiri.ee

TELLIMINE

610 4105

loodusajakiri@loodusajakiri.ee

www.loodusajakiri.ee

REKLAAMIJUHT

ELO ALGMA

tel. 610 4106

reklaam@loodusajakiri.ee

KÜLJENDUS

RAUL KASK

raul@ww.ee

TRÜKK AS Kroonpress

Ajakiri ilmub

Keskonnainvesteeringute Keskuse
toetusel

Kaenefoto: Hendrik Relve

Paadiga kevadises metsas Soomaal.

Foto: Elna Kalm

Orissaare staadioni tamm sai tänavuse Euroopa aasta puu tiitli.

Kes on Eesti erametsaomanik?

Kevadise Eesti Metsa uudisterubriigi tähtsaimaks uudiseks tuleb vist pidada napilt enne ajakirja trükkiminekut tulnud rõõmusõnumit. Tänavuse Euroopa aasta puu hääletusel, milles osales ligi 200 000 inimest, sai esikoha kandidaat Eestist. Uhke tiitliga pärjati Orissaare staadioni tamm. Usutavasti tõstab tiitel üldsuse huvi ka Orissaare ja Saaremaa vastu. Ning rõhutab taaskord tõsiasja, et põlised puud võivad olla olulised looduse- ja kultuuriväärtuste kandjad.

Siinse ajakirjanumbri peategelasteks on aga kahtlemata eesti metsaomanikud. Erinevad artiklid erametsaomanikest hõlmavad tubli poole ajakirja mahust. Avaloos arutleb Viio Aitsam selle üle, kas Eesti erametsanduse kilustatust tuleb pidada puuduseks või hoopis tugevuseks. Talle sekundeerib Priit Põllumäe, kes käsitleb erametsandust kui oma-

ette teadusteemat. Ta teatab ühtlasi, et tänavusest kevadsemestrist alustati maaülikoolis tudengitele erametsanduse kui uudse distsipliini õpetamist. Merle Ripsi reportaažis saame tutvuda tegusa metsaomaniku Roman Šmeljoviga, kes elab otse Eesti-Vene piiril Kuningakülas. Kristiina Viiron valgustab päevakohast küsimust, Natura 2000 toetusi erametsaomanikele.

Veel on Eesti Metsa värskes numbris juttu RMK raiemahtude suurendamise plaanidest ning metsateede olukorrast ja kasutamise reeglitest. Metsateadlane Tiit Maaten heidab valgust uurimusele, kust selgub, et lõunapoolt sissetoodud okaspuutaimede kasutamine Eestis metsakultuuride rajamiseks pole ilmselt õige. Omapäraselt ja värskelt mõjub etnobotaniku Raivo Kalle kirjutis puudest kui meremärkidest.

Hendrik Relve

Kohila hakkpuidu katlamaja käivitus edukalt

Eelmise aasta lõpus avati SW Energia OÜ Kohila hakkpuidu katlamaja. Ehitus läks SW Energia juhatuse esimehe Tarmo Saartsi sõnul maksma umbes miljon eurot. Sellest summast moodustas 40% KIK-i toetus, mis saadi CO₂ kvoodimüügist Austriale. Kui endise gaasiküttel töötava katlamaja puhul oli sooja hind koos käibemaksuga 73 €/Mwh, siis jaanuaris langes see 66-le €/Mwh.

Katlamaja vajab 10 000 m³ haket aastas, mis saadakse RMK-lt. Katlamaja tööeks on planeeritud viiskümmend aastat.

Eesti Mets / Kohila vallavalitsus

Foto: Hendrik Relve

Kohila hakkpuidu katlamaja vajab 10 000 m³ haket aastas.

Foto: Jüri Pere

RMK Kullenga metsataimla. Lisaks Kullengale on RMK-l üle Eesti veel seitse metsataimlat.

RMK sai Eesti Metsataime ainuomanikuks

RMK omandas 12. veebruaril Soome riigimetsa majandajalt Metsähallitus ligi miljoni euro eest 30,1% aktsiaseltsist Eesti Metsataim. „Eesti riigimetsa taimevajadus aasta-aastalt kasvab, samal ajal kui metsataimede turg Soomes on kokku tõmbunud,” kommenteeris lepingut juhatuse esimees Aigar Kallas. „Sellises olukorras on täisosaluse omandamine igati mõistlik.”

Eesti-Soome ühisettevõtte loodi

2002. aastal selleks, et õppida soomlastelt uusi taimekasvatuse tehnoloogiaid ning varustada Eesti ja Soome riigimetsa korraliku istutusmaterjaliga.

RMK istutab igal aastal riigimetsa miljoneid puid, sel aastal näiteks 18,7 miljonit. Vajalikud taimed kasvatatakse Tartu, Räpina, Reiu, Purila, Kullenga, Rulli, Iisaku ja Eesti Metsataime Marana taimlates.

Eesti Mets / RMK

Teatud toetusi saab erametsaomanik nüüd vaid metsaühistu kaudu

Tänavusest aastast jõustus keskkonnaministri määruse muudatus, mille kohaselt erametsaomanik saab toetust metsa inventeerimise ja metsamajandamiskavade koostamise eest taotleda ainult metsaühistu kaudu. Eestis on ligi sada tuhat isikut, kellel on oma mets, ent enamik neist pole aga metsanduse teemaga kuigi hästi kursis. Asjatundlikku abi

tasub otsida eelkõige oma metsale lähimast metsaühistust (kontaktandmed leiab erametsaportaalist aadressil www.eramets.ee). Samas olgu lisatud, et teisi toetusi (metsa uuendamine, pärandkultuuri säilitamine, metsamaaparandustööd) võib erametsaomanik endiselt ka iseseisvalt taotleda.

Eesti Mets / Erametsakeskus

Kas kusagilt mujalt kui Orissaarest Saaremaal võib leida jalgpallistaadionit, mille keskel kõrgub tammepeuu?

Euroopa aasta puu 2015 on Orissaare staadioni tamm

5. märtsi hommikuks selgus, et tänavuse Euroopa aasta puu ehk europuu võistlusel pälvis esikoha Orissaare staadioni tamm.

Puule andsid oma hääle üle maailma 59 836 inimest. Teise koha sai 54 487 häälega Ungari Tata idaplaatan ja kolmanda 13 951 häälega Hispaania Remolinari pappel.

Euroopa aasta puu võistlust on korraldatud alates 2011. aastast. Võistluse mõte on juhtida tähelepanu huvitavale puule kui olulisele looduslikule ja kultuurilisele rikkusele. Puu hindamisel ei ole peamiseks kriteeriumiteks olnud põlisus, mõõtmed ja ilu, vaid lugu ja seotus inimestega. Interneti kaudu hääletamisel osales tänavu ligi 200 000 inimest. Erinevatest Euroopa maadest oli võistlusele esitatud 14 puud. Eesti osales Euroopa puu valimisel esimest aastat. Auhinna üleandmise tsereemonia toimub Brüsselis 22. aprillil.

Orissaare staadioni tamme esitas võistlusele MTÜ Arboristide Koda.

Puu lugu kõlab järgmiselt. Kas kusa-gilt mujalt maailmas võib leida jalgpallistaadionit, mille keskel kõrgub võimas tamm? Orissaare elanikele on puust saanud kogukonna ühendaja. Legend räägib, et kord nõukogude ajal üritasid kaks traktorit tamme platsilt välja juurida, aga trossid katkesid ja puu jäi alles. Tamme tüvel on sellest sündmusest märgid senini alles. Noored, kes siin palli mängivad, oskavad kasutada tamme-põrget imehästi söötude andmiseks üksteisele. Lisaks annab puu inimestele igal ajal head varju. Miks esitati Eestist just see puu paljude teiste võimalike seast Euroopa aasta puu võistluse kandidaadiks? MTÜ Arboristide Koda esimees ja kogu kampaania peamine eestvedaja Heiki Hanso ei tee sellest saladust. „See on minu kodukoha kõige

Foto: Halliki Hanso

Tänavuse Euroopa aasta puu ees on seismas kaks meest, kes valimiskampaaniat tugevasti toetasid: rahvusvahelisse žüriisse kuuluv inglase ja põlispuude uurija Rob McBride (vasakul) ning Eesti poolne kampaania eestvedaja Heiki Hanso (paremal).

huvitavam puu ja ma soovisin, et talle pöörataks senisest rohkem tähelepanu,” sõnas ta. Selleks, et tammele rohkem hääli koguda, rändas ta 25.–28. veebruarini jala Tallinnast Orissaarde. Ta vedas enda järel käru, milles oli makett staadionist ja tamme-puust. Nüüd, kui tammel tiitel käes, on Heiki Hanso kindel, et puust saab Saaremaa tuntud huviobjekt ja Orissaare tõmbab endale tähelepanu senisest rohkem.

Hendrik Relve

Foto: Viitasaaren seudu fotoarhiiv

Viitasaare tselluloositehas.

Soome ehitab kaks suurt tselluloosihiiidu, kuigi nõudlus väheneb

Kuopiosse kavandatava 1,4 miljardit eurot maksva tselluloosi hiiidtehasale jätkub puitu ka siis, kui enne jõutakse valmis ehitada Metsä Groupi Äänekoski biotoodete tehas. Nimelt on leitud, et raia mahtu on võimalik tunduvalt suurendada, sest metsade juurdekasvust on jäänud igal aastal kümneid miljo-

neid tihumeetreid raiumata.

„Soome mahuks kaks või kolm uut umbes miljoni tonnise aastatoodanguga tselluloositehast,” ütles metsandustehnoloogia professor Antti Asikainen Soome loodusvarakeskusest. Firma Finnpulp plaan ehitada 1,1 miljoni tonni okaspuutselluloosi aastatoodanguga tehas võeti Põhja-Savos

vastu suure heameelega.

„Metsaomanikuna hõiskan rõõmust,” tunnistas Põhja-Savo metsahoidlusühistu tegevjuht Seppo Helminen.

Kuopiosse kavandatav tselluloositehas hakkab aastas kasutama 5,5 miljonit kuupmeetrit okaspuu paberipuitu.

Lõplikku investeerimisotsust ootav Metsä Groupi Äänekoski biotoodete tehas vajaks valmimisel 3,8 miljonit kuupmeetrit okaspuu paberipuitu ja 0,3 miljonit kuupmeetrit kase paberipuitu.

Nõudlus paberi järele aga vähenes Soomes juba pikemat aega. Mullu vähenes trüki- ja koopiapaberi tootmine kuus miljonit tonni, mis on kolm protsenti vähem kui eelmisel aastal. Samal ajal kartongi tootmine tõusis peaaegu protsendi võrra. Kokku toodeti 2014. aastal Soomes kartongi ja paberit kümme miljonit tonni.

Ka tselluloosi tootmine vähenes. Tselluloosi toodeti seitse miljonit tonni ehk umbes protsendi võrra vähem kui eelmisel aastal.

Eesti Mets

Venemaa puidutööstus sipleb raskustes

Venemaa metsamajanduse valdkonna analüüsi ja statistikaga tegelev agentuur WhatWood märgib, et viimase aastaga on olukord riigi metsamajanduses, puiduturul ja ettevõtete positsioonides eksporditurgudel oluliselt muutunud. Analüütikud peavad nende muutuste all ennekõike silmas investeringute sisulist lakkamist puidutööstusse. Nenditakse, et seoses siseriikliku keerulise majandusliku olukorra ja maailmapoliitikas aset leidnud tormiliste sündmustega, on peaaegu võimatu saada krediitiasutustest finantstooteid, et puidutööstusfirmadesse näiteks seadmete uuendamise hüvanguks raha paigutada. Samas leitakse, et rubla devalveerumise ja majandusliku surutise olukorras võiks just puidusektor olla see valdkond, mis riigieelarve tuludepoolt tõhusalt võiks täiendada. Ent seda eeldusel, et valitsus riiklikul tasemel metsa-

ja puidutööstuse arengule öla alla paneb.

WhatWood jõuab ka järeldusele, et välisturgudelgi hinnad kukuvad ja konkurents tiheneb. Nõnda keskis see peaaegu kogu 2014. aasta ja prognoosid ütlevad, et taandareng jätkub ka tänavu. Näitena tuuakse ehitusturu madalseisu Hiinas ning raudteetranspordi veotariifide pidevat hinnatõusu ja ümarmaterjali kallinemist Venemaa siseturul. Sedalaadi tegurid nullivad metsa- ja puidusektoris tegutsevate ettevõtete kasvu- ja arenguvõimalused. Kuigi ettevõtete käibenumbrid eelmise aasta kokkuvõttes kerkisid, jäi kasumimarginaal kulude kasvu tõttu varasematest aastatest pise-maks. Kasumimarginaali vähenemise üks oluline põhjus on jätkuvalt suur ümarmaterjali väljavedu riigist. Et puidusektoris suuremat tulu teenida, oleks vajalik puitu väärindada, panustada sellesse teadus-arendus-

Foto: FIMIP

Palgilaadimine Venemaal. Venemaa puidutööstuse üks olulisemaid probleeme on töötlemata puidu eksport.

tööd ja selle tulemusena müüa piiri taha juba toodangut, mille eest võimalik kõrgemat hinda küsida.

Märtsis väljastas WhatWood sajaleheküljelise ülevaate Venemaa puiduturu ja puiduga seotud tööstusharude olukorrast ja ilmnunud trendidest 2014. aastal. Ülevaade on varustatud ka sektoris tegutsevate ettevõtjate kommentaaridega. Vaata täiendavalt internetist aadressil www.whatwood.ru

Ain Alvela

Ettekandeid oli kuulama tulnud enam kui sada huvilist.

Konverents

„95 aastat riiklikku metsakorraldust Eestis”

Eestis on metsi korraldatud enam kui kakssada aastat. Riiklikul tasemel sai tegevus alguse koos Eesti Vabariigi sünniga. 16. detsembril 1919. aastal loodi metsakorralduse büroo. Seda päeva loetakse riikliku metsakorralduse sünnipäevaks.

Enn Pärt, keskkonnaagentuuri metsaosakonna juhataja

Esimesed ettekanded olid teadlastelt

On kujunenud tavaks, et iga viie aasta tagant meenutatakse tähtpäeva konverentsiga. Viimast toimus keskkonnaagentuuri korraldusel möödunud aasta 3. detsembril Tallinnas. Kuigi üritus oli pühendatud ajaloolisele daatumile, jäi ettekannete temaatika sügavalt tänapäevaseks, neist kuus käsitlesid metsakorraldust väga erineva-

test külgedest.

Maaülikooli professor **Andres Kiviste** rääkis metsamudelitest, nende tüüpidest ja maaülikooli teadlaste tegemistest nende täiendamisel. Heade mudelite eelduseks on metsanduslike püskatsealade (proovitükkide) olemasolu ja nende süstemaatiline kordusmöödistamine.

Maaülikool on alates 1995. aastast rajanud metsa kasvukäigu püsiproovitükkide võrgustikku, mis momentlülil hõlmab enam kui 700 proovitükki. Ka varasematel aastakümnetel on rajatud hulgaliselt erineva eesmärgiga metsanduslikke katsealasid. Professor Kiviste tõdes, et probleemiks on institutsionaalse järjepidevuse puudumine, mille tulemusena enamik pikaajalistest katsealadest on hävinud.

Tauri Arumäe, RMK kaugseire spetsialist ja maaülikooli doktorant, kirjeldas väga huvitavalt kaugseire võimaluste rakendamist metsade inventeerimisel. Teema on väga aktuaalne ja meetod levinud eelkõige põhjamaades. Kombineerides laser-skaneerimise ja metsas mõõdetud proovitükkide andmeid ning satelliidi- ja aerofotosid, on mõningaid takseernäitajaid võimalik määrata metsas käimata. Meetodi rakendatavust on uuritud Aegviidu ja Laeva katseobjektidel. Esialgsete andmete põhjal saab väita, et vähemalt rahul-

Avasõnad lausus keskkonnaministeeriumi metsaosakonna juhataja Riina Martverk.

davaid tulemusi on võimalik saada puistu kõrguse ja tagavara määramisel, samuti enamuspuuliigi ennustamisel.

Järgnesid ettekanded metsakorraldajalt ja praktikutelt

Keskonnaagentuuri riikliku metsainventeerimise juhtivspetsialist **Veiko Adermann** rääkis metsakorralduse „noorema venna”, statistilise metsainventeerimise (SMI), arengust viieteistkümnelt aastale jooksul. Mõte SMI rakendamisest Eestis hakkas tollases metsakorralduskeskuses idanema 1980-ndate aastate lõpus, üleriigiliselt käivitus see 1999. aastal ja sellel põhineb valdav osa riigi metsavarude statistilisest aruandlusest. 2014. aastal käivitus SMI neljas viieaastane inventuuriperiood, mida iseloomustab varasemast suurem mõõdetavate proovitükkide arv eesmärgiga saada parema usaldusväärsusega andmeid vähemesinevate näitajate kohta. Lisaks metsavarude ja raiete hinnangule on lisandunud looduväärtused ja LULUCF (maakasutus, maakasutuse muutus, metsandus) sektor Eesti iga-aastases kasvuhooonegaaside heitkoguste inventuuraruandes ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile ja Euroopa Komisjonile.

Keskonnaagentuuri metsakorralduse spetsialist **Olavi Murumets** andis ülevaate metsakorraldajate treeningtakseerimise tulemustest aastatel 2012–2014. Igal kevadel harjutavad metsakorraldajad oma silma täpsust ja mõõteriistade käsitlemisoskust kümnel täppismõõdistatud (klupitud) proovitükil. Osalejate arv on pidevalt kasvanud, möödunud aastal hindas oma oskusi juba 149 metsakorraldajat RMK-st, erametsakorralduse ettevõtetest ja keskkonnaagentuurist. Individuaalses protokollis on kirjas tehtud vigade arv ja süstemaatilised eksimused. Kõige paremini osatakse hinnata kõrgust, enim vigu esineb aga rinnaspindala ja kasvukohatüübi määramisel. Aastate lõikes on treeningtulemused siiski paranenud.

Metsakorralduse teoreetikud ja praktikud. Mõtteid vahetavad Allan Sims, Lauri Salumäe, Veiko Eltermann ja Andres Kiviste.

Metsabüroo OÜ juhataja **Pille Mäeranna** väga emotsionaalne ja poeetiline ettekanne kirjeldas metsakorraldaja argipäevamuresid. Metsakorraldaja on mõneti „kahe tule” vahel – ühelt poolt riik (metsaregister) oma nõudmistest ja teiselt poolt metsaomanik oma soovidega. Kui tavapäraselt on töid tehtud aprillist novembrini, siis Metsabüroo viimaste aastate statistika näitab, et kõige enam tellitakse neid jaanuaris-veebuaris (inventuuriks kõige ebasobivam aeg). Lisaks sellele soovib klient kiiret, odavat ja kvaliteetset tööd ning veel nõustamist metsas ja kodus (kontoris). Kas aga kiirus ja odavus pluss talvine töö tagavad kvaliteedi?

Elavaima diskussiooni tekitas erametsaliidu juhatuse esimehe Aira Tossi sõnavõtt

Aira Tossi sõnul ootab metsaomanik metsakorraldajalt eelkõige täpset metsavarude ja seisundi hinnangut ning pikaajalist tegevuskava. „Ostukavad” ja „müügikavad” määrivad metsakorralduse head mainet ning seda puhtaks pesta ei ole lihtne. Probleemaatiline on ka metsakorraldaja tunnistuse „eluaegsus” – võid teha millist tööd tahes, ära võtta seda ei saa. Viimastel aastatel on oluliselt vähenenud riigi raha-

RMK mehed omavahel. Metsakorraldustalituse juhataja Veiko Eltermann, juhatuse liige Tiit Timberg ja nõukogu esimees Mati Polli.

Metsakorraldajate „vana kaardivägi” Ülo Viilup ja Karl Treiberg. Viimasel täitus käesoleva aasta 1. jaanuaril pool sajandit pidevat tööd metsakorralduses.

line tugi erametsakorraldusele – 2011. aastal oli see 960 000 eurot, 2014. aastal vaid 350 000 eurot. Kas ei oleks nappivate rahaliste vahendite valguses otstarbekas loobuda kinnistupõhise inventuuri nõudest ja lubada alternatiivina analoogiliselt RMK-ga eraldisepõhist inventuuri?

Majanduslikult on tõhusam puitu välja vedada traktoriga, aga väikese metsa omanik saab lubada luksust teha seda ka hobusega. Majanduslik tõhusus asendub hoopis emotsionaalsema sisuga ja lisaboonus on vähem häiritud looduskeskkond.

Killustunud erametsad – mitte puudus, vaid võimalus

Erametsandus on taasiseseisvumise järel teinud mitu suurt arengujõnksu. Mis saab edasi? Praegustel väikemetsaomanikel on edaspidiseks koostööks väga mitmeid võimalusi.

Viio Aitsam, looduskirjutaja

Lünklik tervikpilt

Eestis kehtib justkui vaikiv kokkulepe, et jutud, mis puudutavad erametsanduse suuremat vaadet, hetkeseisu ja tulevikku, jäägu poolikuks. Sihid

2 x foto: Vio Altsam

lgas metsas on mee- ja tervistavad taimed, kuid just väiksemas, kus pind klassikalise majandamise jaoks liiga pisike, saab nende tundmaõppimise, kasvukohtade säilitamise ja nendest lähtuva koosluste kujundamise seada metsas tegutsemise peasihiks.

Metsa majandamine on kaitsealuses metsas piiratud, kuid omanik tegutseb seal aktiivselt hoopis teisel real – valmivad niiöelda loovkonstruktsioonid, nagu see värvagi.

leiab küll metsanduse arengukavast, aga kui proovida tervikpilti kokku panna, siis jäävad ikka lüngad sisse.

Lihtsustatult öeldes rühivad erametsanduse hetkepildil jõudsalt edasi Eesti metsaühistud, kes on ka võimu ja ametnike tähelepanu all – käib aktiivne, rohkem või vähem metsatoetustega toetatud tegutsemine metsas. Teine grupp sel pildil on firmad, kelledel sageli ka oma mets – toetusi on vähem, kuid jalul hoiab

äriline siht.

Suure halli tsooni moodustavad aga organiseerumata metsaomanikud. Ükshaaval lisandutakse sealt nähtavasse pilti, kui astutakse mõne

Alates 2010. aastast on Eestis mitme metsatoetuse saamine seotud ühistu liikmete arvuga, mis peab aastati kasvama.

metsaühistu liikmeks. Samas on võimalus, et mõni ühistu „halli tsooni” taganeb, kui ei suuda liikmete arvu piisavalt ruttu kasvatada. Alates 2010. aastast on Eestis mitme

metsatoetuse saamine seotud ühistu liikmete arvuga, mis peab aastati kasvama. Juba praegu saab mitut liiki toetust ainult ühistute kaudu

Väikeulukijaht on nüüd maaomanike endi korraldada, aga see ei tähenda ainult küttemist. Huvilised väikemetsaomanikud saaksid oma maal teha näiteks ulukihoolet ja talvist jäneste lisatoitmist, aga ka seirata nii hall- kui valgejärest ja nende kombeid tundma õppida. Jäneste arvukuse tõus viimasel ajal toetaks selliseid algatusi.

ja tulevikus tuleb selliseid juurde.

Kui metsaühistuid endid vaadata, on need teinud tõesti edusamme ja saab ütelda, et riigi met-sapoliitikal on olnud tulemust. Nii Eesti riigi eelarvest kui Euroopa Liidu fondidest makstavad toetused on olnud rakkes selle nimel, et omanikel oleks suurem huvi oma metsi majandada. Toetuste najal on tegutsenud erametsaomanike tugi-

süsteem (konsulendid, õppepäevad), arenenud ühistud ja jalad alla saanud puidu ühismüük.

Nüüd püüavad riigi rahakoti hoidjad, taas toetuste saamise survega, kasvatada tugevaks saanud metsaühistuid iseseisvamaks ise toime tulemise mõttes.

Keegi seal hallis tsoonis ...

Päris nii ei saa ütelda, et riik organiseerumata metsaomanikele üldse ei mõtle. Esiteks peitub ju ühistute tähtsustamiseski sõnum kõigile teistele: kui soovid sama tublilt tegutseda, astu reele ehk lähima ühistu liikmeks. „Laiadele hulkadele” oli suunatud ka metsaseaduse hiljutine muudatus, mille järgi kuni viie hektari omanikud ei pea enam majandustegevust alustades riigile oma metsa inventeerimisandmeid esita-

Puuskulptuuride meisterdamise päevad on mõnes piirkonnas lausa suve tippündmuseks. Jälle üks valdkond peale klassikalise metsamajanduse, mis asjahuvilisi metsaomanikke ühendab.

ma. See võiks riigi lootuste kohaselt innustada väikeomanikke oma metsa-saga rohkem tegelema.

Organiseerumata metsaomanikud ise jäävad aga üsna umbmääraseks seltskonnaks, kui tegu pole just üksikute aktiivsetega, kes põhimõtte pärast ühistusse ei lähe. Metsanduse arengukava tunnistab, et „metsa-omandist ja metsaomanike vajadus-test puudub selge ülevaade”.

Eri sõnavõttudest kostab: väike-metsaomanikul pole nagunii metsa majandamise huvi; nagunii kord need väikesed metsatükid ostetakse kokku ja koondatakse suuremateks majandatavateks üksusteks; nagunii paljud linnades elavad metsaomanikud on maaelust juba nii võõrdunud, et ei oska tahtagi oma metsas midagi ette võtta.

Nii võib olla, kuid hetkeseis on ikkagi selline, et võimu aktiivses tähelepanus on metsaomanikest vaid väike osa. Toetuste süsteemi muutmise-ga on selgelt märku antud, et arvestatavad, tõsiselt võetavad omanikud, on ikkagi need, kes ühistutes. 2010. aasta andmete järgi on metsa-ühistutes aga liikmeid 7230 ja nende omandis 327 000 hektarit metsa-maad. See on 7,4% metsaomanike üldarvust ja umbes kolmandik kogu erametsamaast.

Ühistuliikumise tugev tuumik on saavutatud sihikindla toetamise ja turgutamise-ga. Kas loodame, et ülejäänud metsaomanike hulk kujundab ise oma näo või saaks siingi teadlikult asjade käiku suunata?

Kas ainult püsiv puiduvoog?

Põhiküsimus näib olevat, mida üldse tahame ja kuivõrd tegelik olukord tahtmisi toetab. Niiõelda ametlik tahtmine peegeldub metsanduse arengukavas. Seal saab lugeda, et riigi huvi on tagada püsiv puiduvoog, mille eelduseks on metsade aktiivne majandamine.

Arengukavas on öeldud, et kui küpsed majandusmetsad jäävad pikaks ajaks majandamata, kaotavad kõik. Metsaomanik kaotab tulu, tema metsas kahaneb puidu väär-tus. Metsaettevõtted saavad kehve-

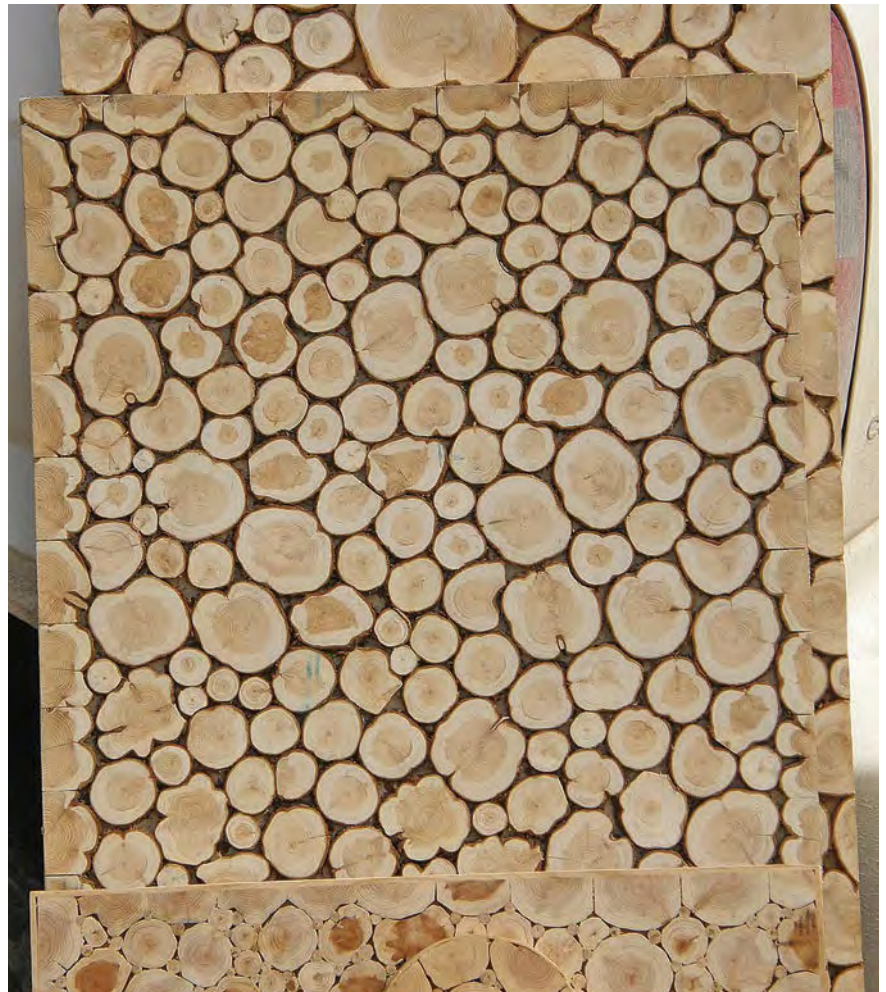

Foto: Vilo Altsam

Puitkäsitöö on Eestis elujõus olnud läbi aegade. Metsaühistute üks liik asjaga tegelevate metsaomanike jaoks võiks olla käsitööstuslik – paremate turupositsioonide nimel.

ma puidu. Riik saab vähem maksu-tulu ...

Ühesõnaga – riigi huvi on klassi-kaline metsa majandamine. Sellega tegeldakse riigimetsas (umbes pool Eesti metsadest) ja kindlasti vähe-malt kolmandikus, tegelikult suure-mas osas, erametsadest.

Arengukavas on öeldud, et kui küp-sed majandusmetsad jäävad pikaks ajaks majandamata, kaotavad kõik.

Riigi teine huvi on metsakaitse ja see tähendab kaitsealasid nii riigi-kui erametsas. Kaitsealadel kehtib erirežiim, kas majandamise täielik keeld või piirangud. Omaette real on veel vääriselupaigad ehk niinimeta-

tud vabatahtliku kaitse alad majan-dusmetsas.

Ent ülejäänud majandusmetsad?

Et nendest rääkida, tasub vastust otsida kolmele küsimusele. Vaatame neid lähemalt.

- Alati käib ametlikes tekstides rõhutamine, kuidas metsi majan-dades ei tohi unus-tada, et metsal on ka ökoloogiline, sot-siaalne ja kultuurili-ne tähtsus. Tihti jääb ütlemine loosungiks, tegeliku sisuta sõna-

deks. Siit esimene küsimus: kas tasuks midagi ette võtta, et loo-sung muutuks sisukaks?

- Pole kahtlust, et metsa aktiivsest majandamisest huvitatud omanik, kes investeerida tahab, läheb riigi

Foto: Vilo Aitsam

seatud suunaga kaasa ja leiab lähima metsaühistu üles. Seda näitab ka ühistute kasvav liikmeskond. Samas on selge, et suur hulk metsaomanikke ühistu liikmeks kunagi ei hakka. Neil ei ole haakumiskohta, mis selleks huvi tekitaks. Suurel osal neist on metsa nii vähe, et pidevast aktiivsest majandamisest (püsiv puiduvoog!) ei tule midagi välja. Üle 50 000 on neid füüsilisest isikust omanikke, kellede metsamaa pindala on vaid kuni viis hektarit. Normaalne majandamine on aga võimalik vaid mitmesaja hektari suuruses metsas. Pole põhjust imestada, kui väikemetsaomanik, reeglina mujalt sissetulekut saav, oma metsas midagi ei tee ja seal isegi ei käi. Siit siis teine küsimus: kas on hooba, mis ikkagi ka tegelikult tekitaks väikeomanikus huvi oma metsaga tegelemiseks?

- Väikesed metsaomandid ehk erametsade killustumine on nähtus, mida sageli on nimetatud Eesti erametsanduse hädaks. Selle kordamine olukorda ei muuda – väikeste metsaomandite suur hulk ja mitmekesisus jääb meie erametsandust iseloomustama veel pikaks ajaks. Sellest lähtudes siis kolmas küsimus: kas metsade killustumise, mis miinuseks, võiks pöörata hoopis erametsanduse plussiks?

Tegelikult uus olukord

Omas lühikeses ajaloos on taasiseisvunud Eesti erametsandus teinud juba mitu suurt arengujõnksu. Tasub meenutada, et pärast seda, kui taluseaduse alusel esimesed uue aja metsaomandid tekkisid ja pärast talumetsaliidu asutamist 1992. aastal esimesi metsaühistuid loodi, olid need kõik tulundusühistud.

- ◀ Metsalindude jälgimine, pildistamine, pesakastide ülespanek – tohutult rikas teema, mis linnuhuvilisi väikemetsaomanikke võiks ühendada.

Oli kõigesse (ka iseendasse) uskumise aeg. Põllumajanditest osakute katteks saadud metsatehnika või puidutöötlusseadmed võimaldasid asutada väikesi ettevõtteid ja tulevased metsaomanikud olid hakkamist täis, et erastada riigi metsamajandite tootmisüksusi ja Tallinna vineerikombinaati. Et eraomand alles kujunes, taotles talumetsaliit riigilt tuhandete hektarite suurust riigimetsatükki, et sellest kujundada tulevaste metsaomanike jaoks õppemets ja alustada koos soomlastega ühist majandustegevust.

Tulid tagasilöögid, sest suurteil erastamistel ei võetud jutule, riigimetsa ei antud ja maareform venis. Riigil appi tulla polnud ka aega, sest ametimeeste kogu energia läks riigimetsanduse reformimisele. Esimesed õppetunnid tuli vastsetel metsaomanikel seega ise läbi teha, omapäi oma metsas. Kuigi see suurte raiete aeg (nii oma raha saamise raied kui metsa kerget saaki jahtima tulnud puiduvahendajate raied kui lohkava metsavarguse raied) kestis sajandivahetuse paiku lühikest aega, sündis just siis Eesti avalikkuse teadvusse stereotüüp „halvast“ erametsaomanikust, kellel silm põleb peas metsa arutu raiumise himust.

Laias laastus käis 1990-ndatel aastatel metsaomaniku kujundamine ja 2000-ndate alguaastatel omanikutunde kujunemine. Lisaks läks pärast sajandivahetust lahti metsatarkuste õppimine. Ühiskonnas teadvustus talumetsaliidu järglase erametsaliidu kui metsaomanike esindaja olemasolu ja tugevaks toeks kujunes riigi sihtasutus erametsakeskus. Uued metsaühistud sündisid aga enamasti mittetulundusühingutena, kes esialgselt olidki info vahendamise paikadeks. Erametsakeskuse toel hakati korraldama õppepäevi. Suurtest töötlemisettevõtetest unistajaid polnud enam kusagilt leida ...

Nüüdseks on metsaomanikkond välja kujunenud, nad on metsanduslikus mõttes palju targemad kui kümme aastat tagasi, üles on ehitatud erametsade puidu ühismüügi süsteem.

Oma maja aknalaud oma metsa saarepuust ... Neid metsaomanikke, kes saavad uhkustada oma metsa puidust ehitatud maja ja mööbliga, on Eestis rohkem kui üks – kogemus, mida saaks paremini talletada ja levitada, kui seda koos teha.

Ka siis, kui piirduda ainult klassikalise ja traditsioonilise metsamajandusega, on õhus küsimus – kuidas edasi?

Olgu siis metsaühistu

Ajaloost tuleviku jaoks eriti palju võtta pole, kuna aeg ise on nii palju muutunud. Kunagist traditsioonilist üldist talukeskset majandamist (saeti, kui puitu vaja oli) ei tule kas või seepärast, et maal, oma metsa juures, elab meie metsaomanikest veel vaid kolmandik.

Nõukogudeaegset valdavat klas-

Loodusteadused on andnud meile ka teadmise, et mitmekesine kooslus on väärtuslikum kui monokultuur.

sikalist majandamist (raiud, istutad, hooldad, kasvatad, toodad puitu), mis käis nii riigi- kui natsionaliseeritud erametsades, ka ei saa ainuke-seks eesmärgiks seada, kuna nüüd on metsaomandeid ja omanikke palju.

Tegelikult oleme ajas, millist Eestis varem pole olnudki. Selle üks silmatorkav tunnus on inimeste linnaastumine ja loodusväärtuste tähtsustamine looduskeskkonnast eral-

dunud linnainimese püüdlikkusega. Kahtlemata on teisalt arenenud loodusteadused, rohkem on teada liikidest, kooslustest ja looduse seoste tunnetus on täpsem.

Loodusteadused on andnud meile ka teadmise, et mitmekesine kooslus on väärtuslikum kui monokultuur. Kui see üle kanda erametsandusse, võiks väita, et palju väikesi metsaomandeid, kus iga omanik tegutseb veidi omamoodi, võiks olla väärtuslikum kooslus kui suured majandamisüksused, kus metsades toimetatakse ühe malli järgi.

Akki oleks meie erametsandus rikkam, kui me ei jää ootama, millal aktiivsemad kõik väikesed metsaomandid kokku on ostanud, vaid õhutaks organiseeruma-

ta, oma metsas mitte toimetavaid väikeomanikke tegutsema hoopis mõnel teisel pinnal?

Praegu defineerib metsaseadus metsaühistut kui ühendust, mille põhikirjakohane tegevus on metsa majandamine. Selle kõrval võiks eluõiguse anda ka teistsugustele metsaomanike ühendustele. Võiks tekitada olukorra, kus on metsa majandamise peasuunaga ühistud, kes tegelevad

Mitte ühelgi raielangil ei tohiks sellist pilti näha, sest lastele oleks see ohtlik. Väikemets, kus ise tegutsetakse ja suured masinad ei liigu ning tööde tempot ei dikteeri turg, ongi vast ainus koht, kus pere lapsed metsatöid nuusutada saavad.

muu hulgas ka metsa muude valdkondadega, ning muude valdkondade peasuunaga ühistud, kes tegelevad muu hulgas ka metsa majandamisega.

Loosungile elu sisse!

Juba päris palju on räägitud energiaühistutest ehk metsaomanike ühendustest, millised võiks hallata ja toormega varustada väiksemaid hakkpuidukatlamaju. Tulunduslik ühistegevus saaks ühenda-
da näiteks metsataimekasvatajaid, väiksemaid saematerjalitootjaid, puidust esemete valmistajaid ja teisi.

Pildil on teave ühest õpperajast erametsas, kuid neid on tegelikult rohkem. Nende olemasolu lausa ootab ühistegutsemist, et levitada teavet ja radadele hoopis rohkem õppijaid tuua.

Ühise huvi pinnal saaks sündida püsimetsanduse (professor Hardi Tulluse järgi Eesti tingimustes mõeldav vaid väikeses metsas) viljelejate, metsamesinduse edendajate (siin on mõeldud ka neid, kes mesindustest lähtuvalt oma metsa kooslusi kujundavad), metsaapteegi pidajate (metsa tervisetaimed on omaette teadus), metsakultuuripärandi hoidjate ja muud taolised ühistud.

Lõputu hulk võimalusi oleks arendada ühistegevust loodushoiu ja looduse tundma õppimise pinnal. Mullu näidati telesaates vihaseid omanikke, kes ei olnud kuidagi nõus ohverdama oma metsa looduskaitsele selle nimel, et haruldaseks muutunud lendoravad äkki seal ikkagi liiguvad ... Et on võimalik ka teistsugune suhtumine, näitab üks loodusfilm mehest, kes Soomes aastate kaupa õppis lendoravate elu tundma ja tekitas oma metsa nendele sobilikke elutingimusi nii jär-

jekindlalt, et lõpuks need oravad sinna ka tulid.

Kui Ida-Virumaal lendorava potentsiaalsete elualade kandis tegutseks seltskond metsaomanikke, kel oleks huvi ja tahtmist just selle looma elu-olusse rohkem süveneda ... Kui neil oleks oma ühendus, millest teaks ka teised, ja kogemused-teadmised, mida ka teistele jagada ...

Päris kindlasti on olemas keegi, kes nüüd ütleks, et jäägu metsaseaduse alla ikkagi metsamajandajate ühendus ja kui lille- või oravasõprade klubi tahetakse teha, pole ju ka praegu keeldu – tehku MTÜ ära ja valmis.

Aga neis asjades on vahe tunnistamise ja tunnistamise mõttes. Metsaseaduse võimalus asutada teistsuguseid metsaühistuid tunnistaks, et riik kohtleb väikemetsaomanikke puitu kasvatavate suurtega võrdväärselt. Väide, et metsa rahaline väärtus ei saa olla riigi metsaomanikesse suhtumise aluseks, on analoog väitele, et mets ei tähenda ainult puitu.

Kõrvalkasutuse ja muude metsaga seotud valdkondade suurem tähtsustamine metsaseaduses annaks väikestele omanikele haa-kumis- ja toetumispinda, seaduse üldpilt oleks tänapäevaselt terviklikum ja muu hulgas oleks lootust, et tuntud loosungile metsa neljast tähtsast funktsioonist saaks rohkem elu sisse.

Rada oma metsa juurde

Tegelikult ongi ju kõik see puiduväline pool Eesti erametsanduse loomulik osa. Selle senisest suurem rõhutamine ei tähendaks tingimata ootust metsatoetustele. Kindlasti oleks ootus erametsakeskusele, et oleks piisavalt teavet, infomaterjale ja nõu. Toetuste asemel tasuks aga ehk mõelda näiteks konkurssidele, teatud stipendiumidele, vahest mõne uut moodi staatuse (looduse usaldusisik või muu selline) sisse-seadmisele?

Riigi rahatuge oleks ilmselt vaja ühise turundussüsteemi ülesehitu-

Foto: Vio Aitsam

seks kas eraldi või praeguse puidumüügisüsteemi juurde. Täpselt samamoodi, nagu ühine puidumüük, võiks olla võimalus ühise kanali kaudu müüa puidust käsitöötooteid, väikeste saekaatriite toodangut, metsamarju, vihtasid-luudasid ja muud.

Kes neid nii väga valmistaks ja toodaks? Aga puidu ühismüüki tuli samuti päris elus harjutada, enne kui asi käima läks. Ka ühishuvidel põhineval mittetulunduslikul tegevusel võib turule asja olla – Eestis propageeritakse juba laialt uutmoodi ettevõtlusvormi, sotsiaalset ettevõtlust, mis tähendab tulu teenimist selleks, et mittetulundusliku peaeesmärgi ellu viia. Näide: lendoravasõbrad valmistavad oma metsa materjalist luudasid ja vihtasid, mille turul maha müüvad, et oravate jälgimise seadmeid osta.

Ühisväljund turule võib saada üheks hoovaks, mis praegu passiivseid väikeomanikke oma metsa (linarahva taasmetsastamine!) ja sealt edasi ühistööle suunab ...

Praegune metsaseadus kohustab iga metsaomanikku jälgima oma

metsa seisundit, kaitsma metsa kahjurite ja haiguste, prahistamise ja tulekahjude eest. See võtaks rohkem ilmet, kui metsaomanikul on huvi oma metsas käia.

Praegune metsaseadus kohustab iga metsaomanikku jälgima oma metsa seisundit, kaitsma metsa kahjurite ja haiguste, prahistamise ja tulekahjude eest.

Parem enesetunne

Kõige lõpuks ka enesetundest. Praegused sihid (pidev puiduvoog, aina suuremad metsaühistud) ja suhtumised on metsaomanike igapäevaelus tekitanud kibedust. Seda näiteks väikestes metsaühistutes, kes liikmete arvu tõttu ei saa enam valitute hulka kuuluda. Teatud ringides on need juba jututubadeks ristitud. Nagu olekski nii, et kui puiduvoog ei jookse, oled kehv.

Kes esirinnas sammuvad, kogevad turu konkurentsivõitlust. Õhus

on nii puiduturupinged kui pinged erametsaomanike eri ühenduste vahel ... Raha ajab inimesed riidu ja oleks aeg pea peale pööratud asjad taas jalgele tõsta.

Et metsakooslused püsiks, on vaja hoolivat omanikku ja hooliv väikemetsaomanik on selle pildi üks osa. Tema enesetunnet ei toeta tavaljutt erametsade killustumise hädast. Hoopis teine tera oleks jutul, et väikeste metsaomandite omanikel on Eesti metsanduses täita väga tähtis roll – nad on meie metsanduse ja metsa mitmekesisuse potentsiaalsed säilitajad.

Seda ja metsa mittepuiduliste väärtuste tähtsustamist väikeomanike kaudu peaks tugevasti võimendama ka ühiskonnas. See tooks avalikuse silme ette meie metsandusest terviklikuma pildi ja leevendaks pingeid. Selge sõnum, et elu ei koosne ainult ärist, suudaks äkki lõpuks lõhutada stereotüübi raiejanustest metsaomanikest.

**Enimostetud kodumaised
ATV tõstukid ja
metsaveohaagised Eestis**

**Uudistooted
Maamessil
plats VP-190**

**Müük ja info tel. 5333 9822
info@vahvajussi.com**

Vahva Jussi

IUFRO erametsanduse rühma aktiivsed liikmed (vasakult) Heimo Karppinen (Helsingi ülikool), Brett Butler (Ameerika Ühendriikide metsateenistus) ja Christoph Hartebrodt (Baden-Württembergi metsainstituut) jalutamas Ungari väikelinnas Sopronis, kus toimus tänavune konverents.

Erametsanduse uurimine Eestis ja laias maailmas

Üle kahe aastakümne taasiseseisvunud Eesti erametsandust on selja taga. Kui palju me tegelikult mõistame eraomandi kujunemist ning erametsaomanikke, nende käitumist, vajadusi ja ootusi?

Priit Põllumäe,

maaülikooli metsakorralduse osakonna nooremteadur, doktorant

Eesti metsateaduse fookus on olnud mujal

Metsateadus on teadusharu, mis uurib metsaökosüsteeme. See omakorda keskendub paljudele erinevatele teemadele nagu näiteks metsamullad, -kaitse, -selektatsioon ja muu. Metsaomandiga seotud uurimisvaldkond võiks paigutuda metsapoliitika harusse. Erametsanduse ja -metsaomanike uurimine on teistmoodi

suunitlusega. Nimelt lisandub klassikalisele metsateadusele selle sotsioloogiline ja poliitiline külg. Puude taga on mets ja selle taga on inimene, tihtipeale erametsaomanik. Parimad teadmised metsakaitsest või metsamajandamisest ei pruugi anda loodetud tulemust, kui puudu jääb teadmistest, kuidas neid edukalt rakendada võiks. Just seetõttu on metsapoliitika roll metsateaduses väga

olulise tähtsusega. Teadustegevus on seni olnud suunatud rohkem väärtuspõhiste teemadele – puidu ja puistu juurdekasv, nende kahjustajad, kvaliteet, majanduslik väärtus ja muud. Sellist suundumust on kindlasti süvendanud ka eelmise sajandi nõukogude periood, mil polnudki mõeldav uurida erametsandust või -metsaomanikke.

Toivo Meikar ja Ivar Etverk on kogumiku „Metsanduslikud Uurimused” veergudel leidnud, et omand määrab ära paljuskki metsade majandamise eesmärgi ja viisi ning et sellesuunaline uurimistöö ei ole oluline üksnes metsandusajaloo aspektist [8]. See võib olla üheks esimeseks viiteks, et erametsade majandami-

Eesti (2008)	Leedu (2005)	Soome (1998)	Taani (2006)	Tasmaania (2006)
Mitmekülgne tootja (10 %)	Mitme-eesmärgiline omanik (30 %)	Mitme-eesmärgiline omanik (33 %)	Klassikaline metsaomanik (35 %)	Multieesmärgiline omanik (15 %)
Puidukasutusele orienteeritud tootja (23 %)	Ärimees (29 %)	Ettevõtjast omanik (31 %)	Produktsoonile orienteeritud omanik (35 %)	Investeeringu- sissetuleku omanik (30 %)
Kõrvalseisja (27 %)		Investeeri- ja (14 %)		
Väheaktiivne metsaomanik (8 %)	Loodusesõber (18 %)	Puhkaja /taastuja (21 %)	Keskkonnakaitseline, rekreatsiooni omanik (23 %)	Mittepuidulise tootangu omanik (29 %)
Ükskõikne metsaomanik (32 %)	Tarbija (23 %)		Ükskõikne metsaomanik (7 %)	Põllumees (26 %)
N = 459	N = 415	N = 245	N = 1084	N = 386

Metsaomanike grupid.

ne baseerub suuresti metsaomanike eesmärkidel ja väärtustel. Toivo Meikar koostas 2005. aastal põhjaliku ülevaate talumetsadest Eesti Vabariigi eel. 2008. aastal ilmus koostöös Ivar Etverkiga raamat „Era- ja põllumajandusmetsad Eestis” [5]. Põhiliselt keskenduvad mõlemad varased teaduskirjutised metsanduse ajaloole ja ei analüüsi põhjalikumalt selle mõjusid metsade majandamisele.

Informatiivsed on olnud mitmed uuringud ja trükised väljaspool teaduskirjandust. 2011. aastal keskkonnaministeeriumi poolt tellitud uuring erametsaomandi struktuuri ja kasutamise kohta aastatel 2009–2010 andis esimest korda päris selge pildi sellest, milliselt erametsaomand jaguneb ja kui palju meil erametsaomanikke on [7]. Selgus, et omanikke on natuke üle 97 000 ja et meie keskmine erametsaomand on kümme hektarit (füüsiliste isikute puhul 8,2 hektarit). Varasemalt oli neid teadmisi püütud rohkem tuletada ja hinnata. Huvipakkuvat lugemist on ilmunud ka Viio Aitsami sulest, kes on kajastanud üldisemalt Eesti metsaomanike koostöö kujunemist ja arengut [1]. SA Erametsakeskuse initsiatiivil on ilmunud ka erametsanduse aastaraamatuid [3, 4].

Foto: Hendrik Relve

Metsaomanikud Hiiumaa metsaseltsi korraldatud metsatehnika tutvustuspäeval. Eestis on kümneid metsaühistuid ja kümneid tuhandeid metsaomanikke, kuid teaduslikke uurimusi erametsandusest on vähe.

Puude taga on mets ja selle taga on inimene, tihtipeale erametsaomanik.

Valdkonna uurimine on enamat kui klassikaline metsateadus

Võimalik, et üheks esimeseks põhjalikumaks erametsaomanike analüüsiks on Teet Sepa magistritöö aastast 2008, mis selgitas välja erinevaid erametsaomanike tüüpe [15]. Klassifikatsiooni saamiseks kasutati märtsis ja aprillis 2007. aastal maaüli-

kooli ja uuringukeskuse Klaster koostöös läbi viidud Eesti erametsaomanike küsitluse andmeid. Saadud andmestikule rakendati klasteranalüüsi,

mis olemasolevaid metsaomanike vastuseid kasutades grupeerib nad eri rühmadesse. Analüüsimeetodi eesmärgiks on leida suurest andmehulgast mingite tunnuste alusel sarnased vastajad ja moodustada nendest grupid.

Leiti viis eri metsaomanike gruppi: mitmekülgne tootja, puidukas-

Prantsusmaa erametsa harvendusraie. Ligikaudu 75% metsadest on eraomandis.

tusele orienteeritud tootja, kõrvalseisja, väheaktiivne metsaomanik ja üksikõikne metsaomanik. Mainitud gruppide iseloomulikke näitajaid võrreldi ka teiste riikide sarnaste analüüsidega. Tõdetakse, et oma metsa vähe väärtustavate metsaomanike osakaal on Eestis võrreldes teiste riikidega suurem (Leedu, Soome, Taani, Tasmaania). Taoliseid uurinuid on tehtud maailmas väga palju. Ka Eestis oleme hiljem uurinud omanike metsade majandamise motiive ja teinud sealjuures sellest lähtuvalt rühmitamist [12]. Kasutasime antud analüüsis klasterdamise asemel peakomponentanalüüsi, mis meie suurt andmestikku lihtsustas. Meid huvitanud vastused ligi kahekümnele metsaomandiga seotud väärtusele ja eesmärkidele muudeti analüüsi käigus viieks lihtsaks komponendiks. Näiteks leidsime, et majanduslikest eesmärkidest (sissetuleku motiiv) lähtuvad metsaomanikud kuuluvad suurema tõenäosusega metsaühistusse. Kõige tugevamalt avaldusid sellised majandamise motiivid nagu loodushoid, sissetulek ja omatarbimine, väiksema tähtsusega oli kodu ja mittepuiduline motiiv. Oluline on rõhutada, et metsade majandamise otsuste juures mängivad korraga rolli mitu eri

motiivi. Küsitav on siinjuures, kuivõrd arvestab tänane metsapoliitika sellise metsaomanike mitmekesisusega [10].

Suur metsaomandi killustatus võib viia ebaefektiivse majandamiseni ja see piirab või raskendab üksikisikute ligipääsu puiduturule.

Metsaomandi killustatus ja ühistegevus kui vahend selle ületamiseks

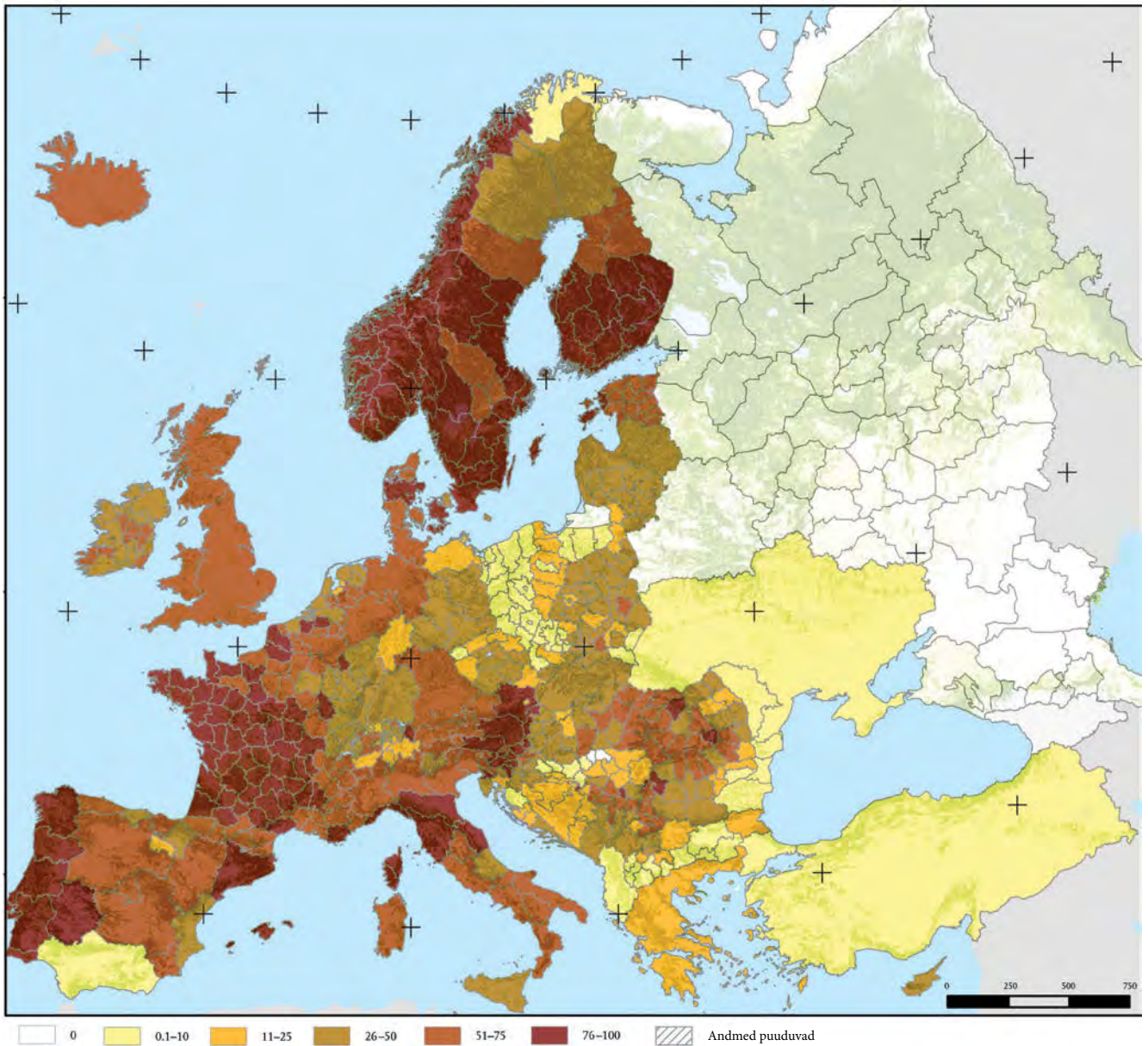
Palju on räägitud erametsaomandi killustatusest ja selle mõjust metsade majandamisele [13]. On teada, et ligikaudu 76% erametsaomanikest omavad metsa vähem kui kümme hektarit ja nagu öeldud, on ka keskmine metsaomand samas suurusjärgus (füüsiliste isikute puhul kaheksa ja juriidiliste puhul kuuskümmend hektarit) [7, 11]. Väga palju kuuleme selles osas võrdlusi Põhjamaadega. Näiteks FAO andmetel on Norras 65% erametsakinnistutest üle saja hektari suured ning Soomes on 19% neist vahemikus 11–20 hektarit, 22% vahemikus 21–50 hektarit ja 10% vahemikus 50–100 hektarit. Ka Rootsi struktuur on üsna sarnane Soome erametsa-

omandi struktuurile. Nende riikidega võrreldes paistab Eesti erametsaomand tõesti väga killustatud.

Tegelikult on Eesti olukord võrreldes enamuse Euroopaga küllaltki hea. Näiteks Leedus oli 2006. aastal keskmine erametsaomand alla viie hektari, tänaseks on see ligikaudu 3,3 hektarit. Prantsusmaal on see

aga aastatel 1980–2000 suurenenud 2,6 hektarilt kolme hektarini [6].

Suur metsaomandi killustatus võib viia ebaefektiivse majandamiseni ja see piirab või raskendab üksikisikute ligipääsu puiduturule. Kollektiivse tegevuse teooria kohaselt on ühistegevuse õnnestumise aspektist lähtuvalt oluline esiteks saavutada kriitiline mass huvilisi ja teiseks, mida suurem on iga huvilise osa (metsa pindala), seda parem. Kas ja kuivõrd selline teoreetiline käsitlus sobib kirjeldama näiteks Eesti praegust olukorda? Vastus oleks ilmselt – päris hästi. Kui vaadata, milliselt on viimastel aastatel arenenud metsaühistud, siis edukamaks ja tugevamaks on muutunud need, kellel on rohkem liikmeid. Paljud väga väheste liikmetega ühistud pole

Erametsade osakaal Euroopa riikides (%).

selle vajaliku kriitilise massi saamiseni jõudnud ja on kas tänaseks lõpetanud oma tegevuse või liitunud mõne teise ühistuga. Kui vaadata, kuidas on arenenud metsaühistute liikmeskond, näeme, et ühistu liikmeteks on keskmiselt pigem suurem metsaomanik. 2011. aastal tehtud arvutused näitasid, et kuigi ainult 6% metsaomanikke on metsaühistute liikmeteks, katavad nad peaaegu ühe neljandiku kogu erametsade pindalast Eestis [11]. Järjest enam on aga ühistute liikmete keskmine metaskinnistu suurus hakanud vähenema, mis viitab sellele, et ka järjest väiksema metsaomandiga inimesed liituvad ühistutega. Miks see areng just

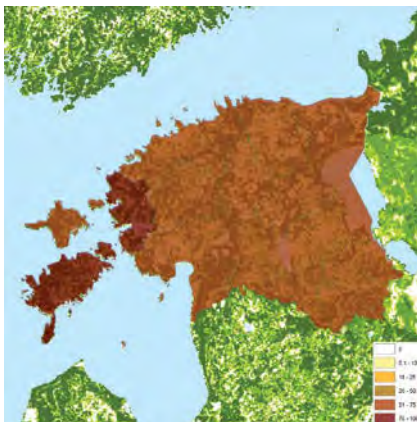
sellist mustrit järgib? Kõik on seotud kogemuste ja institutsionaalse õppimisega. Lühidalt öeldes: väga väikese metsaomandiga omanik märkab ja tunnetab ühistu olulisust hiljem, kuivõrd tema majandamise otsused on ka oluliselt harvemad. Sisuliselt tähendab see seda, et meie igapäevased otsused alternatiivide vahel aitavad meil õppida nende plussidest ja miinustest. See omakorda tähendab ühistu juhtidele ja metsameistritele olulist ülesannet: väikemetsaomani-ku harv, aga oluline kogemus metsade majandamisel peab olema positiivne. Vastasel juhul ei teki ka vajalikku usaldust. Viimast ongi raske võita, aga lihtne kaotada.

Eri riikide uurijaid ühendab IUFRO

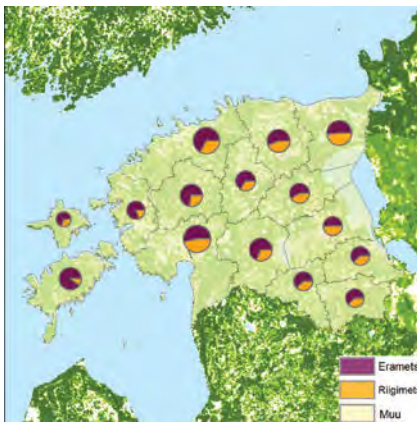
IUFRO (International Union of Forest Research Organisations) on rahvusvaheline metsandusteadust edendavate organisatsioonide liit, mis koondab umbes 15 000 teadlast üle maailma. Selle töös osalevad ka paljud maaülikooli teadlased. IUFRO jaguneb valdkondade kaupa kaheksaks suureks divisjoniks, mis omakorda jagunevad teemade kaupa väiksemateks rühmadeks. Üks rühmadest kannab nime „Small-scale forestry”, mis võiks tõlkes kõlada kui „väikemetsandus”. Rühma ajalugu ulatub aastasse 1986 ja see ühendab eri riikide teadlasi, kes tegelevad kitsamalt

Riik	Keskmine füüsilise isiku erametsaomand (ha)
Eesti	8,2
Leedu	3,3
Tšehhi	3,0
Ungari	1,5
Läti	7,5
Rumeenia	0,9
Slovakkia	2,9

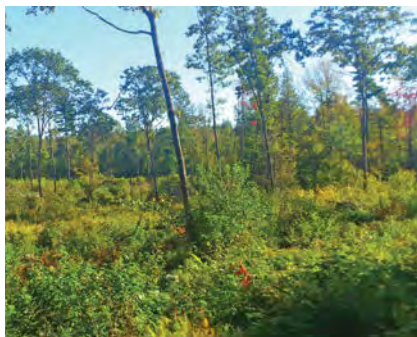
Metsaomandi keskmine suurus erinevates Euroopa maades.

Erametsade osakaal Eestis (%).

Eesti era- ja riigimetsa jagunemine maakondade lõikes.

Raiutud eramets Ameerika Ühendriikide kirdeosas. 2006. aastal oli Ameerikas ligikaudu üksteist miljonit füüsilisest isikust erametsaomanikku.

FACESMAP projekti osalistes tutvumas ForstBW tööga Freiburgi lähedal.

või laiemalt erametsanduse ja -omanike uurimisega. Rühma ühe looja, Helmut Brandli, andmetel võttis esimene eestlane koosolekust osa 1998. aastal Vancouveris [2]. Kahjuks pole selle kirjatüki autorile teada, kellega oli tegu. Hiljem on koosolekutel osalenud näiteks Eve Rebane erametsakeskusest (2010) ning Priit Põllumäe (2011, 2012, 2014) ja Henn Korjus (2012) maaülikoolist.

IUFRO võrgustikus osalemine on võimaldanud Eesti erametsanduse uurimist kui ka erametsandust tervikuna võrrelda teiste riikidega. On üsna muljetavaldav, kui palju selle valdkonna teadusliku uurimisega juba mõnes riigis tegeletud on. Näiteks Ameerika Ühendriikides on sealse metsateenistuse juurde loodud eraldi töögrupp, mis koosneb viieteistkümnest inimesest, kes viivad periooditi läbi kogu riigi metsaomanike uurint. Kogu selle suure töö koordinaatoriks on Brett Butler. Tegelikult ei pea aga heade näidete otsimiseks kaugele minema. Helsingi ülikoolist võib tuua näitena prof. Heimo Karppineni, kes analüüsis Soome metsaomanike metsa majandamise eesmärgid ja väärtusi juba 1990-ndate keskpaigas ning kelle tulemustega võrdles oma leide ka Teet Sepp. Soome METLA-s töötab Teppo Hujala, kes on peamiselt keskendunud metsakorralduslikele

ning metsandusliku teabelevi ja nõuandeteenustega seotud aspektidele.

Liigume suurema teadmise suunas

Viimastel aastatel on valdkonna teadustegevus enam aktiveerunud, seda tänu tihenunud rahvusvahelisele koostööle ja avaliku sektori suuremale huvile. Lisaks eelpoolmainitud IUFRO võrgustikus osalemisele on maaülikool olnud seotud ka mitmete teiste rahvusvaheliste projektidega. Nii on osaletud Euroopa metsainstituudi läbiviidud projektis „Innovation and Sustainability of forestry in Central-Eastern Europe: Challenges and Perspectives”, mis keskendus Kesk- ja Ida-Euroopa erametsade arengu küsimustele (majandamise õigused) ning ühistegevusele (metsaühistute areng Kesk- ja Ida-Euroopa riikides). Hetkel on käimas projekt nimega FACESMAP („Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management and Policy”). Kuivõrd terves Euroopas on metsaomand ja metsaomanikud muutumas (niinimetatud uued ning linnas elavad metsaomanikud), siis keskendutaksegi just nende muutuste mõjude uurimisele. Projekti võrgustik hõlmab riike Türgist Norrani ja toob kokku ligi sada teadlast.

Erametsakeskuse tellimusel või abil on aastatel 2012–2014 tehtud kokku

neliteist rakendusliku suunitlusega analüüsi. Need puudutavad mitmeid aspekte, nagu toetuste mõjusid, taristu arengut, puidu ühismüügi edukust, erametsade majandamise kattetulu ja palju muud. Kindlasti aitavad sellised uuringud paremini suunata erametsanduse alast arendustööd Eestis.

Lisaks teadmiste hankimisele on ka oluline teadmiste edasiandmine. Käesoleva õppeaasta kevadsemestril alustas maaülikoolis üleülikooliline vabaaine ning metsanduse õppekava valikaine „Erametsandus Eestis”. Õppeaine programm töötati välja koos erametsakeskusega. Kursuse eesmärk on selgitada üliõpilastele erametsanduse olemust, selle arengut ning peamisi probleeme ja tegevusi. Ülevaade antakse metsaomaniku õigustest, kohustustest ja tegevusest nii suur- kui ka väikeomanike aspektist. Kursusel omandatud teadmised ja oskused toetavad üliõpilaste edasisi õpinguid eelkõige metsa- ja keskkonnapoliitika alal. Kuigi erametsandusega seonduvat puudutatakse mõnevõrra nii ühes kui teises õppeaines, pole seni erametsandus ja -omanik kui teadusliku uurimise objekt õppetöös nii põhjalikku käsitlust leidnud. Selle puuduse kõrvaldamise vajalikkust näitas juba asjaolu, et osalejate piirarv – 50 – täitus üsna kiirelt.

Erinevate loodusressursside kasutamist ja kaitset reguleeritakse. Mets ja metsaressurss pole mingiks erandiks. Nii on näiteks rakendatud metsapoliitika kujundamisel jätkusuutliku metsamajanduse kontseptsiooni, mis sätestab metsade kasutamise viisil ja ulatuses, mis tagab nende bioloogilise mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenumisvõime, elujõulisuse ja potentsiaali nii praegu kui ka tulevikus. Metsapoliitiliste eesmärkide saavutamise erametsasektori abil võib olla mõnikord keeruline, kuna metsaomanikke on väga palju ning kõigil neil on oma väärtused, eesmärgid ja huvid. Metsateadust ei tehta teaduse enda pärast ega teadlaste jaoks, vaid ikka selleks, et otsustajatel, aga ka metsandussektoris toimetavatel organisatsioonidel ja ettevõtetel, oleks andmeid ja teadmisi millele toetuda. ●

Korgitamme salu Portugalis.

Foto: Hendrik Relve

Kirjandus

1. Aitsam, V. 2010. Taasiseseisvunud Eesti metsaomanike koostöö kujunemise lugu. Tallinn.
2. Brandl, H. 2007 The small-scale forestry group 1986–2006: an overview on the group activities during the last 20 years. – Small-scale Forestry 6: 1–18.
3. Erametsakeskus 2013. Eramets 2011–2013. – Erametsanduse aastaraamat, Tallinn.
4. Erametsakeskus 2011. Eramets 2009–2010. – Erametsanduse aastaraamat, Tallinn.
5. Etverk, I., Meikar, T. 2008. Era- ja põlumajandusmetsad Eestis. – Sihtasutus Erametsakeskus, Tartu.
6. FAO-UNECE 2010. Private Forest Ownership in Europe. – Geneva timber and forest study paper (26). Genf.
7. Forinfo OÜ 2011. Eesti erametsaomandi struktuur ja kasutamine 2010. aastal. – Keskkonnaministeerium.
8. Meikar, T., Etverk, I. 2000. Metsaomand Eestis. Metsanduslikud Uurimused XXXII: 8–18.
9. Pulla, P., Schuck, A., Verkerk, P. J., Lasserre, B., Marchetti, M., Green, T. 2013. Mapping the distribution of forest ownership in Europe 88: 92.
10. Põllumäe, P., Korjus, H. 2014. Towards a Sustainable Private Forestry: the Developments of Two Decades in Estonia. Adaptation in Forest Management under Changing Framework Conditions, IUFRO Sümpoosium 19–23 May 2014 Sopron, Endre Schiberna, Magdolna Stark. Foundation for Sustainable Forest Management: 179–188.
11. Põllumäe, P., Korjus, H., Kaimre, P., Vahter, T. 2014. Motives and Incentives for Joining Forest Owner Associations in Estonia. – Small-scale Forestry, 13(1): 19–33.
12. Põllumäe, P., Korjus, H., Paluots, T. 2014. Management Motives of Estonian Private Forest Owners. – Forest Policy and Economics, 42: 8–14.
13. Põllumäe, P., Korjus, H. 2012. Understanding

Portugali erametsaomanike jaoks on puidust ehk tähtsam kork, mida puudelt varutakse.

Foto: Priit Põllumäe

forest owners' behaviour and values to encourage cross-boundary cooperation in Estonia. Spencer R. Meyer. IUFRO Small-Scale Forestry Conference 2012: Science for Solutions, Conference Proceedings. 24–27 September 2012, Amherst, Massachusetts USA: 144–148.

14. Sarvašová, Z., Zivojinovic, I., Weiss, G., Dobšinská, Z., Drăgoi, M., Gál, J., Jarský, V., Mizaraite, D., Põllumäe, P., Šálka, J., Schiberna, S., Šišák, L., Wolfslehner, B., Zalite, Z., Zalis, T. 2014. Forest Owners Associations in the Central and Eastern European Region. – Small-scale Forestry.
15. Sepp, T. 2008. Erametsaomanike klassifitseerimise võimalused ja nende rakendamine Eestis. – Magistratöö metsateaduste magistrakraadi taotlemiseks metsakorralduse erialal. Eesti Maaülikool, Tartu.

Roman Šmeljov:

„Mets ise ei kasva, kui kaasa ei aita.”

Kasumit saab teenida siis, kui suurema osa töödest ise teed ja oma metsast varutu hakke, küttepuid ja saematerjalina ära müüd, teab oma kogemustest Ida-Virumaa Alajõe valla Kuningaküla väikemetsaomanik Roman Šmeljov.

Merle Rips

Tuleb osata õige valik teha

Kui me ühel kenal talvisel päeval idapiiriäärse Kuningakülla jõuame, sööb vabariigi ja maakonna prima

erametsaomaniku ning tubli teede ehitaja tiitleid omav Roman Šmeljov koos tütre Nataljaga Narva jõe kaldapealsel lambaid. Kaks hektarit veeäärset maad on neljakümne viie suure lamba ja kahekümne ühe talle päralt.

Aastaringelt. Seni on õnneks kaduma läinud ainult kolm noort utte. Kuna lumel hundi või inimese jälgi näha polnud, siis võis „kuriteo” toime panna kotkas. „No on ikka suur lind,” on Roman teda lähedalt näinud. „Kui ta kalda ääres maas istub, on selline tunne, et suur mees püüab kala.” Kui karu või hunt loomakese ära sööb, siis on ette nähtud kompensatsioon omanikule, kotka puhul laiutatakse ainult

Roman Šmeljov koos tütre Nataljaga lammaste eest hoolitsemas.

käsi. Selline ebavõrdsus teeb mehe meele korra nukk.

Samas meenutab ta muigelsui õppetundi, kuidas kolm aastat tagasi istutasid nad perega jõe äärde väikesed kuused, et ilusam oleks. Alles pole ühtegi, lambad sõid kõik ära. Nüüd ta teab, et tuleb valida – lambad või kuused. Jõe ääres jäid peale loomad, metsas puud.

Uhke nimega küla

Kuningaküla oli enne sõda väga rikas küla oma kooli ja kirikuga, seal elas pea tuhat inimest. Kohalikud said tööd metskonnas, lähedalasuvas klaasivabrikus, tellisetehases või Narva Kreenholmis.

Praegu on aastaringseid majapidamisi järel vaid kümme, neis toimetavad eakad inimesed. Lisaks on tüüpilises ridakülas veel veidi üle kolmekümne suvise elamise. Ka Roman ei

Hea, kui maa on ühes kohas ja liiga palju sõitma ei pea.

ela veel oma majas püsivalt, tema pere kodu on Ahtmes ja pooltund, mis siia sõiduks kulub, pole märkimisväärne ajakulu.

Kurb on Romani meelest aga see, et kui kõik oma maad tagasi said, siis müüdi need imekiirelt maha. See oli

omamoodi keeruline aeg – inimesed kartsid metsa omada, sest arvati, et see varastatakse ära. Eks nii mõnel pool oligi, aga nii või teistmoodi saadud raha pole kellelegi suurt õnne toonud.

Romanil on õnnestunud lisaks maja juurde erastatud neljakümnele hektarile juurde osta veel seitsekümmend hektarit metsamaad. Esimene kinnistu, seni ka kõige suurem, sai esivanemate auks nimeks Andersoni. Teised, peamiselt raiutud ja niiõelda maha jäetud, mõned isegi mitut peremeest vahetanud, tüki on ta ostnud. Roman proovis ka pii-

Investeering halumasinasse ja saekaatrisse tagab pidevama sissetuleku. Abiks on veel traktor, kaks kallurit ja kogu vajalik väikemetsatehnika. „Kahju, et mul on ainult kaks kätt, millega tööd teha,” sõnab Roman heatujuliselt.

rinaabri eelisõigust kasutades riigilt niiõelda vabu maid endale saada, kuid need anti kõik RMK-le.

„Hea, kui maa on ühes kohas ja liiga palju sõitma ei pea,” on Roman seni tehtud valikutega, et kõik kinnistud ainult Kuningakülas asuvad, rahul. „Ise töötan metsa üles, seegi aitab kulusid kokku hoida.”

Algus oli raske

Kui sajandi algul erastatud maa oli mõned aastad seisnud, jõudis ta arusaamisele, et midagi tuleb seal ette võtta, aga mida ja kuidas, seda ta ei teadnud. Tuttava juhatusel jõudis ta Iisaku (möödunud aastast Virumaa) metsaühistusse, kus tehti selgeks, et kõigepealt on vaja tellida korralduskava, mis ongi tulevaste tööde aluseks. Kümne aasta jooksul on ta ära õppinud vajalike dokumentide täitmise, teada saanud toetuste taotlemise tingimused ja mõistnud, et ilma liigvee metsast ärajuhtimise ja teedeehitusega metsa majandada ei saa. Loodusliku vesise eripära põhjuseks on lääne pool laiuv Lauka ja Puhatu soo ning ida pool Narva jõgi. Enne kraavide puhastamist ja uute tegemist, meenutab mees, ei saanud kusagil kummikuteta liikuda. Kahemeetrise sügavusega kraavid olid lausa triiki vett täis ja kevadise sügisese suurvee ajal uppusid ka teed

ära. Nüüd on vesi kraavipõhjas, kui just koprad pole kusagile oma tammi ette ehitanud.

Melioratsiooni teha on keeruline, kui vaheldumisi on RMK ja erinevate omanike maad. Väga palju on iga-suguseid dokumente vaja vormistada ja kooskõlastusi võtta, samuti nõuab töö ise suuri kulutusi, osa sellest saab küll toetustega tagasi. Kogu asjaajamise juures teevad Romanile kõige rohkem muret üksikõksed naabrid, eriti need, kes metsa maha võtnud ja keda tulevik enam ei huvita. „Mets ise ei kasva, kui kaasa ei aita,” on Roman veendunud.

Roman ei poolda suuri masinaid pehme pinnasega metsas, vaid eelistab käsitööd ja materjali kokkuvedu väikese traktoriga.

Samas teeb head meelt RMK, kellega koostööna on kraave puhastatud, truppe ehitatud ja teid rajatud. Nüüd võib kummikud rahumeeli koju jätta, metsas ära enam ei upu.

Umbes kümme kilomeetrit kraave kokku on korrastatud ja uusi kaevatud, veel poolteist kilomeetrit ootab tänavu tegemist. Taotlus selleks on esitatud ja luba ka antud.

Tuletõrjeveevõtukohti ehk väikse-

Roman näitab, kui kõrgel oli varem vesi kraavis, nüüd voolab see peamiselt kraavipõhjas ja kummikud saab rahumeeli koju jätta.

maid tiike on kuus, neist neli valmis möödunud sügisel ja plaanis on juurdegi teha. Tiikide kallastele püstitud kergehitistes on sees laud ja pingid, kus marjulised-seenelised saavad vihma eest varjule pugeda või piknikulised suvemõnuseid nautida.

Nii talle kui teistele väikemetsaomanikele tuli möödunud aastal aga ebameeldiva üllatusena riigi otsus hakata sellest aastast PRIA toetustelt tulumaksu võtma. Romani meelest ei ole selline käitumine päris loogiline ja aus. Toetused ei ole ju kunagi katnud sajaprotsendiliselt näiteks metsa uuendamiseks, kultuuride hooldamiseks, maa-parandustöödeks või tehnika soetamiseks tehtud kulutusi ja niiõelda suurest tulust ei saa siin juttugi olla. Kui nüüd need ettevõtmised veel kaks-

kümmend protsenti kallimaks lähevad, võib see paljudele eraomanikele probleemiks olla ja mitmedki metsale hädavajalikud tööd võivad seetõttu tegemata jääda.

Õiged raied õigel ajal

Roman on võtnud eesmärgiks metsas toimetada tasakesi ja põhimõttega, et õigel ajal tehtud hooldus- ja valgustusraie lisab noortele puudele kasvu-

Tiikide kallastele püstitatud kergethitistes on sees laud ja pingid, kus marjulised-seenelised saavad vihma eest varjule pugeda või piknikulised suvemõnused nautida.

jõudu ning harvendus- ja sanitaarraie kujundab metsapilti vajalikus suunas. Kus vaja, tuleb haab ja kask ära võtta ja okaspuu alles jätta, kus aga kena kaasik kasvamas, tasub mõnevõrra piirata okaspuude osakaalu.

Mõnedel eraldistel ta laasib kuused, et metsaalusele rohkem valgust ja väiksematele, peamiselt looduslikule uuendusele, jõudu juurde anda. Samas ei ole ta veel sugugi kindel, et laasimine just õige on, eks tulevik näitab.

Möödunud aastal tegi ta üheksa hektarit valgustusraiet ja kümnel hektaril laasis okaspuid. Tänavu on plaanis vastavaid töid teha kahel ja kuuel hektaril.

Naaberkinnistuga võrreldes on selge piir olemas, mida tähendab metsa eest hoolitsemine või selle unarusse jätmine.

„Minul on siin madal koht, temal kõrgem ja liivane maa,” suunab ta meie pilgud sinna, kus hundinuiad lumest välja sirutuvad. „Kõik võinuks naabrile ilus olla, aga kahjuks ei ole.

Kaks aastat tagasi võeti seal mets forvarderiga vael ajal maha, järele jäid inetud suured jäljed ja maa keerasi untsu. Nüüd kukuvad alles jäänud puukesedki suurveega ümber. Et maa korda saaks, tuleb kraavid puhastada, taimed istutada, mets hooldada, aga see nõuab juba väga palju raha.”

Roman ei poolda suuri masinaid pehme pinnasega metsas, vaid eelistab käsitööd ja materjali kokkuvedu väikese traktoriga. Talle meeldib ise metsas toimetada, ainult suuremate tööde ja istutamise jaoks kutsub mõne kohaliku mehe või pereliikmed appi.

Kuigi tema poolehoid kuulub tulevikku silmas pidades elujõulisemale looduslikule uuendusele, on tal kevadeks tellitud kuus tuhat taime. Et töö kergem oleks, on ta leiutanud oma metoodika. „Mina või vend teeme maapuuriga ees augu, teised tulevad tagant istikuga, panevad selle sinna sisse ja lükkavad mulla peale. Läheb sama kiirelt kui kartulipanek,” naerab Roman.

Kuigi see on mõne meelest lausa totter ja vahetasuv töö, teeb Roman metsa alt kokku korjatud okstest ja peenpuidust haket.

Kõik, mis mets annab, tuleb ära kasutada

„Mina võtan ära, mis vaja, ülejäänu jääb alles,” selgitab Roman. Esimeses järjekorras võtab ta metsast välja kütteks sobiva lehtpuu. Kui aga soovitakse majaehituseks laudu-prusse, toob ta oma väikese traktoriga viis-kuus kuuske või mändi saekaatriisse ja sealt tulev materjal on täpselt selline, milist klient soovib.

Lageraielank, kuhu ta meid viib,

Nataljale meeldib isaga metsas käia ja teada saada, kuidas üht või teist tööd tegema peab. Kui Roman märgmikust vajalikke andmeid otsib, jälgib ta hoolega sinna juurde antud selgitusi.

ei näe sugugi tüüpiliselt lagedana välja. Elujõulisemad kuused ja mändid jäävad alles, sest suurtes kogustes palki Roman ei müü. Kuna palgi eest saadavast rahast läheb lõviosa metsa ülestöötamiseks ja uuendamiseks, siis Romani meelest pole suurt mõtet seda sellisena ära anda. Et väikemetsaomanik otsotsaga välja tuleks ja pisut ka kasumit saaks, tuleb mets ise üles töötada, seejärel väärindada ja alles siis müüa. Kuigi see on mõne meelest lausa totter ja vähetasuv töö, on ta siiski seda meelt, et metsa alt tuleb ka oksad ja peenpuut, mis kütetepuuks ei kõlba, välja tuua ja hakkeks teha. Kui metsaalune on puhas, ei murra seal käies jalgu ära.

Investeering halumasinasse ja saekaatriisse tagab pidevama sissetuleku. Abiks on veel traktor, kaks kallurit ja kogu vajalik väikemetsatehnika. „Kahju, et mul on ainult kaks kätt, millega tööd teha,” sõnab ta heatujuliselt.

Liinialune maa võib samuti tulu tuua

Veidi aja pärast peab Roman auto kinni ja juhib tähelepanu laiale elektriliinitrassile. „Meil on siin praegu kaks kõrgepingeliini, kolmas ei töötanud juba kakskümmend aastat.

Et väikemetsaomanik otsotsaga välja tuleks ja pisut ka kasumit saaks, tuleb mets ise üles töötada, seejärel väärindada ja alles siis müüa.

Kirjutasin Eesti Energiasse kirja sooviga, et kolmas liin maha võetakse. Umbes kolm aastat tagasi see demonteriti ja nüüd on mul kuus hektarit noorendikku juures,” on ta tulemussega rahul.

Liinialust maad, mille eest maa-

maksu maksuma peab ja millist ta aastaid õieti kasutada ei saanud, on viisteist hektarit. „Vaatasin spetsiaalselt teie pärast järele, palju ma eelmisel aastal kompensatsiooni sain – kümme senti hektari kohta! See on ju naeruväärne summa!”

Tegelikult ei ole Roman lootusetuna näiva olukorraga leppinud, nagu paljud teised saatusekaaslased, vaid pikkade läbirääkimiste tulemusena leidnud Eesti Energiaga kompromissi. „Ma võin nüüd

liini all kasvatada viie kuni kuue meetri kõrgust võsa ja sellest hiljem hakkpuitu teha.” See oli esimene samm.

Teiseks saavutas ta kokkuleppe, et liini kaitsetsoon on 49 meetri asemel 25. Tänu sellele jääb praegu küt-

tepuuks tegemata jõudsalt kasvav männiriba, kust tulevikus võib lõigata hoopis väärtuslikku palgipuud.

Kolmandaks võttis ta ette ranga töö liinialuse maa sihtotstarbe muutmiseks. Selleks oli ka eluline vajadus, sest heinamaad tal ei olnud, aga lambad süüa tahavad. Veest lahtisamiseks tuli kaevata kraavid ja tiigid ning ebakorrapärase reljeefiga maa tasandada. Vähehaaval võtab see juba heina- või põllumaa ilmet, on Roman rahul, aga muigab samas, et kuna siin on väga hea must muld, võiks ju lausa kartulit kasvatada, kui metssead appi ei tuleks ...

Põtra peletab eemale loomavõrk, aga kobrast?

Metsloomad tunnevad end Narva jõe lähistel, kus laiuvad sood, rabad ja ürgmetsad ning inimasustust peaaegu polegi, turvaliselt.

Rahuloluga tutvustab Roman eraldisi, kus harvendusraie on tehtud, noorendik hooldatud, vajadusel uued taimed istutatud ja kõigele võrk ümber tõmmatud. Aed on kallis asi, hea, et toetustega osa rahagi tagasi saab.

Esimese ehitas ta neli aastat tagasi, tänaseks on aedade kogupikkus umbes kuus kilomeetrit. Erineva suurusega piiratud alasid on mitmel pool, eelkõige väikeste mändide või siis ka suuremate kuuskede kaitseks. Põder väikseid kuuskesid ei puutu, aga kahe-kolmekümneaastatel puudel rikub koore ära ja sellest enam palki ei saa.

Aga ega võrkki aita – Roman näitab meile ripakil aeda, millest põder alles hiljuti üritas läbi minna. Teisel pool teed on piiramata alal näha värskest murtud männilatu, kust ta selle päeva lõunasöögi ikkagi kätte sai.

Samas pole alati metsloom see, kes aia tugevust proovib. Ka inimeste uudishimu on suur. Miskipärast on levinud arusaam, et kui kusagile on aed ette pandud, siis järelikult peab seal sees miskit väga väärtuslikku olema. Ebameeldivuste vältimiseks on Roman nüüd jätnud mõnes kohas võrgu kinnitamata, et inimesed saaksid veenduda – varandust siit ei leia.

Laasitud kuused annavad metsaalusele rohkem valgust ja väiksematele, peamiselt looduslikule uuendusele, kasvujõudu juurde.

Kusagil eespool on koprad taas ühe tammi juurde ehitanud, seetõttu on kraav pilgeni vett täis ja oht üleujutusele realselt jällegi olemas.

Neli aastat on Roman kobraste omavoli vastu võidelnud, kuid tulemus on kesine. Ta näitab meile mitmehektarilist suures osas „tänu” kobrastele hävinud kuusenoorendikku, millega ta ei oskagi enam midagi peale hakata. „Kui põdrakahjustusi mingil määral hüvitatakse, siis kopra oma mitte,” tõdeb ta.

Jahimeestega on küll leping sõlmitud, et nad loomade arvukust piiraksid, tegelikult aga ... „Olen jahimeeste jaoks muutunud tülikaks inimeseks,” sõnab ta nukralt.

Piirkond on niigi väga vesine ja kui

koprad puhastatud kraavidele uued tammid ehitavad, muutub tema ettevõtmine mõttetuks. Siin on teinegi murekoht – oma kraavidel võib ta pidevalt silma peal hoida, aga see üleujutusest ei päästa, sest kobras ehitab uued tammid kas RMK või teiste eraomanike maadele, kus temal ei ole õigust korda looma minna. Ühe väljapääsuna näeks ta seda, kui jahimehi premeeritaks kolme-nelja kopra kättesaamisel põdra- või metssealoaga. Ja keegi võiks tõsiselt mõtlema hakata väga kvaliteetse naha ja ülipuhta liha kasutamisele ...

Kui erametsaomaniku raieküps mets asub sihtkaitsevööndis, saab ta toetust 110 eurot hektari kohta aastas. Kindlasti ei kompenseeri see talle saamata jäänud tulu.

Natura 2000 toetused erametsaomanikele nigelad

Natura 2000 ala metsamaade omanikele makstakse toetust. Avaldus koos metsaala kaardiga tuleb igal aastal uuesti esitada.

Kristiina Viiron, Eesti Päevalehe toimetaja

Toetus peab kompenseerima saamata jäänud tulu

Rangema või leebema majandamispiiranguga metsad moodustavad erametsakeskuse andmetel veeran-

Foto: Jüri Pere

Metsisemängu paik kuulub lindude ja nende elupaikade kaitseks moodustatud linnualade hulka ning seal kehtivad raiepiirangud.

Mis on Natura 2000

Natura 2000 on üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse.

Euroopa Liidu liikmesmaana peab Eesti korraldama Natura 2000 ala-

del loodusväärtuste säilimise.

Natura 2000 võrgustikku kuuluvad kahte tüüpi alad:

- lindude ja nende elupaikade kaitseks moodustatud **linnualad**;
- pool-looduslike ja looduslike elupaikade ning kaitset vajavate taimede ja loomade kaitseks moodustatud **loodusalad**.

di Eesti metsade kogupindalast. See omakorda aga tähendab, et niisugust metsa kuulub riigi kõrval ka erametsaomanikele – mets võib kas tervikuna või osaliselt jääda alale, kus kehtivad riikliku looduskaitse reeglid ja seega majandamispiirangud.

Kui mets asub üle-euroopalises kaitstavate alade võrgustikus Natura 2000 või plaanitakse ala muul viisil kaitse alla võtta, on erametsaomanikul võimalik taotleda Natura 2000 toetust, millega kompenseeritakse majandamispiirangute tõttu saamata jäänud tulu.

Rangema või leebema majandamispiiranguga metsad moodustavad erametsakeskuse andmetel veerandi Eesti metsade kogupindalast.

Tänavu on tulemas Natura 2000 kaheksas toetusvoor, taotlusi on plaanis vastu võtta 2.–21. maini.

Uus arengukava

Toetust makstakse maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 Natura erametsa meetmest ja eelarves on selle tarvis

põllumajandusministeeriumi põllumajanduskeskkonna büroo peaspetsialisti Timo Anise andmetel 28 miljonit eurot. Sellest summast kaetakse ka möödunud aasta taotlusvoor.

Üheks taotlusvooruks kuni perioodi lõpuni on ette nähtud ligi neli miljonit eurot. Toetuse suurus Natura 2000 piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritava alal on 60 eurot, sihtkaitsevööndis aga 110 eurot hektari kohta aastas.

Kui taotletavad summad ületavad

aastaeelarvet, vähendatakse toetuse määra piiranguvööndis ja hoiualal, kus majanduslikud piirangud ei ole nii ranged ja võimaldavad metsaomanikul ka metsa majandada. Toetuse määra ei vähendata sihtkaitsevööndis, kus majandustegevus on keelatud.

Toetust makstakse pindalapõhiselt, Natura 2000 alal kasvava metsa boniteet arvesse ei lähe.

Käesoleva aasta 1. jaanuarist jõustus tulumaksumuudatus, millega maksustatakse füüsilistele isikutele makstavad põllumajandus- ja maaelutoetused tulumaksuga. Sinna alla kuulub Natura 2000 erametsatoetus, kusjuures tulumaks peetakse kinni ka 2014. aasta toetusvooru summadest, sest väljamakse tehakse tänavu.

Natura 2000 erametsamaa toetuse taotlusi võtab vastu, menetleb, teeb kohapealse kontrolli ja määrab erametsakeskus (EMK), maksab aga põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet (PRIA).

Tänavu algas uus toetusperiood. Sellega seoses võetakse vastu uus määrus ja muutub ka senine taotlusvorm.

Kuidas taotlelda?

Eeldada võib, et laias laastus sarnanevad taotlustingimused senistele. Järgnevalt toodud nõuded, mida toetuse taotlejale esitatakse, on võetud erametsakeskuse juhendist „Abiks taotlejale 2014”.

Olulise mõistena Natura 2000 toetuse valguses on kasutusel sõna „metsaala” – nii nimetatakse alasid, mille kohta toetust taotletakse. See on metsamaa või selle osa, mis asub ühe katastriüksuse ja sihtkaitsevööndi piires; ühe katastriüksuse, hoiuala, piiranguvööndi ja projekteeritava ala piires ning on pindalalt terviklik.

Katastriüksuse piiripunktidega ühtivad metsaala piiripunktid peavad olema looduses visuaalselt tuvastatavad.

Toetust saab erametsaomanik taotlelda tema omandis oleva metsaala kohta. Kui see on kaasomandis või on mitu omanikku, tuleb taotlejal esitada kaasomanike ühine avaldus või teiste omanike nõusolek või kasutuskorra leping.

Toetuse suurus Natura 2000 hoiualal on kõigest 60 eurot hektari kohta aastas.

Ühel taotluste vastuvõtmise perioodil saab üks taotleja esitada ainult ühe Natura 2000 erametsamaa toetuse taotluse ja see tuleb esitada kõigi Natura 2000 alal asuvate metsaalade kohta. Taotlusele võib märkida ainult temale kuuluvad metsaalad.

Erametsakeskusele peab esitama järgmised dokumendid: kirjalik vormikohane taotlus (taotlusvorm muutub tänavu!), keskkonnaregistri metsaala kaart, millele on märgitud selle metsaala katastritunnus, number ja

piirid. Taotluse vormi ja lingi keskkonnaregistri kaardile leiab EMK kodulehelt www.eramets.ee.

Elektrooniliselt saab esitada taotluse ja metsaala kaardid e-PRIA portaali kaudu epria.pria.ee/epria.

Soovitav on alati täita uus taotlus, mitte esitada see eelmise aasta andmete põhjal. Kontrollida tuleb kõigi andmete ajakohasust (metsamaa pindala, katastriüksuse number), sest igal aastal uuendatakse enne taotlusvooru keskkonnaregistri kaarti ja seetõttu võivad andmed võrreldes eelneva aastaga muutuda. Märkida tuleb taotleja üldandmed, metsaalade numbrid ja pindalad täpsusega kaks kohta peale koma.

Toetust makstakse pindalapõhiselt, Natura 2000 alal kasvava metsa boniteet arvesse ei lähe.

Foto: Jüri Pere

Vääriselupaiga kasutusõiguse tasu

Metsaomanikul on võimalik küsida hüvitist ka tema metsas asuva vääriselupaiga kaitseks, millega kaasnevad samuti kitsendused metsakasutuses.

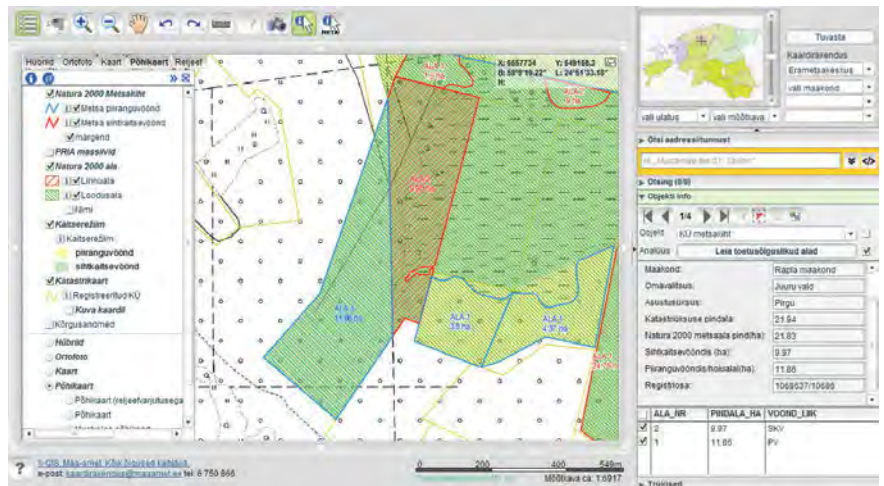
Eraomanikule kuuluvas metsas on vääriselupaiga kaitsmine vabatahtlik. Lepingu hüvitise maksimiseks sõlmib metsaomanikuga erametsakeskus.

Kui metsaomanikul on soov kaitsta väärtuslikke metsaosi lepinguga, siis tuleks kõigepealt pöörduda keskkonnaametisse. Seda on võimalik teha aasta ringi – mingeid konkreetseid kuupäevi-tähtaegu ei ole.

Keskkonnaameti spetsialist kontrollib metsas vääriselupaiga olemasolu, vajadusel korrigeerib piire ja koostab täpse hinnakalkulatsiooni. Kindlaksmääratud suurust hektari kohta ei ole, hinna määramisel on muuhulgas kasutusel näiteks riigimetsa majandamise keskuse metsamaterjali müügistatistika ja raie-kulu andmeid.

Kinnisasi koormatakse isikliku kasutusõigusega riigi kasuks tähtajaga kakskümmend aastat.

Hüvitist ehk ametlikult vääriselupaiga kasutusõiguse tasu maksab erametsakeskus omanikule iga-aastaste võrdsete maksetena.

Näide erametsakeskuse Natura 2000 erametsatoetuse kaardirakendusest.

Hulk piiranguid

Nagu eelpool märgitud, on toetuse mõtte kompenseerida erametsaomanikele Natura 2000 metsaalade majandamisel saamata jäänud tulu. Piirangute rangus sõltub sellest, kas moodustatud kaitsealad ja püsielupaigad kuuluvad sihtkaitse- või piiranguvööndisse. Moodustatud on ka hoialad.

Rangeim režiim kehtib sihtkaitsevööndis, kus majandustegevus on keelatud, et loodus saaks vabalt areneda. Keelatud võib olla Timo Anise andmetel ka näiteks inimeste viibimine kaitsealuste liikide elupaigas, kasvukohas ja rändlindude koondumispäigas.

Piiranguvööndis on lubatud säästev majandustegevus ja mõningane

uuendusraiate tegemine. Timo Anise andmetel on keelatud näiteks puhtpuistute kujundamine ja energiapiistute rajamine.

Kaitse-eeskirjaga võidakse piiranguvööndis kohustada metsaomanikku säilitama koosluse looduslikku tasakaalu, liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning keelata puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas võimaldab, võidakse seda lubada kuiva ilmaga.

Kaitse-eeskirjaga võidakse piiranguvööndis seada ka täiendavaid, metsasaseadusest erinevaid piiranguid raie-langi suurusele ja kujule ning metsa vanuselisele koosseisule, kui see on vajalik koosluse või selles vööndis oleva kaitseala liigi säilimiseks.

Hoialadel on keelatud metsaraie, kui see võib ohustada kaitse-eesmärkide säilimist. Kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraiet tegema ja selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama.

Iga kaitseala kohta on kehtestatud kaitse-eeskiri, mis on kaitseala kasutamise aluseks.

Pahameel sihtkaitsevööndi vastu

Looduskaitse, kui see seab piiranguid metsa majandamisele, tekitab metsaomanikes emotsioone ja paraku pigem negatiivseid kui positiivseid. Saadav hüvitis ei kaalu sageli üles pahameelt selle üle, et eraomandi kasutamisele seatakse piirangud.

Näiteks ütleb Saila Kalk, kelle

Aasta	Taotlejate arv	Taotletud pind	Heakskiidetud taotluste arv	Makstud summa eurodes
2008	1902	27 379	1811	1 640 150
2009	2379	35 779	2356	2 414 290
2010	3487	45 762	3452	3 104 327
2011	4801	55 151	4738	3 724 382
2012	4757	56 330	4699	3 745 460
2013	4576	56 211	4565	3 761 449
2014	4787	57 324	4736	3 866 786

Kaunis kuldking on looduskaitsealune taimeliik. Kaitsealuste liikide kasvukohtadele võidakse sisse seada täiendavaid piiranguid.

perel jääb mets Haanja looduspargis Tallikese sihtkaitsevööndisse, et valiks pigem võimaluse oma metsast ise (kütte)puid teha kui toetuse, sest makstav summa (PRIA andmetel 633 eurot miinus tulumaks) ei kata nende peres küttepuudeleki kuluvat raha. Majapidamine vajaks remondi tarbeks puitmaterjali, mida võiks samuti oma metsast võtta, aga paraku tohib pere seal vaid marju-seeni korjata.

Agu Hollo, kel jääb Haanja looduspargis sihtkaitsevööndisse 3,5 hektarit ja piiranguvööndisse umbes 54 hektarit, piirangutest suurt numbrit ei tee, sest tema saab oma metsi ikkagi majandada. „Teen aegjärkset raiet,” täpsustab ta.

Toetussummat 60 eurot hektari pealt aastas hindab Hollo enam-vähem piisavaks. „Metsa boniteet Haanjamaal pole ka väga kõrge, metsa alla on jäetud maa, mida pole saadud põlluks harida,” täpsustab ta ja lisab,

et sihtkaitsevööndi eest makstav toetus peaks küll kõrgem olema. „Tunnen kaasa neile, kellel ainuke mets asub sihtkaitsevööndis. Neil on sisuliselt mets käest võetud,” tõdeb Hollo.

Kui 2008. aastal (esimene taotlusaasta) maksti Natura toetust

Saadav hüvitis ei kaalu sageli üles pahameelt selle üle, et eraomandi kasutamisele seatakse piirangud.

1811 metsaomanikule kogusummas 1 640 150 eurot, siis praegu saab toetust keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna juhataja Taimo Aasma andmetel ligi 4800 erametsaomanikku kogusummas ligi 3,9 miljonit eurot.

Toetusõiguslikku erametsamaad on praegu Natura 2000 võrgustikus

üle 80 000 hektari, mullu küsiti toetust 57 324 hektarile.

Erametsakeskuse andmetel on neid metsaomanikke, kelle mets Natura 2000 alale jääb, ligi 9500.

Aasma sõnul kiitis valitsus 26. veebruaril heaks keskkonnaministeeriumi esitatud korralduse, millega osa siseriikliku kaitse all olnud alasid liidetakse Natura võrgustikuga. Selle otsusega laieneb Natura võrgustik maismaal 413 hektari võrra, millest 30 hektarit on erametsamaa, mille omanikud saavad võimaluse küsida seatud piirangute eest metsatoetust.

Natura 2000 võrgustiku alade kogupindala Eestis on 1 484 900 hektarit, maismaapindala sellest 722 800 hektarit.

Ei saa üldse toetust

Kui Natura aladele jäävatel metsaomanikel on vähemalt võimalus toetust saada, siis umbes 1400 sihtkaitsevööndisse jääva maatüki omanikul selleks võimalus puudub, sest nende looduskaitsealuste maade, mis Natura aladest välja jäävad, omanikele ei maksta mingit toetust. Taimo Aasma andmetel on erametsamaad väljaspool Natura 2000 võrgustikku olevates sihtkaitsevööndites umbes neli tuhat hektarit. See moodustab ligi 5% Natura toetusõiguslikust erametsamaast.

„Keskkonnaministeeriumi seisukoht on, et toetused looduskaitsealuste piirangutega aladele peavad olema võimalikult palju ühtlustatud. Peame läbirääkimisi, et toetused laienuks ka sellistele rangelt kaitstavatele eramaadele, mis jäävad väljapoole Natura võrgustikku,” kostis Aasma vastuseks küsimusele, miks väljapoole Natura 2000 võrku jäävate metsaalade eest toetust ei maksta.

Nendele metsaomanikele on praegu ainsaks „lohutuseks” maamaksu-vabastus – vastavalt maamaksuseaduse neljandale paragrahvile on sihtkaitsevööndite maa maamaksust vabastatud. Piiranguvööndis ja hoiualal kehtib 50% maamaksusoodustus. ☺

Eestlastele tehti põhjalik ülevaade eukalüpti raietööde eripärast. Erinevalt Eesti metsadest tuleb eukalüpti puhul tüvi enne mõõtu järkamist spetsiaalse lõikepeaga ära koorida.

Konekeskoga Uruguays eukalüptitööstust uudistamas

Kui Eestis võib ühe puu eluiga mõõta inimese elueaga, siis Lõuna-Ameerikas kasvatatava eukalüpti eluring on sellest kohati kümme korda lühem.

Veebruari lõpus käis Konekesko koos grupi heade klientidega Uruguays, et lähemalt tutvuda sealse eukalüptil põhineva tselluloositööstusega ja Soome metsamasinatootja Ponsse kohaliku tütarettevõtte tegevusega. Juba mõnda aega on metsandusrikkondades teada tõsiasi, et traditsiooniliselt põhjamaades baseerunud tselluloositööstus on siin piirkonnas oma tootmist vähendanud ja teinud panuse kiiresti kasvava eukalüpti peale. Uruguay on oma viimase kümnendi arengu tõttu selles vallas üks eelkäi-

jaid ja selle kasvava tööstusharu eripärased grupp Eesti ettevõtjaid vaatamas käis.

147 000 hektarit istandusi, raie-maht 4,2 miljonit tihumeetrit aastas – need on numbrid, mis iseloomustavad 2009. aastal tegevust alustanud Stora Enso ja Arauca ühisettevõtte Montes del Plata tegevust. Kasvatatakse peamiselt geneetiliselt kohandatud eukalüpti liike *Eucalyptus dunnii* ja *E. maidenii*, mis seal piirkonnas saavutavad oma täismõõdu 8–9 aastaga. Kogu seda 24/7 pöörlevat raietegevust toetas

Äsja kuulnud tootlikkuse näitajad tekitasid eestlaste seas elava arutelu.

Ponsse Uruguay oma täisteenusega, mis kujutas endast ööpäevaringselt töös olevat mobiilset hoolduskeskust, mille asukoht oli masinatest mitte rohkem kui 500 meetri kaugusel.

Nähtu oli ühtlasi nii muljetavaldav, kui ka põhjamaise paberitööstuse perspektiivile mõeldes nukraks tegev. Positiivse poole pealt olgu öeldud, et tootlikkuse ja töökultuuri vaatenurgast ei ole Eesti ettevõtjatel midagi häbeneda. 📍

Ponsse mobiilne hoolduskeskus.

RMK kavandatud raie mahud on ambitsioonikad

Äsja jõustunud uue arengukava kohaselt plaanib RMK aastaks 2020 jõuda tasandini, mil aastas varutakse ja müüakse riigimetsas puitu neli miljonit kuupmeetrit. Kõlab ambitsioonikalt, kuid puiduturustuosakonna juhataja Ulvar Kaubi kinnitab, et kõik on siiski realistlik ja teostatav.

Usutleb ajakirjanik **Kairi Oja**

Millised on teie arvates möödunud perioodi (2009–2014) arengukava suurimad õnnestumised? Kuidas hindate oma valdkonna tegevust?

Võib julgelt väita, et möödunud perioodil kasvas märkimisväärselt RMK raie maht ja turule toodud puidu kogus. Riigimetsa raie langid on suhteliselt väikesed, mistõttu varumisele seatud ülesanded on nõudlikud ja tingimused sortimentide tootmiseks üpris keerulised. Seetõttu saab üha määravamaks väärtuslikuma puidu tootmismahu tõhusam suurendamine. Lihtsustatult – tuleb leida viis, kuidas toota odavamalt rohkem kallimaid sortimente.

Majanduslanguse järgselt taastus nõudlus puiduturul pooleteise aastaga ja aastaks 2011 olid hinnad enamike sortimentide osas tõusnud koguni buumieelsele tasemele.

RMK-l on puitu pakkuda väga laias sortimendis, mistõttu eriti tähtis on igale kvaliteedile leida ostja võimalikult lähedalt. Näiteks lehtpuupalkide töötlejaid ei ole Eestis sugugi piisavalt ja kui maht kasvab kiiremini ostjate vajadustest, võib osa väärtuslikust puidust minna eksporditi. Silmatorkavalt kiire kasv on toimunud kasepalkide müümisel Hiina, samas tahetakse seal näiliselt kõrge ma hinna eest veidi paremat kvaliteeti. Kui müüja ja ostja, kes pakub sama hinna, asuvad laost sadamaga võrdsel kaugusel, siis tarnime puidu kohalikule töotlejale. Kui ostjat pole või soovib ta väiksemat mahtu, läheb osa puitu sadamasse. Sellise olukorra analüüsist ja perspektiivist kasvas välja koostöö Kohila vineeritehase uue omaniku Latvijas Finierisega. Tulemusena taaskäivitus kasevinee-

Foto: Jüri Pere

Ulvar Kaubi usub, et RMK jõuab aastaks 2020 mahtudeni, kus varutakse ja müüakse neli miljonit kuupmeetrit puitu aastas.

ri tootmine, milleta täna oleksime märksa kehvas olukorras.

Teiseks soovib RMK puidu müümisel omada detailset ülevaadet ressursi kvaliteedist ja saada klientidelt tagasisidet. Kuidas seda saavutada? Moodsates veskites mõõdetakse iga palk eraldi ja kirjeldatakse tema omadused.

Metsakasvatustlike otsuste tegemiseks vajame infot müüdud palkide kohta. Lahendusena juurutasime palkide mõõtmisandmete elektroonilise edastamise ehk mõõteraporti. Nüüd saame iga riigimetsast tarnitud palgi täpsed mõõdud, mahu ja selle rikked teada operatiivselt ning suudame paremini reageerida kliendi soovidele. Kui defektid on mehaanilised ja põhjustanud harvesteri operaator, suudame teha kiiresti logistilisi muudatusi ja töövõtteid parandada.

Millises osas võinuks minna paremini, kus on veel arenguruumi?

Vaieldamatult on suurim mure läbi aastate olnud odavamale puidule stabiilsete müügi võimaluste leidmine. Odavamate all peame siis silmas paberi- ja küttepuitu ning raidmeid. Paberipuidu turg liigub üles-alla ja alanedes põhjustab enamasti teatava ahelreaktsiooni, sest „uputab“ küttepuidu turgu. Taasiseseisvunud Eesti ainukesed paberipuidu kasutamiseks tehtud investeeringud (Kehra ja Kunda tehas) suudavad tarbida alla kahekümne protsendi siinsest toormest. Enamus paberipuidust läheb ekspordile ja selle aktiivsus sõltub sellest, „millist värvi lipp lehvib“ Pärnu ja Kunda sadamas. Paberipuidu potentsiaali silmas pidades oleme otsinud uusi kasutusvaldkondi ja see töö jätkub.

Kütte- ja hakkpuiduga on seis samuti keeruline. Saame vaid ennast süüdistada, et jäime 2009. aastal hooga alanud biokütuste põletamisele Narvas liialt lootma. Kui kolm aastat hiljem kõik järsku lõppes, tuli hakata uuesti otsima lahendusi, mida teha kütteks sobiva toormega. Tänapäevaks on „mitmed rauad tules“ ja Võru külje all käivitunud pelleti-

Kuuse- ja männipalgid on RMK vahelaos metsatee ääres ootamas väljaviimist.

Kuusepaberipuidu laadimine RMK vahelaos metsaveoautole.

RMK-l on puitu pakkuda väga laias sortimendis, mistõttu eriti tähtis on igale kvaliteedile leida ostja võimalikult lähedalt.

te tootmine on positiivseks näiteks, kuidas olukorda lahendada. Usume ja aitame omalt poolt kaasa selle arengu jätkumisele.

Mida plaanite möödunud perioodiga võrreldes teisiti teha?

Makromajanduslikud muutused avaldavad üha suuremat mõju meie tegevustele. Välised mõjurid oma-

vad suuremat kaalu ja neid on vaja hinnata. Enam ei saa kavandada strateegiat ainult kohaliku ehitusturu või Skandinaavia tseluloositööstuse arenguid silmas pidades. Meie jaoks olulist puidu nõudlust mõjutavad märksa globaalsemad teemad, milliseid tuleb seirata ja infot analüüsida. Meie ülesanne on tagada metsakasvatuse jätkusuutlikkus ja selleks vajame pikaajalist turunõudluse prognoosi. Suuremat stabiilsust annab pikaajaliste lepingute sõlmimine. Küttepuidu osas on plaanis nende

AS Stora Enso Eesti Imavere saeveski puidulaos on männipalgid sorteeritud diameetrigruppide järgi.

osakaalu tõsta seniselt 50%-lt 85%-le müüdavast mahust.

Milliseid metsa ja puidu hindamise ja mõõtmise tehnilisi vahendeid kasutate ning on siin ka midagi uut tulemas?

RMK müüb kasvava metsa raieõigust väga minimaalselt. Teeme seda vaid sanitaarraiete osas küttepuidu varumiseks ja aeg-ajalt pakume mõne kiireloomulise raadamise objekti samuti kasvavana müügiks. Sanitaarraiete korral kasutab metskonna töötaja metsaklupet raiutavate puude mõõtmisel ja hiljem spetsiaalse programmiga mahu arvuta-

RMK müüb kasvava metsa raieõigust väga minimaalselt.

misel. Raadamise korral sõltub meetod pindalast, suurema pindala korral määratakse proovitükid ja mõdetakse nendel kasvavad puud.

Puidu mõõtmine toimub müüglepinguga määratud tingimustel ja siin on kaks peamist viisi: palkide nottaaval mõõtmine saeveski mõõtmisliinil või (elektron)klupega ja virnamõõtmine odavamate sortimentide korral. Mõõtmisandmed edastab meile klient, andmete formaat ja esitamise tingimused on kokku lepitud. Saadetud

koormate hinnangulise mahu ja laekunud andmete võrdlemisel leitakse hälbed.

Kirjeldatud on reeglid, milliste erinevuste korral tuleb läbi viia kontrollmõõtmised. Seda teevad RMK puidukontrollmõõtjad. Kui seni kasutasid nad tavalist klupet, siis alanud aastal on kavas hankida elektronkluped ja seeläbi tõsta kontrollmõõtmise kvaliteeti.

Raie on saanud valdavalt harveste-ride abil tehtavaks tööks. Kas selle abil on suudetud palgi väljatulekut suurendada?

Raske sellist keskmist protsenti otse-

2 x foto: Jüri Pere

Kasepaberipuidu virn ladestanuna kraavile.

RMK vahelaost sõidab puidukoormaga auto välja keskmiselt iga nelja minuti järel.

selt öelda, sest muutunud on raiutavate puistute näitajad. Lageraietel on palgi väljatulek suurenenud ca 15%, teistel raietel palgi saamise eesmärki meil pole, sest lähtume metsakasvatustlikest otsustest. Harvesterid on muutnud tööprotsessi märgatavalt. Kui võtame eelduseks, et üks harver löikab kahekümne kuni kolmekümne saamehe mahu, siis on vähenenud kvaliteedi üle otsustajate arv oluliselt ja tõusnud on nende oskus, kes seda teevad. Lisaks on masina kabiinis noti kvaliteeti paljudel juhtudel parem hinnata, kui seda saab teha kettsaamees. Samuti on oluliselt paranenud noti pikkuste täpsus.

Harver mõõdab pikkuseid väga täpselt võrrelduna mõõdulindiga metsas tegutseva kettsaamehega. Lisaks harvester optimeerib noti pikkust ja soovib puust parima väljatuleku. Mitmed RMK kliendid soovivad niinimetatud maatriksi palgi väljatulekut (diameetrite kaupa pikkuste jagunemine). Harvester on võimeline seda arvestama ning löikab raie-langil vastavalt puude pikkustele ja kliendi soove arvestades kõige optimaalsema väljatuleku.

Palgi väljatuleku paranemisele on kaasa aidanud ka meie kliendid. Tänu puidutöötlemise muutumisele kaasaegsemaks, on vähenenud

okaspuude peen- ja kasevineeripalgi minimaalne diameeter.

Kuidas kavatsete tulevikus puidu väärindamist toetada?

Oma tegevust kavandame selliselt, et igal ajal oleks majandatava riigimetsa ressursi info aktuaalne ja täpne, et saaksime anda puidutöötlemiseks investeeringute tegemisest huvitatud isikutele vajalikke andmeid. Reeglina vajab potentsiaalne investor mahulisele infole lisaks teavet ressursi paiknemise kohta ajas ja ruumis, et otsustada, kuhu tasub töötlemist rajada. Meie ise puidutöötlemisse ei investeri, pakume pikaajalise part-

Uuendusraie Anija metskonnas.

neri rolli. Müügid on avalikud ja need püüame kavandada selliselt, et väärimise projektide arendajad saaksid nendel osaleda.

Mida võiksime oodata metsanduses laiemalt aastalt 2015?

Loodusväärtusega kaitsealusest metsast lähevad majanduse tõusud ja mõõnad enamasti lihtsalt mööda ja sellega midagi peale aeglase vanemise ja lagunemise ei juhtu, kuid majandusväärtusega metsa mõjutavad need otseselt. Tõusufaasis tekib enamasti ootus puidu potentsiaali kasutuselevõtmiseks, langusfaasis jääb kasutuseta suur osa optimaalsest mahust, rääkimata potentsiaalset.

Käesoleva aasta alguses oleme me tunnistajaks jätkuvalt globaalsele majanduslangusele, mis mõjutab kohaliku sektori arengut. Puiduhinnad on võrreldes möödunud aasta neljanda kvartali tasemega langenud. Uuesti on tekkinud ebaühtlane nõudlus kaubagruppide lõikes: palkide nõudlus püsib, paberipuidu oma langeb ning kütte-

hakkpuidu oma on muutuset, kuid siiski madal. Paberipuidu nõudlus on samas peamine turu aktiivsuse indikaator, millest sõltuvad metsaomanike elulised otsused – müüa oma metsa või mitte müüa. Vähesel nõudluse korral kandub omakorda surve küttepuidu turule, mis on esimeseks alternatiiviks.

Viimaste aastate areng on olnud

Meil on kümned miljonid tihumeetrid akumulunud puitu, mis hoiavad maad kinni ja ei tooda inimestele ega riigile tulu.

suunatud madalakvaliteedilise puidu erinevate kasutusvõimaluste leidmisele olukorras, kus uusi tarbimisvõimsusi pole piisavalt lisandunud.

Alanud aastal on väga oluline saavutada riiklikul tasemel mõistmine, et puidu biomassi ehk majandusväärtusega biomassi potentsiaal

väärib suuremat tähelepanu ja kiiremat kasutusvõimaluste laiendamist. Siinkohal pean silmas vajadust pöörata puidule suuremat tähelepanu Eesti energiamajanduse arengukas aastani 2030. Meil on kümned miljonid tihumeetrid akumulunud puitu, mis hoiavad maad kinni ja ei tooda inimestele ega riigile tulu. Nafta hinna langus ähvardab

halvemal juhul lõpetada alternatiivsete taastuvate energia-
kandjate kasutamise (ja hiljem vähendada puidu kui ehitusmaterjali vajadust), mistõttu meie fookus peab olema suu-

natud terviklahenduste leidmisele. Meie konkurentsieeliseks on metsa kasvamiseks soodne kliima ja geograafiline asend ning oskused metsa ja puiduga mõistlikult ümber käia. Ühiskonnas kasvab aeglaselt arusaam majandatava metsa olulisusest ja sellega seotud protsessid vajavad edendamist. ☪

Suvi algab rattaretkega!

Roheliste 26. rattaretk „Kuidas elad, Haanjabaa?”

15.–17. maini 2015

Need kolm päeva rattasadulas pakuvad kauneid kevadisi hetki Haanjabaa mäekuplite vahel ööbikulaulu ja lilleõite seltsis, nii siin- kui sealpool Läti piiri. Retkel näeme Haanja/Alüksne kõrgustikku, vaatleme Suurt Munamäge Drusku linnamäelt. Uurime aasta looma metssea tegemisi Võrumaal ning Eesti-Läti koostööd sigade Aafrika katku laastamissõjas. Vene ääremaadeni jõudes peatume Eston Kohvri jälgi ajama ja kõneleme Eesti piirist.

Kultuurilist meelelahutust pakuvad

Justament, Auli (LV), Kait Tamra, Mari Kalkun, Tõnis Kark, Toomas Ojasaar, Anu Taul Bänd, Rändteater Vaba Vanker jt;

Registreerimine rattaretketele on alanud!

Osalustasu	1.03–30.04	1.05–11.05	stardis
Sooduspilet	38 €	45 €	55 €
Täispilet	48 €	55 €	65 €
Perepilet	148 €	170 €	210 €

Sooduspilet kehtib ISIC ja ITIC kaardi omanikele ning pensionäridele. Koolieelikutele on osalemine tasuta. Perepääsme saavad soetada kuni neljaliikmelised pered, kellest vähemalt üks peab olema laps (kuni 18 a).

Eelregistreerimine toimub Tallinnas Endla 3 (sissepääs rahvusraamatukogu peauksest) 20. aprillist 11. maini (k.a) tööpäevadel kl 11–18. Tasuda saab ainult sularahas.

Interneti teel registreerumiseks tuleb teha ülekanne MTÜ Roheliste Rattaretked arveldusarvele EE942200221035062986 Swedbankis.

Selgituseks kirjutada osaleja nimi ja telefoninumber.

Vaata lisa: www.rattaretked.ee

Toetajad:

Metsatöödega lõhutud tee. Kes vastutab?

Metsateede kasutamine eeldab naabri austamist

Metsateed tuleb pärast palkide väljavedu korrastada nii kiiresti kui võimalik. See võimalikkus sõltub loomulikult ilmastoludest, aga eelkõige tee kasutaja soovist seda tööpoolest ka teha.

Ain Alvela, metsandusajakirjanik
Ketlin Rauk, vabakutseline ajakirjanik

Märgist mööda auto ei sõida

RMK metsaparandustalituse juhataja Margus Reimann ütleb, et nemad siluvad metsasihid ja puhastavad kraavitrassid ühe aasta jooksul pärast raiet, võimalusel kiiremini. „Tööde tegemise kiirus sõltub peamiselt ilmastikuolu-

2 x foto: Ain Alvela

Vahel lööb mõnes erametsaomanikus välja rehepaplus. Tahetakse, et palgivedaja, kes vahepeal ta teed kasutas, juba varem ülessongitud tee korrastaks.

Selle tee riigimetsas on sulgenud RMK.

dest,” selgitab ta. „Sügisel ja kevadel ei ole otstarbekas ja kohati on ka lausa võimatu seda teha, oodata tuleb kuivemat aega. Lagunenud truubid asendatakse uutega kas enne järgmist metsatööd või maaparandussüsteemi ehituse käigus.” Vajalike tööde tegemisel lähtutakse metsa majandamise eeskirjast ja maaparandusseadusest.

Metsaveoga tegeleva OÜ Iriscorp Tarnsport juhataja Kaido Sikk on seda meelt, et juba ammu maad võtnud suhtumine – metsamehed on need kõige esimesed rahvavaenlased – pole kahjuks kusagile kadunud. Ja

räägib hiljutise loo: „Kuna olen metsaomanik, võtsin tee kasutamise loa, aga ei jõudnudki veel ise metsa, kui juba helistati, et miks meie tee oled

„Minu peamine soovitus oleks, et hakake oma maa peremeesteks ja tundke huvi, mis toimub teie maal ja selle ümbruses. Sõlmige oma maa kasutuseks lepinguid ja tehke naabritega koostööd.”

Margus Reimann,
RMK metsaparandustalitus juhataja

ära rikkunud. Alles pärast tuli välja, et selle olid üles sonkinud kohalikud silopallivedajad.” Tema sõnul sõlmib reeglina vajalikud kokkulepped, seal-

hulgas teede kasutamine, metsa ülestõõtaja või puidu omanik. Sel alal on eeskujulik musternäidis RMK, kus on logistikud ja praakijad palgal. Ka kohalike omavalitsustega on asi suhteliselt konkreetne – vald võtab loa taotlejalt

tagatishraha ja kui tee on lõhutud, saab selle eest kordategemise tellida.

„Kõige suurem probleem on nende eramaomanikega, kelles lööb välja rehepaplus. Eks palgiomanikku peetakse püstirikkaks ja sellest pirkast tahetakse oma osa saada,” möönab Sikk. „Näiteks nähakse võimalust oma kehvakene erateejupp teiste arvel korda saada.” Tema hinnangul pole asi alati mitte niivõrd pahatahtlikkuses, kui ebaprofessionaalsuses. See viimane käib ka mitmete väikeste metsafirmade kohta.

Kõige tõhusam kaitse pehme pinna üleskeeramise vastu on teotasa pandud keelumärk. „Märgi taha ei sõida keegi,” on Kaido Sikk kindel.

AS-i Karo Trans juhatuse liige Meelis Lippe leiab, et metsa väljaveo puhul on kõige olulisem sõlmida vajalikud kokkulepped. „Tuleb teha endale selgeks, kelle maaga on tegemist. Tänapäeval on seda väga kerge teada saada – registrites on ju kõik omanikud kirjas,” ütleb ta. „Seega ei saa niisugust põhjendust olla, et ei teadnud või ei osanud vaadata. Meie lepime oma ettevõtte vedude ajad ja kohad alati kõik korrektselt kokku.” Lippe lisab, et maaomanikud on erinevad – on neid, kes põhimõtteliselt ei luba läbi oma maa metsa välja vedada, nagu ka neid, kellel on kõigest täiesti ükskõik.

RMK võib oma teed kinni panna

Margus Reimanni sõnul korrastab RMK teed võimalikult kiiresti, muidu võib tekkida raskusi metsamaterjali vahelaost väljaviimisega. „Tööd planeerime vastavalt sellele, kus vahelaadu asub, kas antud teele on sõlmitud teevaldajaga mingi eraldi kokkulepe, sel juhul järgime seda, või kehtivad seal keskkonnaministri määrusega seatud nõuded,” räägib ta. Üldiselt kehtiva reegli järgi tuleb kahjustused sõltuvalt tee järgust likvideerida ühekahe kuu jooksul, vähemkasutatavatel teedel piisab kevadisest või sügisest hõõveldamisest.

- ◀ Teede korrastamise reeglistik peab laienema ka maaparandussüsteemi trassidele.

Metsatee võidakse sulgeda ka siis, kui suuremõtmeline truup või sild rivist välja läheb.

Samas on RMK-le kui metsateede haldajale jäetud õigus teed või tee osad sulgeda, kui need on lagunened ja neid ei ole võimalik ettenähtud aja jooksul korrastada. Reimanni sõnul tekib selline vajadus näiteks suuremõtmeliste truupide või sildade rivist välja minekul, milliste parandamiseks on vaja tellida vastav projekt. Rekonstrueerimisprojekti vajatakse ka suuremahuliste teetööde jaoks, kuid seal pole vaja alati teed sulgeda, piisab massipiirangu märkidest.

Metsamaa ja teemaa seisavad lahus

Veel paar aastat tagasi oli peamine teede kahjustamise allikas kokkuveotraktor, kuid tänaseks on see probleem lahendatud. Nimelt on metsa majandamise eeskirja lisatud paragrahv 8¹, mis lubab tee äärde rajada tehnilise laoplatsti kokkuveotraktoriga sõitmiseks ja materjali ladustamiseks. „Mis puutub erateedesse, siis on siin võimalik asi lahendada ainult lepingute sõlmimisega,” kinnitab Reimann. „Ühtegi seaduslikku kohustust era-

maa omanikule oma tee raiejärgselt korda teha ei ole.”

Nimelt ei kuulu teemaa, samuti ka maaparandussüsteemi trassid ja selle osad, metsamaa alla ja seega ei laiene neile metsamajandamise eeskirja reeglistik.

„Tuleb teha endale selgeks, kelle maaga on tegemist. Tänapäeval on seda väga kerge teada saada – registrites on ju kõik omanikud kirjas.”

**Meelis Lippe,
AS-i Karo Trans juhatuse liige**

„Teiste omanike tee kordategemist saab kahjustajalt nõuda ainult asjaõigusseaduse ja võlaõigusseaduse alusel,” lisab Reimann. „Minu peamine soovitus oleks, et hakake oma maa peremeesteks ja tundke huvi, mis toimub teie maal ja selle ümbruses. Sõlmige oma maa kasutuseks lepingud ja tehke naabritega koostööd.”

Eriloaga kaasneb ka leping

Kohila vallavanema Heiki Hepneri sõnul tuleb vahet teha valla- ja erateedel. „Vallateed ehk teeseaduse mõistes kohalikud teed on kõik avalikud,” selgitab ta. „See loomulikult ei tähenda, et seal võib teha mida iganes.”

Põhimõtteliselt on vallal samasugused õigused ja kohustused kui keskvalitsusel riigiteede osas. „Kohila vald kehtestab teede lagunemise ajal massipiiranguid nii kruusa- kui ka mustkattega teedele,” räägib ta. „Erandkorras antud eriloa saajaga lepitakse kokku, kuidas taastatakse tee endine seisukord pärast vedude lõppemist.”

Taastamise kiirus sõltub tee tähtsusest ehk kasutamise intensiivsusest. Juhul kui ignoreeritakse massipiiranguid ja ei küsita eriluba, siis on tegemist õigusrikkumisega ja autojuhti on võimalik karistada. „Ka seda on ette tulnud,” tõdeb

Eratee on omaniku poolt avalikuks kasutamiseks tegemata tee, mis paikneb juriidilise või füüsilise isiku kinnisasjal.

Hiiumaa metsateedel suuri probleeme pole, leiab sealse metsaseltsi juht Aira Toss.

Vald võib teede lagunemise ajaks kehtestada autodele massipiiranguid.

Hepner. „Puidu kokku- ja väljaveoga on tõesti vahel probleeme olnud. Ühest küljest on teede remont väga kallis tegevus ja et vältida rikustumist, peab õigeaegselt välja panema massipiirangut sisaldavad märgid.” Kui seda ei ole tehtud, ei saa ka vedajat süüdistada.

Metsa väljavedu ei saa keelata

Selge on, ja seda kinnitab ka Heiki Hepner, et metsa majandamisel ei tohi tekitada teeomanikule põhjendamatuid kulusid ja takistada tee raskesti läbitavaks muutmise teisi liiklejaid. Teisalt tuleb aga aru saada omanikest, kes soovivad oma metsi raiuda. Kui massipiirangud on igaks juhaks üleval ka siis, kui seda tegelikult vaja ei oleks, pole see õige.

Eratee on omaniku poolt avalikuks kasutamiseks vormistamata

tee, mis paikneb juriidilise või füüsilise isiku kinnisasjal. Avalikuks muutub see siis, kui omanik sõlmib vastava lepingu maanteeameti või

kul puudub ligipääs avalikult teelt oma kinnistule ja eratee omanikuga ei jõuta kokkuleppele, on võimalik juurdepääsu taotleda kohtu kaudu. „Kohus määrab reeglina siis

„Põhjus lihtne – Hiiumaal on ju ühe koorma kohta kõige rohkem politseinikke, kes seda vahtimas. Ülekoormusega meil siin saarel seetõttu vedada ei saa.”

**Aira Toss,
Hiiumaa Metsaseltsi esimees**

kohaliku omavalitsusega. Erateed võib kasutada üksnes kinnisasja omaniku loal ja omanikul on õigus kehtestada erinevaid piiranguid. Juhul kui mõnel metsaomani-

lisaks juurdepääsule ka tasu suuruse, mida tuleb tee omanikule maksta,” ütleb Hepner. Loomulikult on võimalikud kohtuvälised (ühiekordsed) kokkulepped notari juures, näiteks servituudi seadmine. „Igal juhul tasuks kokkulepped

tee kasutamiseks sõlmida kirjalikult, kus oleksid täpselt kirjas poolte õigused ja kohustused,” rõhutab ta. „Vajadusel on siis omanikul võimalik hiljem nõuda kohtu kaudu

Foto: Jüri Pere

TASUB TEADA: Mitme seaduse kokkupuutepunkt

1. Teedel kehtib teeseadus.
2. Maaparandussüsteemi maal olevatele kraavidele, truupidele, sildadele ja muudele taoliste rajatistele kehtib maaparandusseadus.
3. Metsamaale ja seal olevatele sihtidele, kraavidele, truupidele, sildadele ja muudele taoliste rajatistele kehtib lisaks veel metsaseadus koos metsa majandamise eeskirjaga.

Mida seadus reguleerib:

- Teeseadus reguleerib kõiki teid. Antud kontekstis puudutab see peamiselt avalikult kasutatavaid (TS § 4), kohalikke (TS § 5¹), era- (TS § 5²) ja metsateid (TS § 5³). Avalikult kasutatavale, sealhulgas kohalikule, teele kehtestab

kehtivad seisundinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister ning metsateede keskkonnaminister. Erateele seadusega nõudeid ei kehtestata, seda võib kasutada aga ainult valdaja loal.

- Maaparandusseadus reguleerib maaparandussüsteemi ja selle osi. Maaomanik ei tohi oma tegevusega takistada veevoolu ja tekitada kahju teistele maavaldajatele (MS § 45 lg. 2 ja 3).
- Metsa majandamise eeskiri reguleerib majandustegevust ja ütleb, et metsasihte, kraave, silde ja truube on lubatud raietööde käigus kahjustada juhul, kui tagatakse nende taastamine ühe kalendriaasta jooksul (§ 19 lg. 3).

Allikas: Margus Reimann, RMK

KOMMENTAAR: Võimalikult palju peaks kohalikega arvestama

Uno Luht, keskkonnainspektsiooni looduskaitseosakonna juhataja

Metsa majandamise eeskirja järgi tuleb raietööde käigus metsamaal asuvad kahjustada saanud sihid, kraavid, sillad ja truubid korrastada vähemalt raie-eelsele tasemele ühe aasta jooksul alates metsateatise kehtivuse lõppemise kuupäevast. Keskkonnainspektsioon soovib aga rikutu taastamisega kindlasti mitte oodata seadusega lubatud aasta möödumist, vaid asi esimesel võimalusel korda teha.

Paljud metsateed ja metsa viivad teed on ajalooliselt kujunenud ühiskasutatavateks ja seal tuleks võimalikult palju ka kohalike huvidega arvestada. Töid planeerides peab

arvestama, et igal metsas asuval teel on omanik ja võõra tee rikkumisega võib kaasneda kahjunõue. Seega tuleks võimaluse korral teede, sihtide või kraavide kahjustamist vältida.

Kui metsamaterjali veetakse naabermaaiüksustel asuvate teede kaudu, siis on sellistel puhkudel hea tava veo tingimused eelnevalt naabritega läbi rääkida. See aitab hilisemaid arusaamatusi ära hoida.

Kohustust mittetäitnud füüsilist isikut on võimalik karistada kuni 800 ja juriidilist isikut kuni 2000 euro suuruse trahviga. KKI saab metsaseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete eirajale, kui ta ettenähtud ajast kinni ei pea, lisaks trahvisummale teha ka ettekirjutuse või esitada sunniraha nõude.

hüvitist tee korda tegemiseks.”

Hiiumaa metsaseltsi juht Aira Toss ütleb, et neil ei ole metsateedega väga hull seis. „Põhjus lihtne – Hiiumaal on ju ühe koorma kohta kõige rohkem politseinikke, kes seda vahtimas. Ülekoormusega meil siin saarel seetõttu vedada ei saa,” ütleb Toss. „Vallad on ka teed niiõelda kinni pannud ja erilubade kasutamise reeglid paigas, info liigub kiiresti nii vedajatele kui metssaomanikele.” Ta lisab, et need, kes tahavad pisikeses majandusruumis edasi tegutseda, peavadki arvestama sellega, et kui jama teed, siis sind enam ei aktsepteerita. „Need, kes tahavad turul pidevalt tegijad olla, peavad lihtsalt kvaliteetset tööd tegema, ega teist võimalust ei ole,” nendib Aira Toss. „Väiksusel on oma võlud.”

Leedu männid Tasa katsealal Tartumaal.

Kas okaspuutaimede sissevedu Eestist lõunapoolt on mõistlik?

Erametsasektoris on viimastel aastatel olnud puudus kodumaise päritoluga kuusetaimedest, neid on Leedust imporditud. Eesti maaülikooli eestvedamisel uuriti sissetoodud kuuse- ja männitaimede sobivust meie oludesse.

Tiit Maaten, maaülikooli metsaselektiooni projektijuht

Sissetoodud kultiveerimismaterjali sobivuse hindamiseks rajatakse ja uuritakse geograafilisi katsekultuure

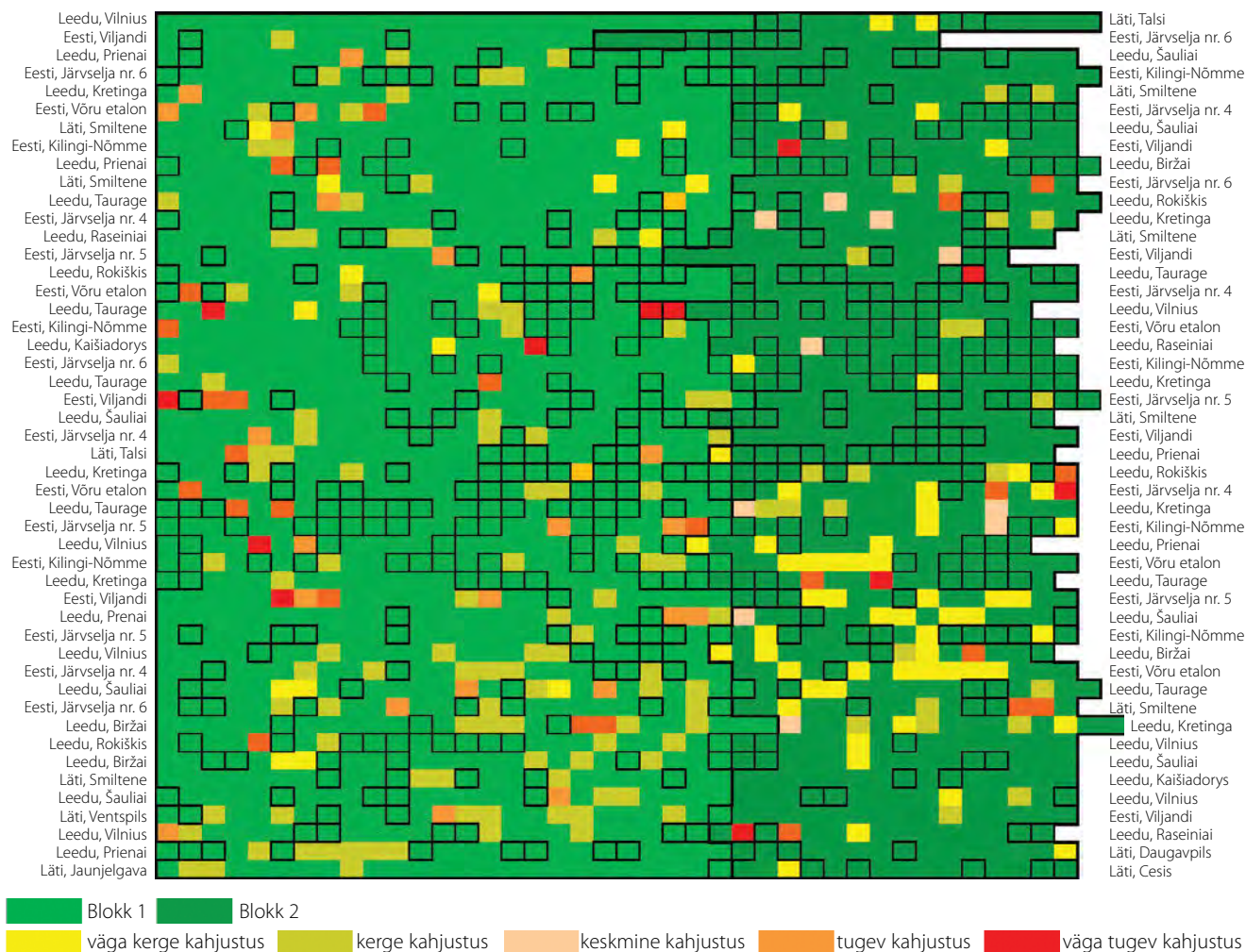
Aastakümneid on metsade majandajatele pakkunud mõtteainet küsimused: millist puuliiki ja millise päritoluga materjali konkreetse kasvukohta kultiveerida. Valdavas osas Eesti metsades uuenevad raiestikud looduslikult esmalt lehtpuuliikidega. Kuna vajatakse aga eelkõige okas-

Kaugeltki mitte kõik piirkonnad ei ole kultiveerimismaterjali sisseveoks sobilikud.

puupuitu, siis enam kui 90% kultiveeritavatest aladest uuendatakse kuuse või männiga. Mõlema puuliigi puhul on olnud perioode, kui kodumaisest materjalist ei piisa ja seda on teistest riikidest imporditud. Ajaloost on teada mitmeid näiteid, neist enim mainitud niinimetatud „Darmstadt männikud“, mil on selgunud, et kau-

geltki kõik piirkonnad ei ole kultiveerimismaterjali sisseveoks sobilikud. Sobivate piirkondade kindlakstegemiseks on enamikes riikides rajatud geograafilisi katsekultuure, kuhu pannakse kõrvuti kasvama kodumaised ja võrdselt pärit taimed.

Eestis rajati esimene männi katsekultuur 1960-ndatel aastatel Endel Pihelgase juhtimisel ja kuuse oma vahemikus 1970–1988 Ivar Etverki eestvedamisel. Mõlemad mainitud professorid olid Eestis omal alal pioneerid. Hiljem on sissetoodud kultiveerimismaterjaliga rajatud nii kuuse kui männiga üks geograafiline katsekultuur, mõlema pindala on vähem kui üks hektar. 2012. aastal

Skeem 1. Sortsimäe kuuse katseala istutuskohtade skeem.

Päritolu	Riik	Allikas	Ridu	Elus (%)	H (m)	D (cm)	V (tm/ha)	SH	Sirgus	Tuli-oks	M-lad-vasus	Oksa D	Oks-likkus	Pruun-okkad	Pkahj (%)	Kkahj
Viljandi	Eesti	puistu	7	88,5	12,3	12	209	12,3	6,7	0,9	1,9	1,7	1,6	1,4	19	2,4
Võru	Eesti	puistu	6	75,8	11,7	11	148	11,7	6,8	1,2	2	1,7	1,5	1,4	30	1,9
Järvselja nr. 4	Eesti	puu	6	75,8	11,7	10,9	139	11,7	7,1	1,1	1,9	1,8	1,8	1,3	19	1,3
Järvselja nr. 6	Eesti	puu	5	76,4	11,4	10,2	123	11,4	6,2	1	2	1,7	1,5	1,1	14	1,8
Kilingi-Nõmme	Eesti	puistu	7	66,7	11,5	10,6	115	11,5	6,3	0,9	2	1,6	1,3	1,4	22	1,4
Järvselja nr. 5	Eesti	puu	5	62,7	10,6	9,1	76	10,6	7,1	0,9	1,9	1,6	1,6	1,7	19	2,3
Kaišiadorys	Leedu	puistu	2	84,6	13,1	13,7	269	13,1	6,8	1,2	2	1,3	1,4	1,5	3	0,5
Raseiniai	Leedu	puistu	3	68,5	13,2	14	225	13,2	6,7	1,2	1,9	1,2	1,2	1,7	25	2,7
Rokiškis	Leedu	puistu	4	68,8	12,9	13,2	207	12,9	6,5	1	1,9	1,5	1,6	1,5	27	2,5
Biržai	Leedu	puistu	4	76,8	12,6	12,6	202	12,6	5,1	1	1,8	1,5	1,3	1,5	23	1,5
Prenai	Leedu	puistu	6	74,8	12,8	13	201	12,8	5,7	1	1,9	1,5	1,5	1,6	20	2,2
Taurage	Leedu	puistu	7	68,1	12,7	13,1	200	12,7	5,5	1,1	1,9	1,4	1,4	1,6	17	2,5
Šauliai	Leedu	puistu	7	77,8	12,6	12,5	199	12,6	6	1	1,9	1,6	1,6	1,5	17	1,5
Kretinga	Leedu	puistu	7	75,4	12,4	12,2	183	12,4	5,6	0,9	1,9	1,4	1,4	1,5	21	1,9
Vilnius	Leedu	puistu	7	81	12,1	11,6	177	12,1	6,1	1	2	1,5	1,6	1,6	12	1,4
Jaunjelgava	Läti	puistu	1	96	14,1	16,2	438	14,1	6,5	1,2	1,7	1,5	1,4	1,9	13	2,3
Ventspils	Läti	puistu	1	84	13	13,5	255	13	5,7	1,2	1,9	1,7	1,6	1,4	38	2,1
Talsi	Läti	puistu	2	79,5	12,8	13,2	237	12,8	5,5	1,2	1,9	1,6	1,4	1,2	19	1,9
Smiltene	Läti	puistu	7	82,2	12,7	12,7	209	12,7	6,6	1,1	1,9	1,6	1,4	1,5	14	1,4
Cesis	Läti	puistu	1	66,7	12,7	12,8	185	12,7	6,3	1	2	1,6	1,4	1,5	10	1
Daugavpils	Läti	puistu	1	80	12,2	11,7	168	12,2	7	1,3	2	2	1,7	1	8	1

Tabel 1. Sortsimäe katseala mõõtmis- ja hindamisandmed seemnepartiide päritolukohtade järgi.

Riik	Ridu	Elus (%)	H (m)	D (cm)	V (tm/ha)	SH	Sirgus	Tulioks	M-latv	Oksa-D	Okslikkus	P-okkad	Pkahj	Kkahj
Eesti	20	0,769	11,8	11,2	158	11,8	6,6	0,99	1,95	1,68	1,45	1,4	0,23	1,93
Läti	13	0,823	12,8	13	230	12,8	6,4	1,13	1,91	1,62	1,44	1,43	0,16	1,53
Leedu	47	0,749	12,6	12,7	199	12,6	5,9	1,02	1,91	1,47	1,47	1,56	0,19	1,91

Tabel 2. Sortsimäe katseala mõõtmis- ja hindamisandmed seemnepartiide päritoluriikide järgi.

Katseala	Päritolu	Tüve sirgus MAX 9	Tüve kvaliteet MAX 2	Tulioksad MAX 2	Laasuvus MAX 2	Mitme- ladvalisus MAX 2	Okste diameeter MAX 2	Oksanurk MAX 2	Kokku MAX 21
Tasa	Eesti	5,6	0,8	1,4	0,7	1,9	0,9	1,9	13
	Leedu	3	0,4	1,2	0,4	1,8	0,6	1,9	9,2
Ahunapalu 1	Eesti	6	1,2	1,2	0,8	1,6	0,9	1,9	13,6
	Läti	5	0,8	0,5	1	1,7	0,7	1	10,7
	Leedu	4	0,8	0,8	0,3	2	0,4	1,7	10
Ahunapalu 2	Eesti	7,5	1,4	1,5	0,8	1,8	1,1	1,7	15,8
	Läti	5,8	1,4	1,6	0,7	1,8	0,7	1,6	13,5
	Leedu	6,5	1,4	1,3	0,6	2	0,6	1,3	13,7

Tabel 3. Ahunapalu ja Tasa männi katsealade hindamisandmed seemnepartiide päritoluriikide järgi.

finantseeris keskkonnainvesteeringute keskus projekti „Hariliku kuuse ja männi kultiveerimismaterjali algmaterjali sisseveo sobilikkuse analüüs”, mille eesmärgiks oli Ivar Etverki juhendamisel rajatud katsekultuuride inventeerimine (viimati tehti seda osaliselt eelmise sajandi lõpul) ning heas seisukorras olevate geograafiliste katsekultuuride mõõtmine ja selektsiooniline hindamine. Viimast tehti ka hariliku männi geograafilistes katsekultuurides.

Enamik kuuse katsekultuuridest on kehvast seisust, mõnede põhjal on siiski võimalik järeltõu teha

Projekti käigus selgus, et rajatud kuueteistkümnest hariliku kuuse katsekultuurist on üheteistkümnel skeemid olemas. See tähendab, et teoreetiliselt on võimalik kindlaks määrata, millise päritoluga puud mingis katseala osas kasvavad. Erakordselt kahju oli sellest, et viie katseala seas, millega katseskeemi ei olnud hoolimata põhjalikust uurimistööst võimalik leida, oli kunagise Orajõe metuskonna aladele rajatud 4,5 hektari suurune kultuur. Viimasesse isutati 1982. aastal 40 Valgevene, 24 Eesti ja kuus Ukraina päritolu seemnepartiist kasvatatud taimed. Nimetatud katsekultuur oli üks kahest, kus oli esindatud Valgevenest toodud kultiveerimis-

terjal. Metsandusnimesed mäletavad siiani eelmise kümnendi alguses olnud tuliseid arutelusid Valgevene päritolu kuuse sobivuse kohta meitingimustes. Üks projekti eesmärke oli nimetatud kultuur mõõta ja selle põhjal järeldusi teha. Eesmärk luhtus, sest katsealal pole võimalik kindlaks teha, kus millise päritoluga kuused kasvavad.

Teine katseala, kus Valgevene kuused esindatud olid, asub endise

Meie lähiriikidega sarnaselt on lõunapoolt sissetoodud kuuskedel täheldatud tüvelõhesid ja -haavandeid.

Alatskivi metuskonna aladel. See oli pindalalt kõige suurem (20 hektarit) kultuur, mis rajati aga erakordselt niiskele alale ja seega ei saadud sealt infot erineva päritoluga kuuskede kasvuomaduste kohta, vaid tõdemus, et valdav enamik puudest ei suuda liigniiskuses ellu jääda.

Kuuse katsealade inventuuri kokkuvõtteks tuleb nentida, et kuueteistkümnest rajatud katsekultuurist on käesoleval ajal teadustöö mõistes väga heas seisukorras kolm ja viiel on võimalik läbi viia osalisi mõõtmisi. Ülejäänud alad on kas

hukkunud (tuulemurd, liigniiskus) või on neil katseruutude (-ridade) eristamine võimatu või on nende skeemid kadunud. Heas seisukorras olevates katsekultuurides on esindatud lisaks kohalikkude päritolu kuuskedele ka Läti, Leedu ja Ukraina omad.

Oluline ei ole ainult kasvukiirus, vaid ka puu kvaliteet

Lähtuvalt inventeerimise tulemustest ja projektis ettenähtud töömahust, otsustati mõõtmised läbi viia Jõgevamaal endises Kaarepere metuskonnas. 1986. aastal rajatud Sortsimäe katsealal oli eesmärgiks

võrrelda Eesti, Läti ja Leedu päritolu kuuskede kasvu. Kõik 0,9 hektari suuruse katseala enam kui viiesentimeetri rinnadiameetriga puud hinnati ka selektsiooniliselt, seda ei ole Eestis enne tehtud. Selektiivseks hindamiseks kasutati järgnevat eeskirja. Tüve sirgus: 9 – tüvi on täiesti sirge; 6 – tüvel on kerge kõverus või kõverused, mis ei mõjuta oluliselt puust saadava sortimendi kvaliteeti; 3 – tüvel on kõverus või kõverused, mis halvendavad oluliselt saadava sortimendi kvaliteeti; 0 – tüvi on kõlblik vaid küttepuiduks, olulised

kõverused takistavad puust muu sortimendi saamist. Tulioksad: 2 – tulioksi pole; 0 – üks suur või rohkem kui üks tulioks. Mitmeladvalisus: 2 – puul on üks konkreetne latv; 0 – puul on kaks või enam latva. Okste diameeter tüve lähedalt: 2 – oksad peened; 1 – oksad keskmise jämedusega; 0 – oksad jämedad. Okslikkus: 2 – oksi vähe ja oksad valdavalt korrapäraselt männastes; 1 – oksi keskmiselt ja kõik pole korrapäraselt männastes; 0 – oksi palju, oksad ka männastevahelistes tüveosades. Pruunid okkad: 2 – pruune okkaid pole või on üksikud; 1 – pruune okkaid on keskmiselt; 0 – pruune okkaid on üle keskmise. Tähtsaim omadus on tüve sirgus, seetõttu omistati sellele rohkem punkte. Punktiskaalal peaks „ideaalne puu” saada 17 ja tõeline miinuspuu null punkti.

Lisaks hinnati ka tüvekahjustusi. Meie lähiriikidega sarnaselt on lõunapoolt sissetoodud kuuskedel täheldatud tüvelõhesid ja -haavandeid. Projekti meeskonnal on ka suured kogemused RMK metsaselektsooniprogrammi raames tehtud plusspuude valikul, paljudes kuuskustes üle Eesti (välja arvatud saared ja Läänemaa) hinnati ca 1300 plusspuukandidaati. Plusspuude valiku ja hindamise käigus vaadeldi ka tüvelõhede olemasolu – praeguseks on teada vaid kolm eraldist, kus midagi sarnast on nähtud. Kõikidel elusatel puudel kasutati tüvekahjustuste hindamisel viie palli skaalat: väga kerge, kerge, keskmine, raske ja väga raske kahjustus. Väga kerge kahjustus tähendas seda, et puu tüvel, ka okste ümber, oli ebatavaline kude, mis oli tihti haavandilaadne, seevastu väga raske kahjustus tähendas mõne meetri pikkust tüvelõhet. Ülejäänud variandid olid nende vahepealsed.

Kasvukiiruse põhjal saab väita, et Lätist ja Leedust toodud kuused kasvavad kohalikest kiiremini, samas ei ole just Leedu päritolu kuuskede kvaliteedinäitajad head

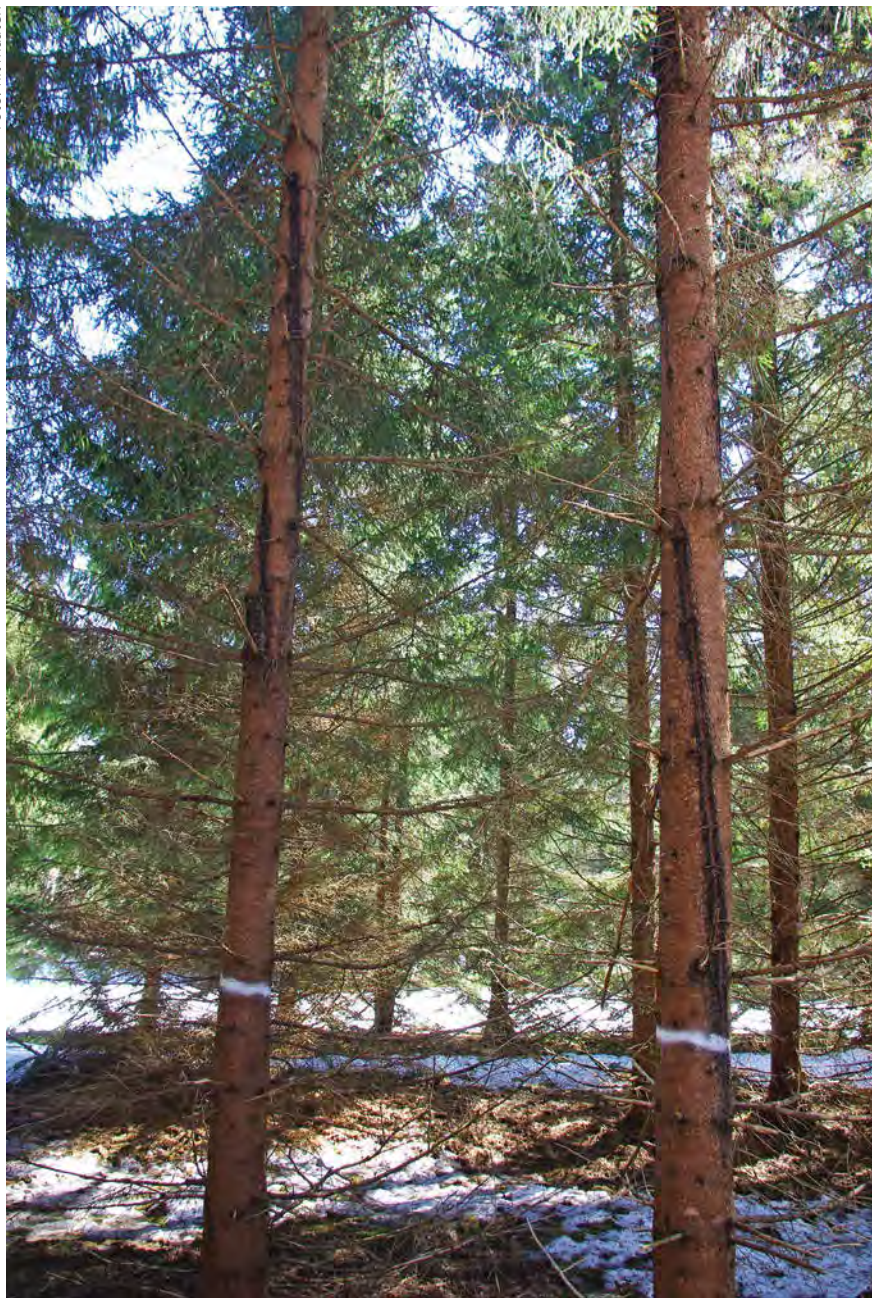
Katsealal tehtud mõõtmiste ja hindamise tulemused on esitatud

Leedu männid Ahunapalu katsealal Tartumaal.

tabelites 1 ja 2 (esimeses päritolude ja teises päritoluriikide põhjal). Katsekultuuris oli valdavalt istutatud puistutest varutud (mitme emapuu) partiide järglased, erandina ka kolme Järvselja üksikpuu järglased. Seetõttu on tabelis 1 eristatud seemneallikas (Sallikas): kas puu või puistu. Kuna kultuuri istutati erineva päritoluga taimi erinev arv kordusi (ridu), siis katseala olemuse paremaks iseloomustamiseks on ka see näitaja esitatud. Arvestades katsealal kasva-

vate puude vanust mõõtmise hetkel (31 aastat), on ellujäämus (elusprotsent) küllaltki hea – 1986. aastal istutatud puudest on kasvamas 62,7 (Järvselja üksikpuu järglased) kuni 96% (Jaunelgava). Statistiliselt oluliselt erinevateks tunnusteks olid päritolukohtade põhjal diameeter (D), tagavara (V), selektsiooniline hinne (SH), mille maksimaalne väärtus oli 17, tüve sirgus (Sirgus), okste diameeter (Oksa D) ja okslikkus. Riikide põhjal viimane tunnus statistiliselt

Lõhedega kuused Orajõe katsealal Pärnumaal.

erinev ei olnud.

Mõõtmis- ja hindamistulemuste põhjal saab järeldada, et kasvuomaduste ja kvaliteeditunnuste osas on kõige paremate omadustega Läti päritolu kuused. Paremuselt järgmised on nimetatud aspektidest lähtuvalt Leedu kuused, ehkki kvaliteediomadustest olulisim (tüve sirgus) on nendel kõige kehvem. Samuti on okste diameeter nii Eesti kui Läti päritoludega võrreldes suurem (hinne on madalam). Konkreetse katseala mõõtmis- ja selektsiooniliste hindamiste tulemuste põhjal ei

ole alust väita, et keskkonnaministri määruse nr. 75 (Eestis metsa kultiveerimisel kasutada lubatud kultiveerimismaterjali algmaterjali päritolupiirkonnad) § 4 „Eestis on metsa kultiveerimisel lubatud piiranguteta kasutada väljastpoolt Eestit pärinevat hariliku männi ja hariliku kuuse kultiveerimismaterjali, mille algmaterjali pärinemiskoht on Läti või Leedu Vabariigi ida- või keskosa” piirang oleks vale. Leedust pärit kuused on küll kehvema kvaliteediga, kuid kasvavad siiski kohalikest kiiremini.

Sissetoodud materjalist kasvanud puude kasvuomadused võivad küll kohalikega võrreldes paremad olla, kuid tüvelõhede ja -haavandite esinemise tõttu ei saa kuusetaimede sissevedu soovitada

Samale järeldusele võiks jõuda ka siis, kui vaadata tüvelõhede ja -haavandite hindamise tulemusi. Kõige suurem kahjustatud puude osatähtsus (Pkahj) on Eesti päritolu puudel (tabelis 2 ei ole arvestatud Järvselja üksikpuude järglasi), Läti ja Leedu päritolu puudel on kahjustusi vähem. Samuti ei ole keskmine kahjustuse tugevus (Kkahj) Leedu ega Läti päritolu puudel suurem Eesti omadest. Siinkohal on oluline märkida, et kõikide selliste kuuse katsealade inventeerimisel, kuhu oli rajamisel kasvama pandud lõunapoolt toodud kuuski, olid puudel lõhed või haavandid olemas. Ja kui nimetatud kahjustused olid olemas, siis oli neid erineva päritoluga, kaasa arvatud Eesti päritoluga puudel, mitte ainult lõunapoolsetel. Kui koosseisus sissetoodud kuuski polnud, siis ei olnud ka lõhesid ja haavandeid. Joonisel 1 on kujutatud Sortsimäe katseala detailne istutusskeem, kus rohelised ruudud tähistavad elus ja kahjustusteta, musta joonega ümbritsetud ruudud hukkunud ning kollase, punase ja nende vahepealsete toonidega märgitud ruudud kahjustatud puid vastavalt kahjustuse raskusastmele.

Detailne tüvelõhede ja -haavandite uuring viidi läbi ka Alatskivi katsealale kasvama jäänud puudel. Kokku vaadeldi 4394 puud, mis istutati aastal 1979. 44-lt katseruudult leiti lõhede ja haavanditega 31 puud. Kõige enam oli lõhesid Rumeenia, järgnesid Leedu ja Läti ning Karjala ja Arhangelski päritolu puudel. Ka teistel (kunagised Jäärja, Kahkva ja Kullamaa metskonnad) katsealadel täheldati sama tendentsi – kui lõunapoolne päritolu on katsekultuuris esindatud, siis on enamasti kõikide päritoludega katseruududel haavandite või lõhedega puid. Tehtud hindamised ja vaatlused kinnitavad Soome teadlaste teooriat, et tüvelõ-

hede tekkeks on kõige suurem tõenäosus lõunapoolt sissetoodud kuuskedel, mis kasvavad viljakas kasvukohas. Pärast lõhede teket (enamasti alates kahekümnendast eluaastast) koloniseeritakse need erinevate seeneliikide poolt, mis hakkavad kõrge ma niiskuse tingimustes levima ka lähedal kasvavatele lõhedeta puudele ja neile haavandeid tekitama.

Seega ei ole Eestisse rajatud katsekultuuridest saadud informatsiooni põhjal soovitatav Leedu päritolu taimi metsakultiveerimisel kasutada – suurem tagavara ei ole piisav kompensatsioon kehvema kvaliteediga puude eest, millel on suur tõenäosus tüvelõhede tekkeks ja seeläbi muutuda teisi puid kahjustavateks patogeen-sete seente levitajateks. Täpselt ei ole teada tüvelõhede ja -haavandite mõju puude puidumadustele. Nimetatud teema põhjalikum uurimine on lähiaja prioriteetide hulgas.

Nii praktikud kui ametnikud on palju kordi küsinud, et kas Leedust tuleks siis taimede sissevedu ära keelata või mitte.

Sissetoodud mändide kvaliteediomadused pole kiita

Eelnevalt mainitud projekti raames tehti puude selektsioonilist hindamist ka Endel Pihelgase juhendamisel aastatel 1965 ja 1967 Järvselja õppe- ja katsemetskonna aladele rajatud kolmes männi geograafilises katsekultuuris. Erinevalt kuuse kultuurides kasutatud metoodikast ei hinnatud okastiku seisundit (selleks on puud liiga kõrged), kuid hinnati oksanurka võra keskosas. Lisaks hinnati tüve kvaliteeti (korrapärane ja silinderjas või laperik ja ebaühtlane) ja laasuvust. Selektiivse hindamise tulemused on esitatud tabelis 3.

Nagu kuuse katsekultuurideski, on ka lõunapoolse päritoluga mändid kvaliteediomadustelt kehvemad kui Eesti päritolu puud. Erinevused on veelgi suuremad eelkõige seetõttu, et kahes katsekultuuris kolmest

Päritolu	Riik	Elus (%)	H (m)	D (cm)	V (tm/ha)
Järvselja	Eesti	16	24	22,6	383
Koorküla	Eesti	15,6	24,1	23,7	407
Sagadi	Eesti	18,9	22,2	22,8	462
Sõmeru	Eesti	10,9	22,5	19,7	186
Vihula	Eesti	25,6	22,5	22	543
Jelgava	Läti	20,6	23,8	24,3	559
Tukums	Läti	14,8	24,1	23,9	392
Kedainiai	Leedu	18,3	23,9	23,8	481

Tabel 4. Ahunapalu katseala 2009. aasta mõõtmisandmed seemnepartiide päritolukohtade järgi.

on Leedu päritolu puud väga kõverate tüvedega.

Tabelis 4 on esitatud ühe katsekultuuri mõõtmisandmed aastast 2009. Nende põhjal võib jällegi väita, et lõunapoolt pärit puud on parema kasvuga kui kohalikud. Samas tuleb antud katsekultuuride andmete interpreteerimisel olla ettevaatlik – neis on esindatud vaid ühe

Leedu seemnepartii (Kedainiaist) järglased. Eesti päritolu seemnepartiisid oli kõikides kultuurides rohkem. Nendest kasvunud puude mõõtmisandmeid vaadates on näha suurt varieeruvust (kuuse puhul sama tendents). Seega on keeruline öelda, millised on siis Eesti päritolu puude keskmised näitajad (just konkreetsel kasvukohal), kui igas kultuuris on erinev hulk ja mittekattuva kohaliku päritoluga puud kasvamas ning millisest päritoluriigi populatsioonist, samuti varieeruvate omadustega, osast on pärit sissetoodud puud.

Kokkuvõtteks: meie vastavasisuliste katsekultuuride olem ei ole hea

Praeguste teadmiste põhjal ei ole kaugemalt kui kaks laiuskraadi lõunapoolt kuuse- ja männi kultiveerimismaterjali sissevedu mõistlik.

Kahjuks ei saa me rahul olla eelmisel sajandil rajatud katsekultuuride olemiga, täpsemalt sellega, mis päritolu materjal sinna kasvama pandi ja nende praeguse seisukor-

raga. Seda just juhul, kui soovitakse vastust küsimusele, kuidas siis meie lähiriikidest sissetoodud kultiveerimismaterjali kasvu- ja kvaliteediomadused on võrreldes kohalikega. Arvestades metsapuude pikka eluiga, oleks meil vaja rajada peamiste metsapuuliikide geograafilised katsekultuurid vaid sellistest piirkondadest pärit materjaliga, millised praeguste teadmiste juures võiksid potentsiaalselt sisseveoks sobida. Kuna praegused teadmised ei ole just kasvuomaduste suhtes piisavalt usaldusväärsed, aga paremaid pole kultuuride seisukorra tõttu ka võtta, siis meil ei oleks õigust järgmistele põlvkondadele pärandada ebausaldusväärset infot katsete rajamata jätmise näol.

Nii praktikud kui ametnikud on palju kordi küsinud, kas Leedust tuleks siis taimede sissevedu ära keelata või mitte. See on väga hea küsimus. Kindlasti ei soovitaks Leedust taimi sisse tuua. Katsealadelt saadud infogi kattub naaberriikide teadlaste soovitusel, et kaugemalt kui kaks laiuskraadi lõunapoolt ei ole mõistlik taimi importida. Arukas on mõelda, kas kõiki asju on vaja rangelt reguleerida. Kui aga arutleda nii, et me ise ju kultiveeritava okaspuumetsa täisealiseks sirgumist ei näe ja kui me istutame metsa taimed, millele kohta on teada, et neil on juba enne keskealiseks jõudmist küllaltki suur tõenäosus kahjustatud saada, siis on igati eetiline küsida – kas selline tegevus tulevaste põlvkondade ootusi arvestades nimetada ebasoovitavaks või keelatuks ja kas see on mõistlik? 🌱

Põlispuust meremärk vaadatuna männimetsa poolt. Puu on tänaseks üle poole oma kõrgusest kaotanud sellega, et latv ja oks on tormis murdunud.

Põlispuudest meremärgid Mändjala ja Kaberneeme näitel

Looduslike objektide, sealhulgas puude järgi on rannakalurid päevasel ajal aastasadu merel oma asukohta ja suunda osanud määrata.

Raivo Kalle, Eesti kirjandusmuuseumi etnobotanik

Looduslikud meremärgid

Kasvavate puude kasutamine meremärkidena oli endistel aegadel üsna levinud ja neid, koguni metsasalusid, hoiti. Kõigile loodusinimestele on teada esimene kirjalik raiekeeld Eesti alal. Nimelt andis Taani kuningas Erik VI Menved 1297. aastal korralduse keelata metsade raie Tallinna ümbruse saartel (Naissaar, Aegna jt.), sest need olid olulised meremärgid laevaliiklusele. Kindlasti kasutati ka Põhja-Eesti teiste saarte metsi meremärki-

dena, näiteks sobis selleks Mohni saarel kasvanud tamme-pärna segamets, millest on praeguseks järgi vaid üksik pärn.

Vikipeedia andmetel on meremärk veeliikluse liiklusmärk ja abivahend, millega tähistatakse ohutud laevateed ja ohtlikud kohad. Tänapäeval pole teadaolevalt ühtegi

Tänapäeval pole teadaolevalt ühtegi põlispuud või metsasalu meremärgi põhjusel kaitse alla võetud.

põlispuud või metsasalu meremärgi põhjusel kaitse alla võetud, samuti ei leidu neid maa-ameti kaardirakenduse pärandkultuuriobjektide nimekirjas. Sellest järeldub, et endisaegseid kalurite või meremeeste meremärke pole põhjalikult inventeeritud ega arvele võetud. RMK Saaremaa osakond, Kaarma vallavalitsus ja Eesti meremuuseum sai Mändjala suurte puude olemasolu kohta teada alles minu järelepärimise ajal. Nagu allpool selgub, oleks mõne puuhiiglase varasem arvele võtmine võinud päästa teda maharaiumisest. Kui palju aga neid on juba teadmatuses maha võetud, ei tea keegi.

Mändjala paplist meremärk

Käisime 2014. aasta suvel koos kolleeg Renata Sõukandiga etnobotaanilistel välitöödel Saaremaal. Dokumenteerisime põhiliselt ravim- ja toidutaimede kasutust.

Mändjala külas võtsid mind ühes tagasihoidlikus majahoovis vastu perenaine Mann (sündinud 1935. aastal) ja perepoeg Feliks Vilbas, kes õuelaua taga hilist hommikusööki lõpetasid. Nagu enamik Mändjala talusid, oli ka sellel pikk püsiv ajalugu läbi mitme inimpõlve. Kui jutt juba taimede peale läks, tahtsid nad mulle kindlasti näidata oma hoovis kasvavat väga suurt põlispuud. Manni teada on tegu puuliigiga, millel nimeks „sak-samaa haab“, aga keskealise Feliksi meelest on liiginimeks „haab-lepp“. Mõlemad olid kindlad ühes: tegu on võõrliigi ja kunagi istutatud puuga, mida näitas ka see, et ta polnud ümbruskonda andnud looduslikku järelkasvu. Perenaine, kes oli neiuena Setumaalt Saaremaale mehe perekonna juurde elama tulnud, teadis rääkida, et puu olla mitu sajandit tagasi rannäärsete kalurite poolt istutatud meremärgiks. Puu oli omal ajal ümbruskonna kõige kõrgem. Kuid täna ta enam kõige kõrgem ei ole, sest umbes kaheksa aastat tagasi murdis suur torm ladva ja nagu sellest veel vähe, murdis üks suurtest okstest umbes neli aastat tagasi. Ladva saagis perepoeg küttepuidudeks. Seda olevat aga väga raske lõhkuda olnud: puu oli seest keerdus ja pakke pidi lausa pooleks saagima. Suuremad pakud seadis ta maja taga asuva lõkkekoha ümber istumiseks. Perepoja jutu järgi luges ta kokku sellelt ladvalt umbes paarsada aastarõngast ja tema mäletamist mööda oli puu läbimõõt kunagi mõõdetuna üle kolme meetri.

Nad rääkisid veel, et umbes kilomeeter Nasva poole kasvas teine puu, mis oli samast liigist, kuid väiksema läbimõõduga, aga kõrguse poolest umbes sama. Ka sellel puul murdis torm oksti. Perepoja jutu järgi võttis kohalik metskond inimestele ohtliku puu maha. Ümbruskonna peredele see küll ei meeldinud, sest puu olnud ilus ja elujõuline.

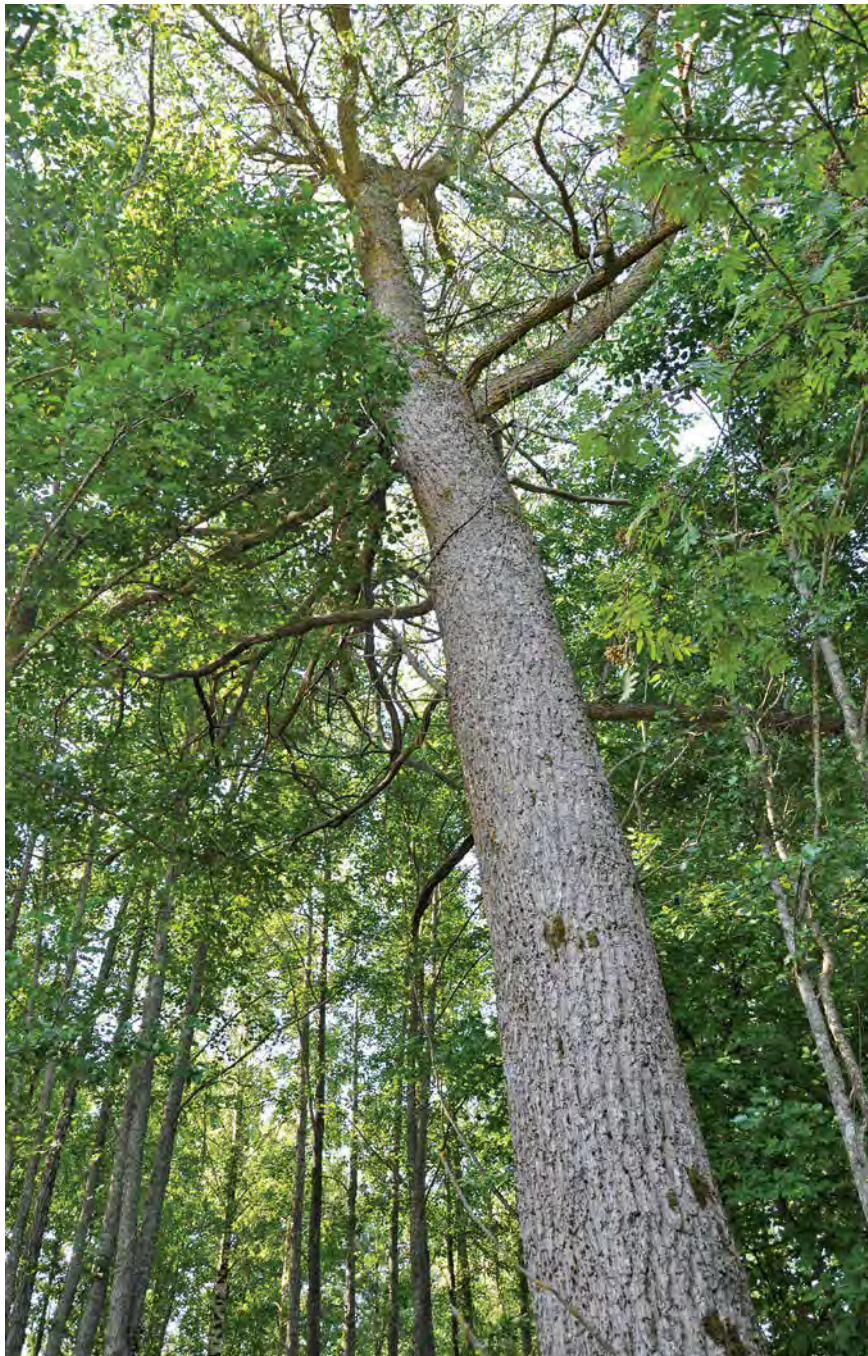

Foto: Raivo Kalle

See pappel on võib-olla tekkinud 1965. aastal maha võetud meremärgiks olnud vana papli juurevõsust.

Üldse tuleb öelda, et Mändjala vanemate inimestega vesteldes selgus, et nad tundsid suurt austust majade läheduses kasvavate erinevat liiki põlispuude vastu. Samas tunti mõnikord põlgust jalaka ja saare suhtes, sest need polevat „head puud“.

Suured kännud

Hiljem kogusin samas kandis juba teadlikult andmeid põlispuudest meremärkide kohta. Kahest neist on

praeguseks järel vaid kännud. 2000. aastal saeti maha üks puuhiiglane. Saagijaks polnud metskond, vaid liialt kartlikud inimesed ise, kes arvasid, et puu on seest kahjustatud ja võib tulevikus murdumistega kedagi vigastada. Kuid siis selgunud, et puu südamik polnud üldse mäda ja puu saeti asjata maha. Kännu läbimõõt oli 2014. aastal mõõdetuna 320 cm.

Samas lähedal olnud teisest puust on tänaseks järgi samuti vaid

Tänaeni säilinud põlispuust meremärk, mis on perenaise jutu järgi kunagi istutatud.

Puu murdunud ladvast tegi perepoeg istumise pakud.

hiigelkänd. Selgub, et selle võttis metsamajand pärast tormi maha umbes 1965. aastal. Nüüd kasvab võib-olla nende kändude juurevõsust uus sama liiki puu, mis on sirgunud juba väga kõrgeks ja laasunud. Tüve ümbermõõduks on 250 cm. Võimalik, et tegemist on musta papliga.

Põhjalikumalt kõneles nendest maha võetud puudest 2014. aastal kohalik inimene Taimi Kongas (sündinud 1951. aastal). Tema arvas, et need olid võõrliigid, kuigi nimetas neid haavapuudeks. Ta meenutas puude kasutust meremärkidena nii: „Need olid suured puud. (...) Selliseid puud oli kaks. Teine oli veel rohkem meie maja ligidal ja umbes 20 meetrit linna poole. Need olid igipõlised meremärgid. Minu vanaisa sündis aastal 1900 ja alustas kaluriametiga juba teismelisena. Ja juba siis olid need kaks puud merel sihtideks. Käisin oma isaga väiksena sageli koos kalapüügil. Siis olid ajad, kus ohutustehnikast palju ei teatud ja me saime tihti isa või vanaisaga kaluripaadis kaasa sõita. Rääkimõrrad olid meres Mändjala ja Abruka vahel üsna kaugel, peaaegu Abruka-Vahase lähedal. Kui lõuna paiku hakati tagasi Nasva sadamasse sõitma, siis algul sõideti niisama. Kui aga Saaremaa poolsest metsast hakkasid välja paistma meie kaks suurt puud, siis oli aeg siht võtta täpselt sadama suunas. Mäletan hästi, et need olid ainsad kõrged tipud kogu rannikul.”

Kui see on tõsi, et need paplid istutati kindlale kohale meremärkideks, siis on nad erakordsemad, et tegu võõrliikide ja istutatud puudega. Muidu seati sihti ikka isekasvanud liikide järgi. Silmnähtavalt teisest liigist, madalama ja väga oksliku papli, leidsin kasvamas ka kohe maantee servas. Küla keskel näidati mulle rühma kõrgekasvulisi musti leppi ja öeldi, et ka nende järgi määrati endisel ajal merel sihti.

Männimetsas ajutised meremärgid

Praegu on Mändjala sõidutee ja mere vahel männik, mille istutas sinna

Velli Pikkaro istub „võrkaia papli” ühel harul. Osa harusid on puult juba maha saetud.

1950-ndatel aastatel metsamajand. Enne oli seal olnud lage üksikute põõsastega liivaluude, millel kasvas palju nõmm-liivateed. Männimetsas on veel üks huvitav lähiajaloo meremärk, mis on seotud kosmonaut German Titovi ja tema Saaremaal puhkamisega. Sellest kõneles mulle 2014. aastal Tarmo Sink (sündinud 1950. aastal) järgmist:

„Meremärkidest tean niipalju, et kui siin Saaremaal käis kosmonaut Titov külas, siis pandi siin Mändj alas mere ääres männi külge latva suur alumiiniumist tahvel, mis pidi siis merel lõbusõitu tegevale Titovile ja seltskonnale andma teada kursi muutmistest. Kas see alumiinium ka veel praegugi männiladvas on, pole käinud vaatamas, aga ta oli seal väga pikalt.”

Kaberneeme pappel, leplik ja männik

Papli nime all tuntakse Harjumaal Kaberneemes ühte meremärgist põlispuud, kuid arvatakse selle nimeks ka paju. Selle kohta sain

Kui kalad paadis, tuli vaadata, kus vana pappel ja piirivalve torn. Kui need said ühele joonele, siis oli tagasitee kurss õige.

2014. aastal andmeid Eha Kõgult, kes teatas järgmist:

„Kaberneemes, Eldri maade piiril on suur paju (umbes 150 aastat vana). Peajagu üle kõikidest teistest puudest, koor krobeline mis kole, ja mitu oksa ohutuse mõttes temast juba pakupinkideks saetud. Pajust rääkis mulle endine kalur Velli Pikkaro (sündinud 1935. aastal). Kadaka Velli, pärisnimega Velli Pikkaro, on elupõline kalur, kes juba 30-nesena Kaberneemes võrke merre ja kalu kaldale toomas käis. Aastast 1958 lisandus kaluri tööle ka juhatajaks olemine Kaberneeme kala vastuvõtupunktis. (...) Nõnda käis kuus päeva nädalas Velli koos õe Lindaga merel kala püüdm as ja õhtul vastuvõtupunktis toimetamas. Kui kalad paadis, tuli vaadata, kus vana pappel

ja piirivalve torn. Kui need said ühele joonele, siis oli tagasitee kurss õige. Seda vana „Võrkaia” paplit teavad kõik vanad küla kalurid.”

Kaberneemes sain teada, et seal seati sihte veel teistegi puude järgi. Näiteks võeti suund lepiku ja meres oleva saare tipu järgi, mis pidid kohakuti olema. Ka suured männid olnud meremärkideks.

Tänuavaldus ja üleskutse

Täname RMK-d ja riiklikku projekti EKKM14-300 Saaremaa välitööde toetuse eest. Samuti tänan Mändjala ja naaberküla elanikke, kes rääkisid põlispuudest. Arvestades väga juhuslikult valitud Eesti ranniku piirkondade kohalike küsitlust, võib eeldada, et selliseid meremärkide-na põlispuid on säilinud veel palju. Seepärast võiksid lugejad nendest lugusid kirjutada aadressile raivo@folklore.ee või saata Eesti Metsa toimetusse. 📍

Fiskars WoodXpert™ kollektsoon uueneb

Fiskarsi metsatööriistade sarjas on uuendatud tõstekonksuga langetuslabidad.

Fiskars WoodXpert™ uuendatud langetuslabidas koos tõstekonksuga võimaldab mitte ainult puid langetada, vaid on abiks ka palkide transportimisel ja selekteerimisel. Uue toote mitmekülgsed ja laialdasemad võimalused on saavutatud tänu lihtsalt varre küljest eemaldatavale tõstekonksule. Softgrip™ materjalist käepide ja kerge terasest vars muudab metsatööde tegemise mugavaks ja lihtsaks.

Uuendatud pöörämiskonksu ots on optimeeritud puu turvaliselt soovitud suunas langetamiseks. Tööriista varre küljes olev lihtsalt kinnitav ja eemaldatav WoodXpert konks aitab langetatud puu maapinnast 15 cm kõrgusele tõsta ja puid on seetõttu mugav ning mootorsaele ohu-

tum saagida. Töötamist lihtsustab ka WoodXpert palgihaarats, mida saab eraldi osta ja mis tagab kindla haarde ka raskemate palkide tõstmisel.

Nii Fiskars WoodXpert™ tõstekonks kui haarats on metsatööks vajalikudööriistad, mis muudavad väiksemate palkide tõstmise ja kandmise hõlpsamaks. Mugava käepidemega kergele terasest haaratsile on palgi tõstmisel parema haarde saavutamiseks lisatud sakid, mis muudavad selle kasutamise turvalisemaks. Tööriistad on varustatud ühe käega avatava lukustussüsteemiga. Mõlemad vahendid sobivad Fiskars WoodXpert™ tööriistavööle.

Fiskars WoodXpert tootevalikusse kuuluvad ka XA2 ja XA22 tõstekirved, millede pead on valmistatud karas-

tatud terasest ja millede teritatud sakkidega servad tagavad kindla haarde puidu transportimisel. Tõstekirves aitab palki hoida ja tõsta ning hõlbustab raskete puupakkude käsitlemist.

Tooteportfelli kuuluvad veel ka kiinid XA3 ja XA23. Need tooted on välja töötatud kergemateks raiumistöödeks, võsa puhastamiseks, okste lõikamiseks ja rohu eemaldamiseks.

Kogu WoodXpert tootevalikuga saab tutvuda Fiskarsi kodulehel www.fiskars.ee/c/woodxpert

FISKARS®

UUS FISKARS® WoodXpert™

UUS KERGEKAALULINE JA VASTUPIDAV FISKARSI TOOTESARI PUIDU KÄSITLEMISEKS

Uued Fiskars WoodXpert langetuslabidad puude langetamiseks ja palkide tõstmiseks. Nüüd saadaval kauplustes üle Eesti.

WoodXpert
võsakiin XA23

WoodXpert
tõstekirves XA22

WoodXpert
võsakiin XA3

WoodXpert
tõstekirves XA2

WoodXpert
tõstekonks LH4

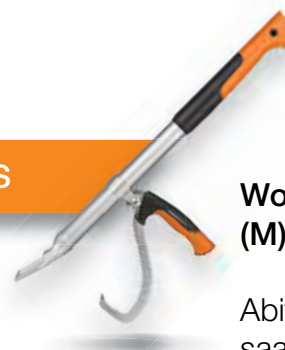
WoodXpert
palgihaarats LT6

UUS

WoodXpert langetuslabidas
(L)

Abivahend puude langetamiseks,
saagimiseks ja palkide
tõstmiseks

UUS

WoodXpert langetuslabidas
(M)

Abivahend puude
saagimiseks ja palkide
tõstmiseks

Paberipuidu hinnad

2014. aastal üldiselt langesid

Heiki Hepner,
metsandusekspert

Okaspuupalkide hinnamuutused olid mitmesugused

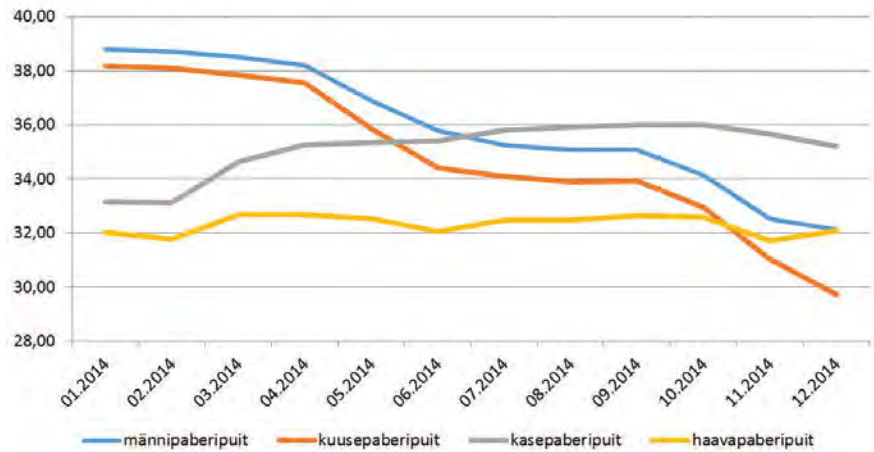
2014. aasta algus oli metsaomanikule puiduturul positiivne. Erametsast müüdavate okaspuupalkide hinnad kasvasid mitmendat kvartalit järjest. Keskühistu Eramets hinnastatistikas (ettevõtete poolt pakutud sortimentide aritmeetilised keskmised lõpplaohinnad) oli kuusepalgi keskmine hind 74,5 ja männipalgil 73,31 €/tm.

Ka kuusepeenpalgi hind ületas 70 euro piiri ja männipeenpalgi oma jäi vähem kui paari euroga sellest alla poole. Lehtpuu jämesortimentide hinnad püsisid stabiilsel heal tasemel. Okaspuupaberipuidu hind oli hea, kase- ja haavapaberipuidu oma rahuldav. Ainsana võis liialt madalaks lugeda küttepuidu hinda (24,41 €/tm).

Aasta arenedes toimusid puiduturul muutused. Männipalkide hinnad püsisid stabiilselt heal tasemel, detsembris isegi aasta algusega võrreldes ühe protsendi võrra kõrgem.

Kuusepalkide hinnad hakkasid teisel poolaastal kahanema, aasta lõpuks oli vahe juba viis protsenti. Lehtpuupalkide hindades toimusid suuremad muutused viimases kvartalis. Kasepakk odavnes protsendi jagu, kui jätta arvestamata ühe valimist välja langenud ettevõtte mõju. Kasepalk kallines paari protsendi jagu ning lepa- ja haavapalk odavnes ca 3,5 protsendi võrra.

Ka männipuit on langenud haavapuidu hinnatasemele – okaspuupuidu nii madal hinnatase oli viimati majanduskriisi keskmes 2009. aastal.

Paberipuidu hinnadünaamika 2014. aastal.

Paberipuidu hinna langus jätkus aasta lõpuni

Hoopis suuremad hinnamuutused toimusid paberipuidu turul. Okaspuupuidu hind, mis oli aasta alguses selgelt kõrgem kui lehtpuupuidu oma, hakkas kuust kuuse langema ja seda kuni aasta lõpuni. Samal ajal kasepuidu hind tõusis tuntuvalt esimese kvartali lõpus ja teise poolaasta alguseks oli see kalleim sort Eesti turul. Seejärel hind stabiliseerus ja aasta lõpp tõi kaasa hinnalanguse.

Haavapuidu hind jäi kuude lõikes valdavalt 32 ja 33 euro vahele ning erilise hinnalangusest siin rääkida ei saa. Stabiilse hinna

Foto: Jüri Pere

ühiks põhjuseks on kindlasti seda puitu vajava tööstuse olemasolu (AS Estonian Cell).

Ka männipuit on langenud haavapuidu hinnatasemele – okaspuupuidu nii madal hinnatase oli viimati majanduskriisi keskmes 2009. aastal. Tähelepanuväärne on kuusepuidu erakordselt madal hind aasta lõpus.

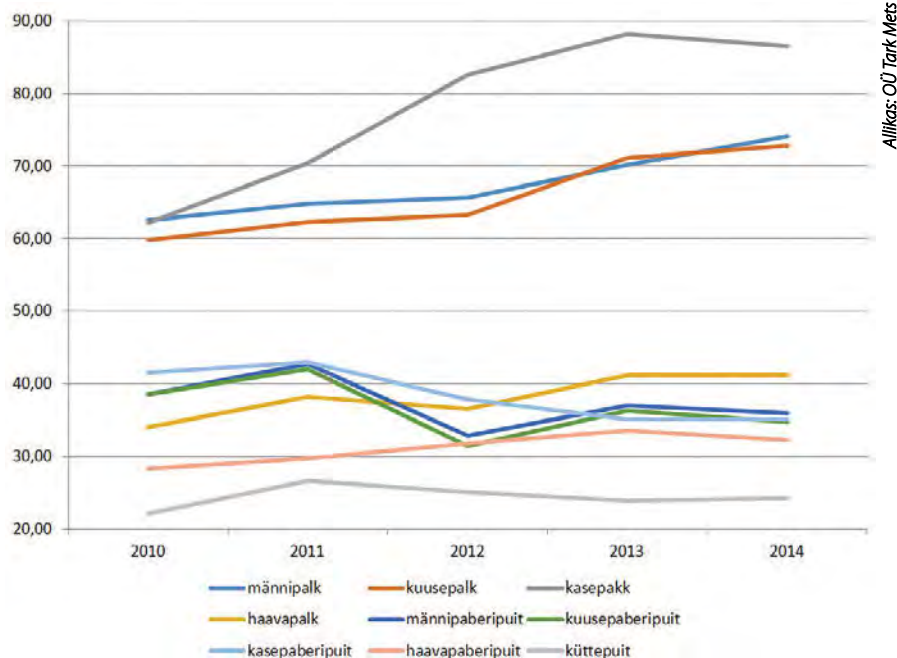
Teisi paberipuidu sorte kasutatakse Eestis märgatavalt vähem ja seepärast on ka nende hind märksa volatiilsem.

Küttepuidu tihumeetri hind püsis ühtlaselt madalal tasemel, valdavalt 24,5 euro ümber. Aasta lõpuks langes hind 24,06 eurole. 23–24 €/tm tasemel on see olnud alates 2012. aastast, mil poliitilise otsusega lõpetati Narva elektrijaamades küttepuidu kasutamine. Viimastel aastatel on ilmselgelt tegemist ostja turuga. Vaatamata sellele, et rida-misi on lisandunud puidukütusel töötavaid katlamaju ja graanulitehaseid, ületab pakkumine märgatavalt nõudlust. Sellele on kaasa aidanud ka kaks väga sooja talve.

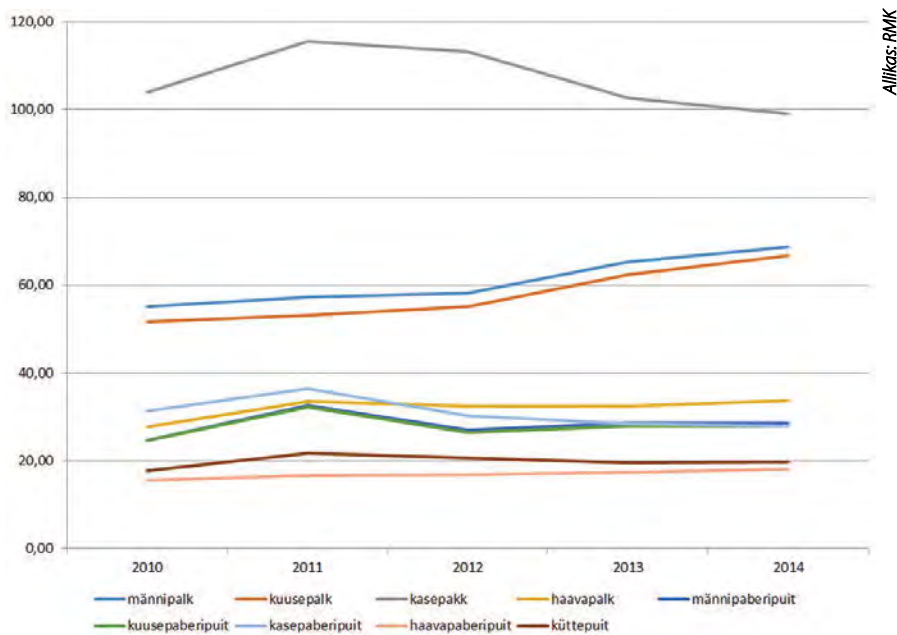
Mullused hinnad võrreldes teiste aastatega

Kuidas tunduvad 2014. aasta keskmised hinnad teiste aastatega võrreldes? Kallimate sortide (palgid) osas olid hinnad head või väga head. Erametsas, kus hinnastatistika koostatakse alates 2008. aastast, olid aasta keskmised hinnad parimad. Riigimetsas olid palkide hinnad paremad üksnes 2007. ja 2008. aastal. Paberi- ja küttepuidu hinnad on aastate lõikes kõikunud üles ja alla ning selgelt ühtlast pikaajalist kasvu, nagu see on toimunud palgi omaga, aset leidnud ei ole.

Kui võrrelda Eesti ja Soome trende, siis on näha, et Soomes ei ületanud hinnad 2014. aastal majanduskriisi eelset taset. Kui palgihinnad ületavad masu kõige kriitilisema 2009. aasta hinnataset selgelt, siis paberipuidu omad jäävad üsna selle taseme lähedale. See viitab pikaajalistele lepingulistele suhete-

Aasta keskmised metsamaterjalide hinnad erametsas (kuu hindade aritmeetiline keskmine).

Aasta kaalutud keskmised vahelaohinnad riigimetsas.

le metsaomanike ja metsatööstuse vahel, mis tähendab suhteliselt lauge hinnatrendi.

2015. aasta algus ei ole olnud metsaomanikele positiivne – külmumata maapinnale on lisandunud madal nõudlus puiduturul. Saeveskitel on ladudes piisavalt palki, paberipuiduturul on huvi okaspuu vastu väga madal ja vähenenud on ka kase hind. Küttepuidu nõudlus on sel-

gelt väiksem pakkumisest. Soe talv ja madalad paberipuidu hinna lubavad eeldada, et küttepuidu hind jääb lähikuudel sama madalaks. Ka paberipuidu hinnakasvuks ei ole hetkel erilisi märke näha. Kas olematu talv, pehmed langid ja madal paberipuidu hind vähendab ka okaspuupalgi raiet ja seega pakkumist, mis sunniks saeveskeid kõrgemat hinda maksma, näitab aeg.

Kaasiku talu lummavad kased

*Õine külm ja hommikused päikesekiired on andnud Kaasiku talu kaskedele lum-
mava sära. See 1,2 ha suurune mets asub Võsu–Haljala tee ääres Kavastu külas.
Talu kolmele põlvkonnale silmailu ja meelerahu pakkunud metsatukk püüab
mööduja pilku ja kutsub pildistama.*

Jaagu Neljandire

1 KÜSIMUS, 1 VASTUS

Millised riiklikud regulatsioonihoovad võiksid hoogustada niinimetatud madalakvaliteedilise puidu raiumist ennekoike erametsadest?

Vastab riigimetsa majandamise keskuse puiduturustusosakonna juhataja
Ulvar Kaubi

Turgu saab reguleerida või siis lasta sellel iseregulatsiooni korras kujuneda. Madalakvaliteedilise puidu turule toomise „võti“ on Eesti energiamajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK), mille eelnõu saatis majandus- ja kommunikatsiooniministeerium ministeeriumite vahelisele kooskõlastusringile. Seda peab toetama ka tarbepuidu stabiilne nõudlus.

Teame, et metsa- ja puidutööstussektori panus SKP-sse on suurem kui põlevkivitööstusel, samuti on hõivatus ja lisandväärtus suuremad, rääkimata potentsiaalset tuleviku mõttes.

Maaülikooli uurimuse kohaselt loob ühe miljoni tihumeetri lisandumine käibesse 2350 uut töökohta. Puiduressursi kasutuselevõtt energiamajanduses tähendab tööd ja leiba kõikjal üle Eesti.

Biokütusena mõeldud raidmete ja võsa mahu kasvatamine pikas perspektiivis ei ole võimalik ilma tarbepuidu nõudluse kasvuta. Seetõttu ei tõmba otsesed meetmed toetuste näol taastuvelekt-ri tootmisele turgu käima, mida oleme juba korra kogenud aastatel 2008–2012, kui Eesti Energia Narva Elektriijaamad põletasid hakkpuitu. Energiatootja käitus puhtpragmaatiliselt, sest nii oli talle kasulik. Tõenäoliselt käitub nii ka edaspidi.

Praegu raiutakse ligi kümme miljonit kuupmeetrit puitu, samas hinnatakse metsanduse arengukavas aastani 2020 optimaalse metsakasutuse mahuks 12,7 miljonit kuup-

Puiduressursi kasutuselevõtt energiamajanduses tähendab tööd ja leiba kõikjal üle Eesti.

meetrit. Lisaks tänasele raiemahule on meil akumulunud täiendavalt ligi 40 miljonit kuupmeetrit lühiajalise (kuni kümme aastat) kasutuspotentsiaaliga puitu.

Arengukava kohaselt on metsamaterjalide taastuveneergeetiliseks potentsiaaliks koos puidutöötlemise jäätmetega metsatööstusest 20–24 TWh ehk 9–11 miljonit kuupmeetrit. ENMAK-is on puiduenergia summaarseks ener-

geetiliseks potentsiaaliks näidatud 18 TWh ehk umbes kaheksa miljonit kuupmeetrit. ENMAK peaks ühemõtteliselt sõnastama

eesmärgi asendada aastaks 2030 soojusmajanduses maagaas ja õlikütused kohalike kütustega, sealhulgas puitkütustega.

See tõstaks metsaomanike motivatsiooni madalakvaliteedilise puidu raiumiseks, millega loodaks tuhandeid töökoh- ti metsandussektoris. Tootsi moodi asjale lähenedes tuleks riigil teha pool ülesannet, aga teha seda hästi.

Küsis **Ain Alvela**

Malle Kurm
35 aastat metsateaduses
 Personaalnimestik 1979–2014

Maaüli-
 koo-
 li poolt
 2014. aastal üllita-
 tud 40-lehekülje-
 line trüki annab
 lühiülevaate Malle
 Kurmi elust, hari-
 duskäigust, erialasest teenistuskäi-
 gust, osalemisest teadustöodes Eestis
 ja välismaal. Samuti antakse teada
 juhendatud üliõpilastöödest, esine-
 mistest ettekannetega ja konverent-
 side korraldamisest. On ka loetelu
 Malle Kurmi elu ja tegevust sisal-
 davatest artiklitest. Kahjuks puudub
 sellest nimekirjast käsitlus mono-
 graafiast „Mänd”, mis ilmus ajakir-
 ja Eesti Mets 2014. aasta kolmandas
 numbris. Kõige mahukam osa trüki-
 sest kannab pealkirja „Ilmunud pub-
 likatsioonid”, kus on aastate lõikes
 üles loetud kõik olulised artiklid.

Hendrik Relve

Metsaleht

Kesksel kohal aasta lind vii

Märtsikuine Maalehe
 Metsaleht kirju-
 tab hooajalisel tee-
 mal: metsataimede valimine,
 nende saadavus, paljasjuurse-
 te ja potitaimede eripära ning
 nende istutamine. Kesksel
 kohal on lehes tänavu-
 ne aasta lind vii. Juttu
 tuleb kõigist kolmest
 vii perekonda kuu-
 luvast röövlinnust
 – nii hiireviust,
 herilaseviust kui

ka karvasjalg viust. Samuti viude
 ja nende lemmikpesitsuskoha
 Neeruti maastikukaitsealaga seotud
 rekordidest.

Pühendame leheruumi täna-
 vu oma 15. asutamisaastapäeva
 tähistavale keskkonnainspektsioo-
 nile. Ametkonna algusaegu mee-
 nutavad inspektsiooni pikaaegsed
 töötajad. Toome välja mõned elu-
 lised näited, kuidas ühistud saa-
 vad väikemetsaomanikku abistada.
 Metsaleht uurib ka, millises seisus
 on metsa- ja puidutööstuse alane
 kutseõpe ning millistest spetsia-
 listidest suuremat puudust tuntak-
 se. Otsime vastust igipõlisele küsi-
 musele – kuidas majandada metsa
 kaitsealal.

Ain Alvela,
 Maalehe Metsalehe
 toimetaja

Foto: Ülo Väli

Kas sinul on ajakiri Eesti Mets juba tellitud?

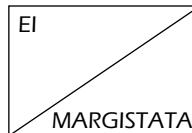
AASTATELLIMUS VAID 10.-

Põnevat ja harivat lugemist loodusest ja teadusest leiad ka teistest meie väljaannetest!
 Tutvu ja telli kodulehel www.loodusajakiri.ee või postita allolev kupong.

TELLIMISKUPONG

Litsents nr. 803

Tellijä nimi _____

Address _____

Telefon, e-post _____

Märkige soovitud
 tellimus ristiga

12 kuud 12 kuud
 soodushinnaga 6 kuud

EESTI LOODUS 32.- 28.- 18.-
 12 numbrit aastas

horisont 18.- 15.- 11.-
 6 numbrit aastas

Loodusesõber 18.- 15.- 11.-
 6 numbrit aastas

Eesti Mets 10.- 8.-
 4 numbrit aastas

Nimi _____

Address _____

Telefon, e-post _____

See kast täitke ainult juhul, kui tellite ajakirja kellelegi teisele või kui maksja andmed erinevad tellimuse saaja omadest

12 kuud 12 kuud
 soodushinnaga

Kolmene pakett 60.- 50.-
 Horisont + Eesti Loodus
 + Loodusesõber

Neljane pakett 70.- 58.-
 Horisont + Eesti Loodus
 + Loodusesõber + Eesti Mets

**MAKSTUD VASTUS
 EESTI**

MTÜ Loodusajakiri
 Endla 3
 10122 Tallinn

Otsekorraldusega maksab iga ajakirja number 3 eurot. Soodushinnaga saavad tellida üliõpilased, õpetajad ja pensionärid.

Metsateadlane Ülo Tamm 80

Ülo Tamm sündis 24. märtsil 1935. aastal Põlva maakonnas Kanepi vallas Pedaja talus. Koolitee algas Kanepi 7-klasilises koolis, kus ta lõi pidudel agaralt kaasa eelkõige koorilaulus. Ka keskkoolipõlves Võrus oli Ülo valmistatud muusikast. Üsna pärast EPA üliõpilaseks saamist 1954. aastal, sai temast Tartu Akadeemilisse Meeskoori liige ja seda kokku kahekümneks aastaks. 1972. aastal loodud metsameeste koori Forestalia üks aktiivseimaid liikmeid oli mõistagi Ülo. Aastail 1986–2004 oli ta koori esimees.

Esimesi samme teaduses astus Ülo Tamm üliõpilaste teaduslikus ühingu. Samal ajal toimus Eestis kampanialik paplikultuuride rajamine, millest kasvas välja ka tema diplomitöö. Paplite uurimist jätkas ta zoologia- ja botaanika instituudis, Tallinna botaanikaiaias ja alates 1965. aastast metsanduse teadusliku uurimuse laboratooriumis. Samal aastal kaitses ta edukalt kandidaadiväitekirja ja sai bioloogiakandidaadi kraadi. Järgnes juba hariliku haava bioloogia ja mitmekesisuse uurimine, mille käigus õnnestus tal koostöös geneetik Lilian Järveküljega 1968. aastal kindlaks teha Eesti metsades triploidse haava olemasolu.

Teadustegevuse kõrval metsainstituudis (EMI) jätkus Ülo Tamm energiatega kaasalöömiseks rahvusvahelise bioloogiaprogrammi (IBP) ning geneetikute ja seleksioneeride seltsi tegevuses. Samuti osales ta mitmetes rahvusvahelistes organisatsioonides, näiteks Euroopa metsageneetiliste ressursside säilitamise programmis (EUFORGEN). Ta lõi aktiivselt kaasa teadustööde kogumiku „Metsanduslikud Uurimused“ tegemisel ja ajakirja Baltic Forestry väljandmisel.

1993. aastal omistas Tartu ülikooli bioloogia-geograafiateaduskonna doktorinõukogu talle doktori kraadi bioloogia erialal. Pärast EMI likvideerimist moodustati põllumajandusülikoolis metsakasvatuse instituudi juurde metsaökosüsteemide uurimiskeskus, mille juhatajaks Ülo sai. Kui 1998. aastal loodi metsanduslik uurimisinstituut (MUI), astus ta selle etteotsa. 2000. aastal avaldas ta monograafia „Haab Eestis“, mis osutus esimeseks ühe puuliigi kohta kirjutatud uurimistöö kokkuvõtteks Eestis.

Alates 1988. aastast algas tema pikaajaline koostöö vanemteadur Malle Kurmiga okaspuuseemlate ja geenireservi metsade majandamise teemadel, aga ka metsaselektiooni üldisemate probleemide lahendamisel. Kui professor Endel Pihelgas 1994. aasta sügisel haigestus, siis jätkas Ülo tema tööd üliõpilastele metsaselektiooni õpetamisel.

Mitme teadusnõukogu liikmena on Ülo Tamm aktiivselt osalenud

teadusteemade suunamisel ja teaduspoliitika kujundamisel. Aastatel 2002–2006 oli ta vabariigi presidendi akadeemilise nõukogu liige ja alates aastast 2007 maaülikooli professorite kogu juhatusse liige. Emeriitprofessori põlves lõi ta energiliselt kaasa metsateenijate ühingu.

Ülo Tamm on avaldanud kolm monograafiat, 210 artiklit, toimetanud arvukalt kogumikke ja andnud hinnanguid paljudele lõpu- ja magistritöödele, kandidaadi- ja doktoriväitekirjadele.

Ülo Tamm on osutunud ainsaks metsateadlaseks, kes töötas kõikides sõjajärgsetes Eesti metsanduslikes uurimisasutustes.

Kolleeptide jaoks on ta alati olnud rõõmsameelne, sõbralik ja tegus inime. Jätkugu Sinul, Ülo, jaksu oma elukogemuste ja teadmiste edasiandmiseks ka tulevikus!

Kaasteeliste nimel
Malle Kurm

Foto: Jüri Pere

A yellow Ponsse Ergo 8W harvester is shown in a forest, cutting a tree. The machine is equipped with a large cutting head and a grapple. The background shows a dense forest of tall trees.

PONSSE

TULE TUTVUMA TARTU MAAMESSILE, 16–18.04.

NÜÜD EESTIS – UUE PÕLVKONNA PONSSE ERGO 8W

PONSSE SERIES 2015 – ERGO 8W

Uus kütusesäästlik EU Stage 4 heitgaasidirektiivile vastav mootor, 1800 tunnine hooldusvälp ja uus kasutajasõbralik disain, on vaid murdosa Ergo 8W-ga kaasnevatest uuendustest. Samas on Ergo 8W jätkuvalt oma klassi kõige väiksema pinnasekoormusega harvester Eesti metsades.

Konekesko Eesti AS
Põrguvälja tee 3A
Pildiküla, Rae vald
75308 Harjumaa
Tel: +372 5126682
E-post: tarmo.saks@kesko.ee

**Täpsema info saamiseks jälgige Konekesko kodulehte
www.konekesko.ee või kontakteeruge Ponsse
müügiosakonnaga.**

 KONEKESKO

A logger's best friend
www.ponsse.com

MAAMESS

16.-18. APRILL 2015

XXIII RAHVUSVAHELINE PÕLLUMAJANDUSNÄITUS XXI RAHVUSVAHELINE PUIDUTÖÖTLEMIS-
JA METSANDUSNÄITUS XXI TOIDUMESS XVII AIANDUSNÄITUS

TARTU NÄITUSED MESSIKESKUSES

INFO MARGUS@TARTUNAITUSED.EE, 504 2575, 742 1662